

Towarzystwo Przyjaciół Janikowa
im. Henryka Czamana

ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY JANIKOWA W LATACH 1950-1990

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.

Publikacja opracowana przez Towarzystwo Przyjaciół Janikowa im. Henryka Czamana.

Instytucja zarządzająca: PROW 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania
Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji. Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

**Towarzystwo Przyjaciół Janikowa
im. Henryka Czamana w Janikowie**

**Rozwój społeczno-gospodarczy Janikowa
w latach 1950-1990**

Janikowo 2020

Wydawca

Towarzystwo Przyjaciół Janikowa
im. Henryka Czamana w Janikowie

Autor

Hubert Fabiszewski

Współpraca edytorska

dr Krystian Chołaszczyński

ISBN 978-83932167-4-1

Przygotowanie do druku, druk i oprawa graficzna

FOCUSDRUK.pl

ul. Jagiełły 1, 88-300 Mogilno

tel. +48 572-572-100

e-mail: drukarnia@focusdruk.pl

Spis treści

Wprowadzenie.....	5
<u>Rozdział 1</u>	
Przynależność administracyjna Janikowa i okolic w latach 1945-1989.....	9
<u>Rozdział 2</u>	
Janikowo i okolice w latach 1945-1950.....	25
<u>Rozdział 3</u>	
Janikowo i okolice w latach 1951-1960.....	37
<u>Rozdział 4</u>	
Janikowo i okolice w latach 1961-1970.....	69
<u>Rozdział 5</u>	
5.1 Janikowo i okolice w latach 1971-1980.....	93
5.2 VI Igrzyska Olimpijskie Sportowców Wiejskich w Janikowie.....	102
<u>Rozdział 6</u>	
Janikowo i okolice w latach 1981-1989.....	127
 Rady Narodowe w latach 1954-1989.....	 151
Dyrektorzy Cukrowni „Janikowo” w latach 1945-1989.....	155
Dyrektorzy Janikowskich Zakładów Sodowych w latach 1950-1989.....	155
Kalendarium.....	156
Bibliografia.....	189

Wprowadzenie

Lata 1945-1989 dla rozwoju Janikowa i okolic były kluczowe. Początkowo wioska Janikowo, wyzwolona w styczniu 1945 r., nie miała większego znaczenia dla rozwoju powiatu, czy województwa. Wszystko zmieniło się w roku 1953, gdy rozpoczęto jedną z największych inwestycji gospodarczych Polski Ludowej – budowę zakładów sodowych. Lokacja kombinatu sodowego okazała się motorem rozwoju społeczno-gospodarczego naszego regionu.

Celem działań społecznych i gospodarczych podejmowanych na poziomie lokalnym jest przede wszystkim wzrost dobrobytu oraz poprawa poziomu i jakości życia mieszkańców. Realizuje się to poprzez rozwój budownictwa mieszkaniowego, dbałość o środowisko przyrodnicze, poprawę wyposażenia w elementy infrastruktury technicznej i społecznej, przyciąganie nowych inwestycji gospodarczych, aktywizowanie społeczne i ekonomiczne mieszkańców. Jeżeli zadania te realizowane są w sposób właściwy i konsekwentny, to ich efektem będzie prawdopodobnie awans gospodarczy jednostki terytorialnej. Wiejski obszar sukcesu gospodarczego będzie więc cechował pomyślny przebieg przedsięwzięć społecznych i gospodarczych¹.

Jerzy Hausner zauważył, że rozwój społeczno-gospodarczy składa się z dwóch elementów. Zakłada, że skoro rozwój społeczny sprzyja rozwojowi gospodarczemu, to taki sam proces musi zachodzić w odwrotnym kierunku: rozwój gospodarczy sprzyja rozwojowi społecznemu. Koło rozwoju tak

¹ J. Bański, K. Ł. Czapiewski, *Ekspertyza. Identyfikacja i ocena czynników sukcesu społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, PAN, Warszawa, 2008, s. 3

skonstruowane współtworzą i napędzają oba składniki². Dowodem potwierdzającym prawdziwość tych słów jest rozwój naszej miejscowości. Dzięki budowie zaplecza przemysłowego nastąpił rozwój społeczno-kulturalny i w ciągu dekady z niewielkiej wsi przekształciliśmy się w miasto liczące ponad cztery tysiące mieszkańców.

Celem niniejszej publikacji jest ukazanie rozwoju społeczno-gospodarczego dzisiejszej gminy Janikowo w czasie istnienia Polski Ludowej, tj. w latach 1945-1989. To właśnie wtedy za sprawą decyzji władz centralnych rozpoczął się okres budowy „miasta między kominami”. Owe kominy to dwa zakłady pracy, które były nie tylko miejscem, gdzie się pracowało i zarabiano na podstawowe potrzeby, lecz także wokół których, i dzięki którym, rozwijało się lokalne społeczeństwo.

Z jednej strony chodzi oczywiście o Cukrownię w Janikowie, która jako pierwszy tego typu zakład na Kujawach, istniała w naszej miejscowości od 1875 roku. Drugim „kominem” są Janikowskie Zakłady Sodowe, których lokacja była kamieniem milowym w dziejach naszej miejscowości. Budowa i rozwój tych dwóch zakładów stymulowały wzrost liczby ludności, napędzały rozwój społeczny, a także ukształtowały świadomość lokalnej społeczności, której ówczesne władze wywodziły się spośród pracowników tychże przedsiębiorstw.

W latach 1945-89 klamrą zamyka się okres historyczny, który przyniósł współczesnemu obszarowi Miasta i Gminy Janikowo największy rozwój. Zarówno pod względem demografii, gospodarki, jak i w ramach statusu prawno-ustrojowego.

Z uwagi na dynamiczny i czasem zawily proces legislacyjny odnoszący się do podziału administracyjnego naszego kraju postanowiliśmy

² J. Hausner, *Zarządzanie publiczne*, Scholar, Warszawa 2008, s. 367–395

poświęcić temu zagadnieniu osobny rozdział, by w przejrzysty sposób przedstawić sytuację prawną naszej jednostki terytorialnej (Rozdział 1). Dalsze rozdziały niniejszej publikacji stanowią opis najważniejszych wydarzeń z danej dekady, które miały znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego Janikowa i okolicznych wsi znajdujących się zarówno w starym obrębie naszej gromady, jak i w dzisiejszych granicach naszej gminy. Całość zamyka kalendarium wydarzeń, w którym szczegółowo rozpisaliśmy wszystkie istotne fakty związane z historią naszej „małej ojczyzny”.

Wszelkie zawarte w niniejszej książce informacje autorzy zaczerpnęli z analizy dostępnych zapisów kronikarskich i z rozmów z mieszkańcami. Całość uzupełnia zamieszczona w publikacji dokumentacja fotograficzna obrazująca opisywane wydarzenia. Dzięki lekturze Czytelnik zyska jasny obraz wydarzeń, które ukształtowały „miasto między kominami”.

Niniejsza książka stanowi rozszerzoną wersję publikacji pt. „Miasto między kominami. Janikowo i okolice w latach 1945-1989”, wydanej przez nasze Stowarzyszenie w ubiegłym roku.

dr Krystian Chołaszczyński
Hubert Fabiszewski

Rozdział 1

Przynależność administracyjna Janikowa i okolic w latach 1945-1989

Na początku 1944 roku, kiedy Armia Czerwona przekroczyła przedwojenną wschodnią granicę Polski, obszar państwa sprzed 1939 roku był podzielony administracyjnie przez niemieckiego okupanta na: tereny włączone do III Rzeszy (Kraj Warty, Gdańsk-Prusy Zachodnie, Prusy Wschodnie wraz z Bezirk Białystok i Górny Śląsk), Generalne Gubernatorstwo i okupowane tereny ZSRR (Komisariat Rzeszy Wschód i Komisariat Rzeszy Ukraina)³.

Ówczesną gminę wiejską Janikowo wraz z wszystkimi okolicznymi miejscowościami wchodzącymi obecnie w skład Gminy Janikowo włączono do Kraju Warty, rejencji inowrocławskiej.

W ciągu kolejnych miesięcy front przesunął się w głąb przedwojennego terytorium Polski. Jednak zgodnie z ustaleniami konferencji teherańskiej z 1943 roku, wiadomym było, że wschodnie ziemie przedwojennej Polski (na wschód od linii Curzona) zostaną włączone do ZSRR, a wschodnie tereny Niemiec (na wschód od Odry i Nysy) zostaną włączone do Polski (dokładniejszą przynależność tych ziem określono na konferencjach jałtańskiej i poczdamskiej). Z tego powodu na ziemiach polskich zajętych przez Armię Czerwoną na początku 1944 roku nie utworzono polskiej administracji. Dopiero po przekroczeniu w lipcu 1944 r. linii Bugu, czyli przyszłej wschodniej granicy Polski, powołano

³ W. Witkowski, *Historia administracji w Polsce 1764-1989*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 384

(21 lipca 1944 r.) polskie władze w postaci Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN).

W miesiąc po rozpoczęciu swojej działalności (21 sierpnia 1944 r.) PKWN wydał Dekret o trybie powołania władz administracji ogólnej I i II instancji⁴, który wszedł w życie 22 sierpnia 1944. W dekrete tym (art. 11) zniesiono strukturę administracyjną wprowadzoną przez okupanta i przywrócono przedwojenny podział administracyjny Polski⁵.

Zgodnie z powyższymi ustaleniami w roku 1944 obszar gminy wiejskiej Janikowo, gminy wiejskiej Sielec, obszar dworski Kołudy Małej, obszar dworski Kołudy Wielkiej i obszar dworski Ostrowa pod Janikowem zostały włączone w skład gminy zbiorczej Inowrocław-Zachód w województwie pomorskim⁶. W tym samym województwie znalazły się tereny obszaru dworskiego Broniewice, obszaru dworskiego Wierzejewice i obszaru dworskiego Dobieszewice przydzielone jednak do gminy Pakość⁷. Tereny gminy wiejskiej Kołodziejewo, gminy wiejskiej Trłąg, gminy wiejskiej Pałuczyna, obszaru dworskiego Głogówiec i obszaru dworskiego Sosnowiec przydzielono do gminy zbiorczej Mogilno-Wschód w województwie poznańskim⁸. Zasięgiem gminy zbiorczej Strzelno-Północ

⁴ Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 21 sierpnia 1944 r. o trybie powołania władz administracji ogólnej I-ej i II-ej instancji, Dz. U. Z 1944 r., nr 2, poz. 8

⁵ W. Witkowski, *Historia administracji w Polsce 1764-1989*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 407

⁶ Odniesieniem do wprowadzenia powojennego podziału administracyjnego dla gminy zbiorczej Inowrocław-Zachód było Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 26 lipca 1934 r. o podziale powiatu inowrocławskiego w województwie poznańskim na gminy wiejskie (Dz.U. 1934 nr 69 poz. 654)

⁷ Odniesieniem do wprowadzenia powojennego podziału administracyjnego dla gminy zbiorczej Pakość było Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 26 lipca 1934 r. o podziale powiatu mogileńskiego w województwie poznańskim na gminy wiejskie (Dz.U. 1934 nr 69 poz. 658)

⁸ Tamże

w województwie poznańskim zostały objęte gminy wiejskie Ludzisko i Góry oraz obszary dworskie Ludzisko, Ołdrzychowo i Skalmierowice⁹.

Poza wprowadzeniem przedwojennego porządku administracyjnego nastąpiły istotne zmiany w sposobie zarządzania poszczególnymi jednostkami administracji samorządowej. Ustawa z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych (Dz. u. Z 1944 r, nr 5, poz. 22) wprowadziła na wzór sowiecki rady. Stanowiły one twór mający stwarzać pozory demokracji lokalnej. W rzeczywistości jednak ich zadaniem było realizowanie polityki rządu, która była całkowicie zależna od Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Rozbicie obszaru dzisiejszej gminy Janikowo na dwa województwa (poznańskie i pomorskie) z naturalną granicą przebiegającą na Jeziorze Pakoskim utrzymywało się aż do roku 1950. Ustawą z dnia 28 czerwca 1950 roku o zmianach podziału administracyjnego Państwa (Dz. U. Z 1950, nr 28, poz. 255) Sejm Ustawodawczy (obradował w latach 1947-1952) w art. 2. postanowił, że zmienia się nazwę województwa pomorskiego na województwo bydgoskie, a w art. 8 stwierdzono, że do obszaru województwa bydgoskiego włącza się z obszaru województwa poznańskiego powiaty: zniński i mogileński. Od tej chwili cały obszar dzisiejszej gminy Janikowo znajdował się w jednym województwie bydgoskim.

Ważną zmianą wprowadzoną w czasie istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej była reforma na najniższym szczeblu podziału administracyjnego, czyli utworzenie gromad. W uchwale Rady Państwa i Rady Ministrów z dnia 24 lutego 1954 roku w sprawie prac przygotowawczych do powołania gromadzkich rad narodowych możemy przeczytać, że oficjalnym celem tej reformy było zbliżenie organów władzy

⁹ Tamże

państwowej do ludności wiejskiej, ponieważ gminy były zbyt duże i ludne, co spowodowało niedostateczną kontrolę ludności nad działalnością gminnych rad narodowych.

Gromady zostały wprowadzone na mocy ustawy z dnia 25 września 1954 roku o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz.U. 1954 nr 43 poz. 191). Założeniem było to, by gromady zastąpiły gminy jako podstawowe jednostki administracyjne obejmujące kilka wsi. Warto zaznaczyć, że gromady istniały też wcześniej, lecz tylko jako jednostki pomocnicze gmin (na wzór obecnych sołectw); natomiast w 1954 roku gminy zostały całkowicie zastąpione przez gromady.

Do zadań Gromadzkiej Rady Narodowej należało:

- popieranie rozwoju produkcji rolnej;
- zaspokajanie potrzeb komunalnych, socjalnych i kulturalnych mieszkańców;
- zapewnienie wykonania przez mieszkańców obowiązków wobec państwa;
- opracowanie planów gospodarczych i programów rozwoju gromady;
- utrzymywanie dróg lokalnych, sieci zaopatrzenia, usług oraz urządzeń socjalno-kulturalnych i komunalnych.

Gromadzka Rada Narodowa realizowała swoje zadania na sesjach za pośrednictwem wybieranych przez siebie komisji (stałych i doraźnych) oraz Prezydium. Instytucjami pomocniczymi gromadzkiej rady narodowej były zebrania wiejskie mieszkańców oraz pełnomocnicy rady. Czynności kancelaryjne rady, komisji i prezydium wykonywało biuro gromadzkie.

Uchwała Nr 24/7 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 5 października 1954 r. w sprawie podziału na gromady powiatu inowrocławskiego; w ramach Zarządzenia Nr 9 Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z 18 listopada 1954 r. w sprawie ogłoszenia uchwał Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z 5 października 1954 r. dotyczących reformy podziału administracyjnego wsi¹⁰ stanowiła, że „(...) W powiecie inowrocławski w województwie bydgoskim tworzy się następujące gromady: (...) pkt 14. gromadę Janikowo z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Janikowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Giebnia, Janikowo, Kołuda Mała, Kołuda Wielka, Ostrowo, Sielec i Węgierce z gminy Inowrocław-Zachód (...)”. Dla naszej gromady ustalono 25 członków gromadzkiej rady narodowej¹¹.

Uchwała Nr 24/9 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 5 października 1954 r. w sprawie podziału na gromady powiatu mogileńskiego¹² stanowiła, że „W powiecie mogileńskim w województwie bydgoskim tworzy się następujące gromady:

1. gromadę Broniewice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Broniewicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Broniewice, Dobieszewice, z gminy Pakość oraz gromada Trląg z gminy Mogilno-Wschód;

¹ 0 Dziennik Urzędowy Woj. Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 1 grudnia 1954 r., nr. 12, poz. 63

¹ 1 Ogłoszenie uchwały Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Inowrocławiu oraz Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Mogilnie z 1. X. 1954, ustalającej liczbę członków gromadzkich rad narodowych powiatu inowrocławskiego (Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 9 października 1954 r., Nr. 10, Poz. 44)

¹ 2 Dziennik Urzędowy Woj. Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 1 grudnia 1954 r., nr. 12, poz. 63

2. gromadę Ciechrz z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Ciechrzu, w skład nowoutworzonej gromady wchodziły obszary dotychczasowych gromad: Ciechrz, Góry, Górki, Rzadkwin, Skalmierowice, z gminy Strzelno-Północ oraz obszary miejscowości wsi Wymysłów z dotychczasowej gromady Markowice z gminy Strzelno-Północ;
3. gromadę Kołodziejewo z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Kołodziejewie, w skład nowoutworzonej gromady wchodziły obszary dotychczasowych gromad: Kołodziejewo, Dębowo i Głogówiec z gminy Mogilno-Wschód;
4. gromadę Markowice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Markowicach, w skład nowoutworzonej gromady wchodziły obszary dotychczasowych gromad: Ludzisko, Markowice bez wsi Wymysłowice i wsi Żerniki, oraz dotychczasowe gromady Bożejewice z gminy Kruszwica w powiecie inowrocławskim i wieś Niemojewo z dotychczasowej gromady Krusza Duchowna z gminy Strzelno(...).”

Inną ważną dla nas nowością było wprowadzenie wzorem radzieckim nowej kategorii jednostek administracyjnych, jakimi były osiedla typu miejskiego¹³. Status osiedli był pośredni między wsią a miastem i otrzymywały go głównie tzw. miejscowości robotnicze, uzdrowiskowe i rybackie posiadające pewne cechy miejskie, a którym nie zdecydowano się na nadanie praw miejskich.

¹ 3 Ustawa z dnia 25 września 1954 r. o osiedlach i radach narodowych osiedli (Dz. U. 1954, nr 43, poz. 192)

Tak właśnie stało się w przypadku Janikowa, które na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 1959 r. w sprawie utworzenia osiedla Janikowo w powiecie inowrocławskim, województwie bydgoskim (Dz.U. 1959 nr 6 poz. 37) otrzymało ten właśnie status. W oparciu o treść Rozporządzenia obszarem swym nowa jednostka obejmowała: „Z gromady Janikowo w powiecie inowrocławskim, województwie bydgoskim wyłącza się:

1. wsie: Janikowo, Michalinowo i Ostrowo,
2. część obszaru wsi Giebnia obejmującą z obrębu Giebnia karta mapy 1 parcele nr kat. 42 i 44 (działki poparcelacyjne nr 52a; 53a),
3. część obszaru wsi Węgierce obejmującą z obrębu Węgierce karta mapy 1 parcele nr kat; 79/9, 36, 86/9, 87/9 oraz z obrębu Ostrowo pod Janikowem karta mapy 1 parcelę nr kat. 42/14,
4. część obszaru wsi Kołuda Wielka obejmującą z obrębu Kołuda Wielka karta mapy 1 parcele nr kat.: 118/1, 119/3, 120/4, 121/5, 113/14, 89/12 (część),
5. część obszaru wsi Kołuda Mała obejmującą z obrębu Kołuda Mała karta mapy 1 parcelę nr kat.: 57/14, karta mapy 2 parcele nr kat.: 4/1- 20/1, 23/1-34/1, 36/1-46/1, 47/1 (część), karta mapy 5 parcele nr kat.: 11/3, 12/3, 13/6, 14/6, 15/1, 17/3 (część),

a z tych obszarów tworzy się osiedle Janikowo w tymże powiecie i województwie”.

Przez cały okres istnienia gromad, ulegały one częstym i zasadniczym korektom obejmującym zmiany granic i siedzib oraz likwidowanie i tworzenie nowych. W odniesieniu do gromady Janikowo pierwsza zasadnicza zmiana nastąpiła w roku 1961, gdy dokonano włączenia w granice naszej jednostki części obszarów z likwidowanej gromady Kościelec

obejmującej wsie Gorzany, Kościelec, Dziarnowo i Leszczyce¹⁴. W tym samym roku likwidacji uległa gromada Broniewice w powiecie mogileńskim, której obszar włączono w granice administracyjne gromady Kołodziejewo¹⁵. Korekty granic gromady Janikowo dokonano również w roku 1968, gdy wyłączono z naszego obszaru grunty o powierzchni ogólnej 5,95 ha obejmujące na karcie mapy nr 1 "Dziarnowo" działki nr 25-26¹⁶.

Z punktu widzenia janikowian ważną datą jest dzień 7 lipca 1962 roku, gdyż właśnie wtedy ówczesny Premier Józef Cyrankiewicz podpisał Rozporządzenie w sprawie utworzenia niektórych miast¹⁷. W dokumencie tym czytamy, że „zalicza się do miast (...), 2) w województwie bydgoskim: osiedle Janikowo w powiecie inowrocławskim”. Od tego dnia Janikowo stało się pełnoprawnym miastem. W miejsce Gromadzkiej Rady Narodowej powołano Miejską Radę Narodową.

Ostatnią, a zrazem najbardziej dotkliwą, zmianą w zakresie obszaru gromady Janikowo dokonaną przez Wojewódzką Radę Narodową w dniu 29 września 1971 roku było włączenie terenów naszej jednostki do gromady Pakość, tym samym z dniem 1 stycznia 1972 roku dokonano likwidacji gromady Janikowo przenosząc siedzibę Gromadzkiej Rady Narodowej

¹⁴ 4 Uchwała Nr 16/61 Woj. Rady Narodowej w Bydgoszczy w sprawie utworzenia i zniesienia niektórych gromad w województwie bydgoskim (Dz. U. Woj. Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 15 grudnia 1961 r., Nr. 13, Poz. 103)

¹⁵ 5 Tamże

¹⁶ 6 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 1968 r. w sprawie zmiany granic miast Bydgoszczy, Grudziąda i Inowrocławia w województwie bydgoskim (Dz.U. 1968 nr 45 poz. 327)

¹⁷ 7 Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 lipca 1962 r. w sprawie utworzenia niektórych miast, Dz. U. 1962 nr 41 poz. 188

do Pakości¹⁸. Samo miasto zostało jednak wyłączone z obszaru gromady pod koniec 1972 roku.

Główną zmianą w podziale administracyjnym Polski w latach 70-tych XX w. było zniesienie gromad i osiedli, a w ich miejsce przywrócenie gmin¹⁹. Reforma ta zmieniająca strukturę administracyjną na szczeblu podstawowym (funkcjonującą od 1954 r.) została wprowadzona 1 stycznia 1973 roku. W miejsce 4 315 gromad utworzono po reformie 2 366 gmin. Liczbę tę zmniejszono w dalszych latach do 2 129 (2 lipca 1976 r.)²⁰.

Od 1 stycznia 1973 roku na mocy postanowień ustawy z dnia 29 listopada 1972 roku o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. 1972, nr 49, poz. 312) wprowadzono stanowisko naczelnika gminy, który był jednoosobowym organem administracji państwowej oraz organem wykonawczo-zarządzającym gminną radą narodową. Naczelnik gminy wykonywał swoje funkcję przy pomocy podległego mu urzędu gminy oraz kierowników jednostek podporządkowanych gminnej radzie narodowej. Naczelnika gminy powoływał na czas nieokreślony przewodniczący prezydium wojewódzkiej rady narodowej na wniosek powiatowej rady narodowej, który ponadto powinien być zaopiniowany przez gminną radę narodową. Po likwidacji powiatów w 1975 roku naczelników powoływał wojewoda po zasięgnięciu opinii gminnej rady narodowej.

¹ 8 Uchwała Nr XII/61/71 Woj. Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 29 września 1971 r. w sprawie łączenia, zniesienia oraz utworzenia niektórych nowych gromad w województwie bydgoskim (Dz. U. Woj. Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 11 listopada 1971 r., Nr. 19, Poz. 188)

¹ 9 Ustawa z dnia 29 listopada 1972 roku o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312)

² 0 J. Służewski, *Terenowe organy administracji i rady narodowe po reformie*, Warszawa 1977

Po reformie administracyjnej Polski w 1975 roku, gdy gminy przejęły znaczącą część zadań zlikwidowanych powiatów pozycja naczelnika gminy znacząco wzrosła, ponieważ *„naczelnicy gmin ponoszą odpowiedzialność za wszechstronny rozwój (...) gmin jako mikroorganizmów społeczno-gospodarczych, a szczególnie za rozwój rolnictwa i gospodarki żywnościowej, pełne i racjonalne wykorzystanie ziemi na cele produkcji rolniczej, efektywne gospodarowanie środkami produkcji oraz wykonywanie bieżących zadań produkcyjnych w rolnictwie, a także podnoszenie wiedzy i kwalifikacji rolników i pracowników rolnictwa oraz zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu usług produkcyjnych i socjalnych dla ludności wsi”*²¹.

Na mocy Uchwały nr XVIII/88/72 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 6 grudnia 1972 r. w sprawie utworzenia gmin w województwie bydgoskim²² z obszaru miasta Janikowo została utworzona gmina miejska z siedzibą gminnej rady narodowej w Janikowie. Stan ten utrzymywał się do stycznia 1976 roku.

Dnia 15 stycznia 1976 roku Rozporządzenie Ministra Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska z dnia 8 stycznia 1976 r. w sprawie połączenia, zniesienia, utworzenia oraz zmiany granic i nazw gmin oraz ustalenia siedzib gminnych organów władzy i administracji państwowej w województwach: bydgoskim, częstochowskim, jeleniogórskim, konińskim, koszalińskim, miejskim krakowskim, lubelskim, nowosądeckim i olsztyńskim (Dz.U. 1976 nr 1 poz. 12) powołało do życia gminę Janikowo obejmującą swymi granicami dzisiejszy obszar naszej jednostki terytorialnej.

W dokumencie tym czytamy:

„(...) W województwie bydgoskim: (...) tworzy się gminę Janikowo z siedzibą gminnych organów władzy i administracji państwowej

²¹ 1 §2 pkt 3 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 VIII 1978 r. w sprawie statusu naczelnika gminy (Dz.U. z 1978 r. nr 20, poz. 89)

²² 2 Dz. U. Woj. Rady Narodowej w Bydgoszczy z dnia 9 grudnia 1972 r., Nr. 17, Poz. 200

w Janikowie; w skład gminy Janikowo wchodzi obszary sołectw: Broniewice, Dobieszewice, Kołodziejewo, Sosnowiec, Trląg i Wierzejewice z gminy Mogilno; Kołuda Mała i Sielec bez miejscowości Węgierce z gminy Pakość; Ludzisko i Oldrzychowo z gminy Strzelno”.

Z uwagi na coraz bardziej napiętą sytuację społeczną w kraju władze centralne zdecydowały się w grudniu 1981 roku na wprowadzenie stanu wojennego, który skutkowało ustanowieniem wojskowego zarządu komisarycznego nad jednostkami administracji cywilnej. Niedługo po zniesieniu stanu wojennego dnia 20 lipca 1983 r. Sejm uchwalił ustawę o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego (Dz.U. 1983, nr 41, poz. 185), która w głównej mierze porządkowała system administracji terenowej i zależności między poszczególnymi szczeblami władzy.

Dzięki niewielkim zmianom w strukturze samorządów terytorialnych podział Polski na gminy dokonany w latach 70-tych XX w. ma swoje odzwierciedlenie we współczesnej mapie tychże jednostek funkcjonujących na bazie wydanych w latach 90-tych ubiegłego stulecia ustaw strukturalnych.

37

ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW

z dnia 21 stycznia 1959 r.

w sprawie utworzenia osiedla Janikowo w powiecie inowrocławskim, województwie bydgoskim.

Na podstawie art. 5 ustawy z dnia 25 września 1954 r. o osiedlach i radach narodowych osiedli (Dz. U. Nr 43, poz. 192) zarządza się, co następuje:

§ 1. Z gromady Janikowo w powiecie inowrocławskim, województwie bydgoskim wyłącza się:

- 1) wsie: Janikowo, Michalinowo i Ostrowo,
- 2) część obszaru wsi Giebnia obejmującą z obrębu Giebnia kartę mapy 1 parcele nr nr kat. 42 i 44 (działki poparcelacyjne nr nr 52a, 53a),
- 3) część obszaru wsi Węgierce obejmującą z obrębu Węgierce kartę mapy 1 parcele nr nr kat. 79/9, 36, 63/9, 87/9 oraz z obrębu Ostrowo pod Janikowem kartę mapy 1 parcele nr kat. 42/14,
- 4) część obszaru wsi Kołuda Wielka obejmującą z obrębu

Kołuda Wielka kartę mapy 1 parcele nr nr kat.: 118/1, 119/3, 120/4, 121/5, 113/14, 89/12 (część),

- 5) część obszaru wsi Kołuda Mała obejmującą z obrębu Kołuda Mała kartę mapy 1 parcele nr kat.: 57/14, kartę mapy 2 parcele nr nr kat.: 4/1—20/1, 23/1—34/1, 36/1—46/1, 47/1 (część), kartę mapy 5 parcele nr nr kat.: 11/3, 12/3, 13/6, 14/6, 15/1, 17/3 (część).

a z tych obszarów tworzy się osiedle Janikowo w tymże powiecie i województwie.

§ 2. Wykonanie rozporządzenia porucza się Prezesowi Rady Ministrów.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą od dnia 1 stycznia 1959 r.

Prezes Rady Ministrów: J. Cyrankiewicz

Fragment mapy z 1954 roku, na której widać plan powstającego nowego osiedla w Janikowie przed budową zakładów sodowych wraz z przebiegiem ówczesnej sieci kolejowej.

Mapa Grom. Janikowo

Mapa obrazująca granice Gromady Janikowo z 1961 r. znajdująca się
w *Kronice Miasta Janikowo*.

188

ROZPORZĄDZENIE PREZESA RADY MINISTRÓW

z dnia 7 lipca 1962 r.

w sprawie utworzenia niektórych miast.

Na podstawie art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1950 r. o dokonywaniu zmian podziału administracyjnego Państwa (Dz. U. Nr 6, poz. 48) zarządza się, co następuje:

§ 1. Zalicza się do miast:

- 1) w województwie białostockim:
osiedle Czarna Wieś w powiecie białostockim; nazwę miasta ustala się na Czarna Białostocka;
- 2) w województwie bydgoskim:
osiedle Jabłonowo w powiecie brodnickim,
osiedle Janikowo w powiecie inowrocławskim;
- 3) w województwie katowickim:
osiedle Wojkowice Komorne w powiecie będzińskim; nazwę miasta ustala się na Wojkowice,
osiedle Ząbkowice w powiecie będzińskim,
osiedla Boguszowice, Czerwionka i Leszczyny w powiecie rybnickim,
osiedle Brzozowice-Kamień w powiecie tarnogórskim,
osiedla Orzesze i Wesola w powiecie tyskim,
osiedle Siewierz w powiecie zawierciańskim;
- 4) w województwie kieleckim:
osiedle Suchedniów w powiecie kieleckim,
osiedle Ćmielów w powiecie opatowskim;
- 5) w województwie krakowskim:
osiedle Szczawnica w powiecie nowotarskim,
osiedle Bukowno-Osiedle w powiecie olkuskim; nazwę miasta ustala się na Bukowno,
osiedle Brzeszcze w powiecie oświęcimskim;
- 6) w województwie lubelskim:
osiedle Rejowiec Fabryczny w powiecie chełmskim,
osiedle Poniatowa w powiecie opolsko-lubelskim;
- 7) w województwie olsztyńskim:
osiedle Korsze w powiecie kętrzyńskim;
- 8) w województwie opolskim:
osiedle Zdzeszowice w powiecie krapkowickim,
osiedle Ozimek w powiecie opolskim,
osiedle Zawadzkie w powiecie strzeleckim;
- 9) w województwie poznańskim:
osiedle Skalmierzyce Nowe w powiecie ostrowskim; nazwę miasta ustala się na Nowe Skalmierzyce,
osiedle Puszczykowo w powiecie poznańskim;
- 10) w województwie warszawskim:
osiedla Józefów i Sulejówek w powiecie otwockim,
osiedle Jeziorna w powiecie piaseczyńskim;
- 11) w województwie wrocławskim:
osiedla Pieszyce i Pilawa Górna w powiecie dzierżonowskim,
osiedle Sobieszów w powiecie jeleniogórskim,
osiedle Leśna w powiecie lubańskim,
osiedla Gluszyca i Gorce w powiecie walbrzyskim,
osiedle Pieńsk w powiecie zgorzeleckim;
- 12) w województwie zielonogórskim:
osiedle Ilowa w powiecie żagańskim.

§ 2. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

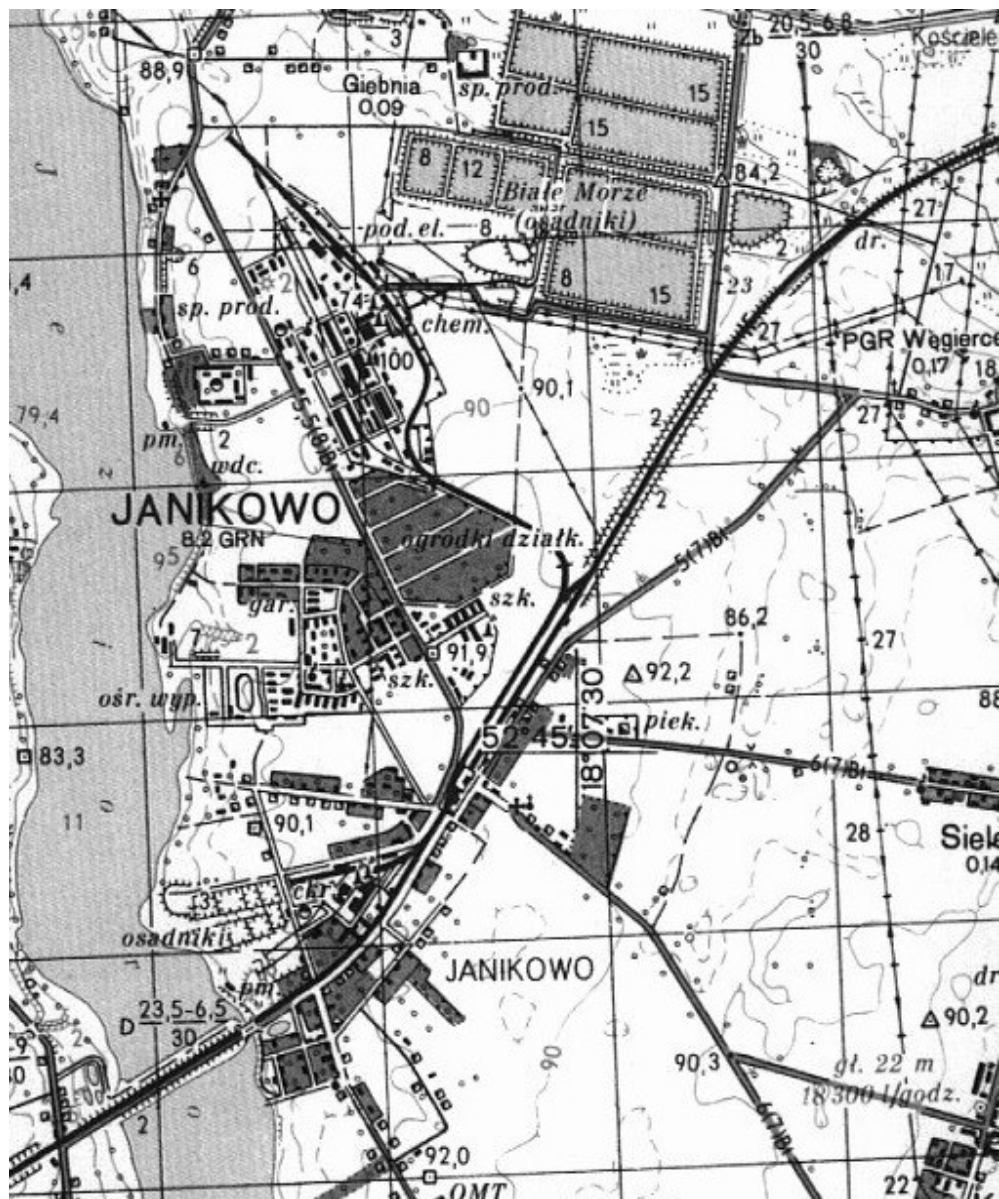
Prezes Rady Ministrów: J. Cyrankiewicz

Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 lipca 1952 r.

w sprawie utworzenia niektórych miast – nadająca prawa miejskie dla Janikowa.

Plan Miasta i Gminy Janikowo wg granic z 1976 roku znajdujący się
w Kronice Miasta Janikowo.

Fragment mapy z 1986 roku z widoczną zabudową miejską Janikowa.

Rozdział 2

Janikowo i okolice w latach 1945-1950

W odniesieniu do sytuacji społecznej panującej wśród mieszkańców Janikowa i okolicznych wsi w pierwszych dniach po zakończeniu działań wojennych istotne jest odniesienie do ogólnospołecznych nastrojów panujących w Polsce po wyzwoleniu spod okupacji hitlerowskiej.

Na sytuację polskiego społeczeństwa po zakończeniu II wojny światowej najbardziej wpłynęły olbrzymie straty jakie ludność poniosła w czasie wojny. Życie straciło ponad 6 milionów polskich obywateli (w tym ok. 3 milionów Żydów), co stanowiło 22,2% ogółu mieszkańców Polski w 1939 roku. Na początku 1946 roku liczba ludności Polski wynosiła niespełna 24 miliony (w Janikowie mieszkało wówczas 1760 osób²³). Wielu z nich było okaleczonych zarówno fizycznie, jak i psychicznie. W kraju rozprzestrzenione były choroby, takie jak gruźlica czy choroby weneryczne. Ponad 600 tysięcy osób było inwalidami wojennymi.

Z powodu działań wojennych prowadzonych na ziemiach polskich częściowemu lub całkowitemu zniszczeniu uległo 65% zakładów przemysłowych, czego nie zrównoważyło przyłączenie uprzemysłowionych terenów na zachodzie. Zdezorganizowany był transport, a główne miasta leżały w ruinach (Warszawa, Wrocław, Szczecin, Gdańsk, Poznań). Na wsi została zniszczona co piąta zagroda. Chłopi stracili ponadto 2/3 inwentarza żywego. Ogólnie oszacowano, że zniszczeniu uległo 38% majątku narodowego.

Na obszarze nowej Rzeczypospolitej, powołanej na mocy porozumień tzw. Wielkiej Trójki, Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej szybko przystąpił do organizowania przemian, zarówno gospodarczych, społecznych,

23 Dane GUS według spisu ludności z dnia 14 lutego 1946 roku.

jak i administracyjnych. Najważniejszą kwestią, nad którą pracowała ówczesna władza, było jak najszybsze wprowadzenie w Polsce ustroju komunistycznego, by zacieśnić „współpracę” polityczno-gospodarczą z ZSRR i innymi krajami bloku wschodniego zależnymi od Moskwy.

W rezultacie wojny, zmian granic i przesiedleń po paru latach Polska stała się krajem prawie jednolitym etnicznie, z kilkuprocentowym tylko udziałem mniejszości (przed wojną ponad 30% ludności pochodzenia niepolskiego).

Natychmiast po zaprzestaniu działań wojennych i przejęciu władzy przez Tymczasowy Rząd przystąpiono do przeszeręgowań etnicznych. Właściwie jeszcze przed zakończeniem działań wojennych spora część Niemców opuściła tzw. Ziemie Odzyskane, jednakże po tryumfie berlińskim na ziemiach polskich wciąż pozostawało ponad 3 mln ludności pochodzenia niemieckiego. Palącym problemem stały się zatem wysiedlenia mniejszości niepolskiej. W praktyce już pod koniec 1945 roku ruszyła akcja migracyjna, jednakże największe rozmiary przybrała w 1946 roku, kiedy to wysiedlono ponad 1,6 mln Niemców. Mogli oni zabrać ze sobą majątek ruchomy, pozostawiali natomiast nieruchomości, które następnie, w dużej mierze, zajmowali osadnicy polscy²⁴.

Po przeprowadzeniu ewakuacji 20 stycznia 1945 roku mniejszość niemiecką zamieszkującą obszar Janikowa i okolic internowano i zamknięto w obozie przejściowym w Potulicach, a ich majątki przejęto na rzecz polskich repatriantów przybywających ze wschodu.

W latach 1945-1946 do Polski powróciło około 1,5 miliona robotników przymusowych, więźniów i jeńców wojennych z III Rzeszy. Trwała też migracja wewnętrzna – między innymi z Polski centralnej na Ziemie Zachodnie i Północne (do końca lipca 1945 – 700 tysięcy osób).

Polacy przesiedlani byli z Kresów Wschodnich oraz terenów bieszczadzkich, gdzie zamieszkiwała przede wszystkim ludność łemkowska.

24 S. Ciesielski, *PRL od lipca 44 do grudnia 70* – cz. „Polska 1944-1949. Powrót do życia, Bellona 2010, s. 17

Na wschodnich krańcach Rzeczypospolitej migracja odbywała się w drugą stronę - ludność białoruską i ukraińską wysiedlano do Związku Radzieckiego. Jeśli zaś chodzi o zachodnioeuropejską Polonię, to nie wracała ona na ziemie polskie tak chętnie, jak rodacy z Kresów Wschodnich. Wielu opierało się migracji, obawiając komunistycznego reżimu. Proces pozostawania na emigracji objął w dużej mierze polskie elity polityczne i wojskowe.

Po ucieczce Niemców z Janikowa i z okolicznych wsi na początku 1945 roku przez nasze tereny maszerowały wojska Armii Czerwonej i oddziały Wojska Polskiego wyzwalać kolejno polskie ziemie spod hitlerowskiej okupacji. Po okupantach zostawały spalone i rozgrabione majątki oraz zdewastowane zakłady przemysłowe.

Dnia 9 maja 1945 roku o godzinie 9.00 odbył się wielki wiec z udziałem całego społeczeństwa janikowskiej osady z udziałem władz cywilnych i wojskowych. Ówczesny sołtys Janikowa obywatel Jan Bilski-senior ogłosił bezwarunkową kapitulację hitlerowskich Niemiec i zakończenie II wojny światowej.

Jak wiemy z kroniki janikowskiej cukrowni ówczesny dyrektor – Brose - wydał polecenie zdemontowania i wywiezienia niektórych części (w tym turbiny), uniemożliwiając w ten sposób uruchomienie zakładu. Ponadto spaleni uległ budynek dworca kolejowego oraz wysadzono janikowski most kolejowy. Wraz z nadejściem wolności przystąpiono do prac naprawczych – odbudowy mostu i odszukaniu skradzionych przez Niemców turbin.

W Kołodziejewie poniemiecki kościół został przekazany polskim wiernym, janikowski zbór ewangelicki został opuszczony i zamieniony na magazyn. Jednocześnie przystąpiono do szacowania strat wojennych i ewidencji zbiorczych mogił, które odkryto na naszych terenach, a w których chowano ofiary hitlerowców (głównie Żydów).

Na nasze tereny zaczęli sprowadzać się przesiedleńcy ze Wschodu, którzy zajmowali opuszczone poniemieckie gospodarstwa. Wracali również Janikowianie deportowani przez Niemców do Generalnego Gubernatorstwa oraz żołnierze walczący na wojennych frontach. Rozpoczął się okres powolnej normalizacji życia społecznego, a Janikowskie społeczeństwo na nowo uczyło się współżycia społecznego i zacieśniania więzów z nowoprzybyłymi sąsiadami.

W grudniu 1946 roku na budynku powszechnej szkoły podstawowej w Janikowie uroczyście odsłonięto tablicę upamiętniającą zamordowanego przez Niemców kierownika szkoły w Janikowie, Jana Wojciechowskiego. W uroczystości udział wzięli przedstawiciele władz sołeckich, mieszkańcy oraz społeczność szkolna.

Równocześnie z normalizacją życia społecznego w naszym kraju przystąpiono do porządkowania życia politycznego i wprowadzania socjalistycznego porządku prawnego. Na masową skalę rozpoczął się w Polsce czas fałszerstw wyborczych i propagandy.

„Władza i jej agendy głosiły bliżej nie sprecyzowane „ludowo-demokratyczne” zasady ustrojowe, w ramach których miały istnieć ograniczone instytucje demokratyczno-parlamentarne, natomiast – obok dominującej w przemyśle gospodarki państwowej – sektor prywatny, zwłaszcza drobnotowarowy, miał działać nadal, a rolnictwo opierać się na drobnych gospodarstwach chłopskich. Zarazem klasa robotnicza i chłopstwo miały być uprzywilejowane społecznie i politycznie.

Dla tej ostatniej, największej w ówczesnej Polsce warstwy, wielkie znaczenie miała parcelacja wielkiej własności w ramach reformy rolnej i osiedlanie się na Ziemiach Zachodnich w gospodarstwach poniemieckich. W rezultacie nabrzmiały problem wsi przedwojennej - przeludnienie

rolnicze - został w znacznym stopniu złagodzony, a setki tysięcy rodzin chłopskich uzyskały ziemię”²⁵.

W wyniku reformy rolnej dokonano upaństwowienia ogromnej ilości ziem, którą przekazano chłopom małorolnym. Reforma dotyczyła podziału majątków ziemskich powyżej 100 ha powierzchni ogólnej bądź 50 ha użytków rolnych. Ziemia została częściowo podzielona między chłopów, częściowo przejęta przez państwo. Ogółem w latach 1944–1948 na cele reformy rolnej zostało przejętych 9 707 majątków ziemskich (ok. 3,49 mln hektarów). Z liczby tej rozparcelowaniu uległo 1,2 mln hektarów pomiędzy 387 000 rodzin chłopskich. Ziemia przejęta przez państwo zarządzana była przez Państwowe Nieruchomości Ziemskie, na których bazie od 1949 roku tworzone Państwowe Gospodarstwa Rolne (PGR)²⁶.

Przejęte w wyniku reformy majątki dworskie zostały przekazane na cele społeczne lub oddane w zarząd spółdzielni. Z przejętych majątków na terenie naszej gminy utworzono:

- w Kołudzie Wielkiej – w 1946 roku zakład doświadczalny,
- w Broniewicach – w 1948 roku szkołę podstawową,
- w Ludzisku – mieszkania, a od 1987 roku dom opieki,
- w Kołudzie Małej – do 1957 roku działało technikum rolnicze, następnie oddział szpitala, a od 1975 roku dom opieki,
- w Głogówcu - siedzibę dyrekcji tamtejszego PGR-u,
- w Janikowie (przy ul. Kasprowicza) - do 1964 roku ośrodek zdrowia, następnie wydzielono mieszkania,
- w Janikowie-Ostrowie - dyrekcję Rolniczej Spółdzielni „Zgoda”.

25 W. Mędrzecki, Sz. Rudnicki, J. Żarnowski, *Spółczesność polskie w XX wieku*, Warszawa 2003

26 A. Chwałba (red.), J. Basista, *Dzieje Polski. Kalendarium*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2000, s. 718–719

Decyzja o uwłaszczeniu powyższych majątków wpłynęła niewątpliwie na ich późniejszy stan. Z jednej strony można domniemywać, że część z nich została w ten sposób uchroniona przed ruiną, ponieważ dotychczasowi właściciele zginęli lub nie byliby w stanie utrzymać swoich majątków. Niestety z drugiej strony, w większości przypadków, nowi gospodarze niewystarczająco dbali o powierzone im mienie i z biegiem lat zabytkowe budynki straciły swą dawną świetność, tracąc również swe pierwotne przeznaczenie. W czasach PRL zabudowania pałacowo-dworskie pozostawiono bez nadzoru konserwatora zabytków, co sprawiło, że zarządcy przebudowywali je lub rozbudowywali do własnych potrzeb powodując nieodwracalną utratę pierwotnej formy architektonicznej tych obiektów.

Dnia 30 czerwca 1946 roku na obszarze całego kraju przeprowadzono referendum, które jak się później okazało zostało sfałszowane, decydujące o dalszym kształcie ustroju Polski (odpowiadano na trzy pytania dotyczące likwidacji Senatu, dalszej nacjonalizacji gospodarki oraz utrwaleniu zachodnich granic kraju).

Ustawa o nacjonalizacji przemysłu z lutego 1946 r. upaństwowiła fabryki, kopalnie, banki oraz środki transportu publicznego, ale zezwalała na istnienie prywatnych zakładów zatrudniających nie więcej niż 50 osób. Tak więc w niektórych gałęziach gospodarki indywidualni właściciele odgrywali ciągle dużą rolę. Było to szczególnie widoczne w przemyśle spożywczym - wiele młynów, cukrowni lub piekarń przetrwało w prywatnych rękach do początku lat 50. XX w.

„W celu całkowitego przejęcia sektora prywatnego 2 czerwca 1947 roku wydano trzy ustawy: w sprawie zwalczania drożyzny i nadmiernych zysków w obrocie handlowym, o obywatelskich komisjach podatkowych i lustratorach społecznych oraz o zezwoleniach na prowadzenie przedsiębiorstw handlowych

i budowlanych. Na mocy powyższych ustaw każdy właściciel sklepu mógł być skazany na pięć lat więzienia i 5 mln grzywny. Powołano do życia Biuro Cen, które ustalało wysokość i ceny maksymalne na artykuły przemysłowe. Sklepy prywatne miały zostać zastąpione przez sieć Państwowych Domów Towarowych. Do wyeliminowania tzw. prywaciarzy²⁷ zaangażowano Komisję Specjalną do Walki z Nadużyciami i Szkodnictwem Gospodarczym. Mogła ona kierować przedsiębiorców do obozów pracy, zarządzać konfiskatę towarów i urządzeń oraz skazywać na grzywnę. Stosowano też domiary, czyli dodatkowe podatki, wobec osób o wyższym dochodzie niż zadeklarowany.

Rezultatem tzw. „bitwy o handel” było przejęcie przez sektor państwowy obrotu towarowego. Państwo kontrolowało niemal 100 proc. handlu hurtowego i prawie 40 proc. detalicznego. Liczba sklepów spadła ze 131 tys. w 1947 r. do 58 tys. w 1949 r. Sektor prywatny w gospodarce, poza rolnictwem, niemal przestał istnieć, a efektem tych działań były stałe kolejki w sklepach, biurokracja i pogorszenie obsługi klientów²⁸.

Dzięki szybkiej odbudowie gospodarczej naszego kraju, przy znaczącej pomocy władz moskiewskich, społeczeństwo odrabiało powojenne straty. Równocześnie do rozwoju gospodarczego postępował znaczny przyrost demograficzny, co skutkowało koniecznością rozbudowy zaplecza szkolnego, kulturalnego i ekonomicznego. Celem władz centralnych była bowiem szybka urbanizacja i poprawa bytności społeczeństwa doświadczonego wojną. Przystąpiono do elektryfikacji wsi oraz rozbudowy istniejącego zaplecza społeczno-kulturalnego. Wszystko to jednak okupione było walką z prywatną przedsiębiorczością i upaństwowieniem całej gospodarki, która, na wzór rosyjski, miała być od teraz centralnie planowana.

27 Prywatny przedsiębiorca, kupiec, rzemieślnik, etc. (adnotacja autora)

28 M. Grabowski, *Ze Stalinem w tle. Życie codzienne w powojennej Polsce*, [w:] *Nasze Historie* z dnia 26.01.2017 r.

W ówczesnych czasach przyjął się zwyczaj, że lokalnie działające przedsiębiorstwa państwowe otaczały opieką patronacką instytucje oświatowe wspierając je finansowo przy różnych inicjatywach. Dla szkoły podstawowej w Janikowie zakładem opiekuńczym została Cukrownia „Janikowo”.

Jeszcze w sierpniu 1947 roku w Janikowie przystąpiono do prac nad budową nowego budynku szkoły, ponieważ dotychczasowy (obecnie Międzynarodowe Centrum Promocji Dialogu, Współpracy Kulturalnej i Edukacji im. Króla Abdullaha Bin Abdulaziza Al-Sauda) nie był w stanie pomieścić wszystkich dzieci (nowy budynek oddano do użytku w 1950 roku wraz z uroczystym nadaniem szkole imienia Ludwika Waryńskiego). Podobnie było w Kołodziejewie, gdzie w 1949 roku przystąpiono do rozbudowy tamtejszego budynku szkoły (ukończono w 1951 roku). W przypadku Broniewic szkołę w 1948 roku przeniesiono do uwłaszczonego pałacu, dzięki czemu zyskano dodatkowe izby lekcyjne.

W latach 1947-1949 podczas Trzyletniego Planu Odbudowy, pierwszego w Polsce Ludowej planu gospodarczego, największy zakład pracy jakim była cukrownia skupił się na rozbudowie bazy surowcowej i pozyskaniu odpowiedniej kadry pracowniczej. Obszar plantacji buraków wzrósł z 3 044 ha w 1946 roku do 3 981 ha w roku 1949. Rozwój ten był możliwy, ponieważ cukrownia nie doznała większych zniszczeń podczas wojny.

Najbardziej znaczącym wydarzeniem dla rozwoju Janikowa było podpisanie 27 czerwca 1949 roku w Moskwie umowy *o wykonanie projektu zakładów sodowych o zdolności produkcyjnej 230 tys. ton sody kalcynowanej rocznie i do 40 tys. ton sody kaustycznej*. Zgodnie z postanowieniami tej umowy Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) zobowiązał się do wykonania dokumentacji technicznej, dostarczenia aparatury oraz udzielenia wszechstronnej pomocy technicznej i zapewnienia udziału radzieckich specjalistów przy budowie i rozruchu zakładu.

Dokładnie nie wiadomo kto zasugerował lokalizację zakładów sodowych w Janikowie, ale z uwagi na dogodne położenie blisko zasobów potrzebnych do produkcji sody (soli kamiennej w Inowrocławiu, wapienia w Piechcinie oraz wody z Jeziora Pakoskiego) zdecydowano o budowie sodowni właśnie w naszej miejscowości. Pierwotnie bowiem budowę rozpoczęto na ziemiach należących do wsi Ostrowo, a w granicach Janikowa fabryka znalazła się w roku 1959, gdy połączono tereny Ostrowa i Janikowo tworząc z nich jedno osiedle Janikowo.

Potwierdzeniem inicjatywy budowy zakładów sodowych w naszych okolicach było wpisanie projektu do planu 6-letniego uchwalonego przez Sejm 21 lipca 1950 roku (Dz. U. 1950, nr 37, poz. 344), w którym czytamy, że plan rozwoju przemysłowego zakłada „budowę fabryki sody w rejonie Pakości w woj. bydgoskim”.

Geneza budowy trzeciej, zarazem największej z dotychczasowych fabryk sody, miała swoje racjonalne i ekonomiczne przesłanki. Jej głównym atutem był fakt, że produkcja opierała się wyłącznie na krajowych surowcach, zaś popyt na sodę na zagranicznych rynkach systematycznie wzrastał. Dla dźwigającej się z wojennych zniszczeń polskiej gospodarki miało to kolosalne znaczenie. Odtąd soda miała pomnażać skromne, krajowe zasoby dewizowe. Oczywiście, społecznie pozytywnym skutkiem budowy, a później uruchomienia fabryki, było też stworzenie setek nowych stanowisk pracy. Dla wielu ludzi z okolicznych wsi i miasteczek otwierała się szansa zdobycia zawodu i pewnej pracy²⁹.

W tym samym roku (1950) w Gliwicach utworzono dyrekcję zakładów sodowych w budowie na czele z inż. Leonem Mischke. Na mocy moskiewskiej umowy przystąpiono do adaptacji radzieckiego projektu fabryki do warunków regionu Janikowa, którym zajęło się krakowskie biuro projektów „Biptrochem”.

Choć dla samej wsi budowa tak potężnej inwestycji była gwarancją rozwoju, to jednak dla ówczesnych mieszkańców wiadomość o lokacji fabryki

29 J. Dekąńskiego pod red., *Janikowskie Zakłady Sodowe im. Przyjaźni polsko-radzieckiej 1957-1987*, Janikowo 1987, s. 5

na obszarze Janikowa nie była wcale dobrą nowiną. Oznaczało to bowiem utratę bardzo żyznych terenów (czarnoziem) i degradację środowiska naturalnego potrzebnego do uprawy m.in. buraków na potrzeby lokalnej cukrowni.

Pomimo protestów i licznych skarg od mieszkańców władze centralne nie zdecydowały się na zmianę planów inwestycyjnych. Przystąpiono do wcielania projektu w życie i planowania niezbędnych infrastruktury pomocniczej. Z założenia bowiem Janikowo miało być propagandowym przykładem industrializacji wsi oraz urzeczywistnieniem wizji modelowego społeczeństwa socjalistycznego, które potrafi wybudować miasto od podstaw „w szczerym polu”.

Uroczystość odsłonięcia tablicy ku czci zamordowanego przez hitlerowców kierownika szkoły w Janikowie Jana Wojciechowskiego, 1 grudnia 1946 r.

Na pierwszym planie widoczny jest budynek Powszechnej Szkoły Podstawowej w Janikowie.
W tle widać rozpoczętą w 1947 roku budowę nowego gmachu szkoły.

Uroczyste oddanie do użytku nowego budynku szkoły podstawowej w Janikowie
przy ul. Szkolnej, 5 września 1950 r.

Uwłaszczone pałace z obszaru współczesnej Gminy Janikowo

Pałac w Ludzisku

Pałac w Kołudzie Wielkiej

Pałac w Janikowie-Ostrowie

Pałac w Głogówcu

Pałac w Broniewicach

Dwór w Janikowie (ul. Kasprowicza)

Pałac w Kołudzie Małej

Powyższe zdjęcia prezentują współczesny wygląd budynków i pochodzą ze zbiorów własnych oraz z ogólnodostępnych witryn internetowych.

Rozdział 3

Janikowo i okolice w latach 1951-1960

Lata 50-te XX w. charakteryzowały się dalszym proces odbudowy państwa polskiego ze zniszczeń wojennych. Rząd w Warszawie uchwalił plan odbudowy, tym razem 6 letni przypadający na lata 1950-56, w którym skupiał się na rozbudowie przemysłu ciężkiego jako nowej lokomotywy polskiej gospodarki. W oparciu o porozumienie z 1945 roku (o 20-letniej współpracy gospodarczej Polski z ZSRR) wraz z radzieckimi partnerami zaczęto inwestować olbrzymie kwoty w tworzenie nowych ośrodków przemysłowych oraz rozwijanie już istniejących zakładów.

Ważnymi do odnotowania wydarzeniami, którymi w omawianym okresie żyło całe polskie społeczeństwo było m.in.: uchwalenie w dniu 22 lipca 1952 roku Konstytucji – dokument ten był polską wersją konstytucji ZSRR z 1936 roku, oficjalnie zmieniono nazwę kraju na Polską Rzeczpospolitą Ludową; śmierć Józefa Stalina w marcu 1953 roku oraz śmierć Bolesława Bieruta w 1956 roku – w związku z tymi wydarzeniami w całym kraju ogłoszono żałobę narodową oraz zorganizowano apele, na których prezentowano dokonania obu przywódców. Lata 50-te XX w. to również czas, w którym rozpoczął się okres jawnej walki państwa z Kościołem Katolickim i zwalczania opozycji politycznej.

Zgodnie z założeniami planu 6-letniego w roku 1951 przystąpiono do prac przygotowawczych pod lokację kombinatu sodowego w Janikowie. Wyznaczono teren dla tymczasowego osiedla pracowniczego oraz zaplecza technicznego. Rozpoczęto budowę pierwszych budynków mieszkalnych dla przyszłych pracowników. W krótkim czasie postawiono kilkadziesiąt tymczasowych

drewnianych i murowanych baraków (znajdowały się one na terenie dzisiejszego osiedla przy ul. Wilkońskiego).

W marcu 1952 roku do wsi zjechali pierwsi specjaliści, a zarazem przyszli pracownicy fabryki – geodeta Zdzisław Czajkowski i inspektor nadzoru technicznego Mieczysław Fabiszewski, którzy mieli nadzorować prace budowlane. Wytyczono granice pod budowę zakładów, rozpoczęto rozbudowę bocznicy kolejowej i wyznaczono drogi dojazdowe. W lipcu tego roku przeniesiono dyrekcję zakładów z Gliwic do Janikowa. Z rolniczej wsi zaczęliśmy przekształcanie w małe miasteczko przemysłowe z licznymi udogodnieniami na miarę ówczesnej epoki. Obok Nowej Huty to właśnie Janikowo miało być pokazową inwestycją Polski Ludowej ukazującą wielkość socjalizmu.

Oficjalnie budowa zakładów sodowych ruszyła w 1953 roku, a janikowska inwestycja była trzecią tego typu fabryką w kraju, po działających już zakładach sodowych w Inowrocławiu i w Krakowie. W pierwszej kolejności wzniesiono magazyny i warsztaty mechaniczne w celu przygotowania bazy inwestycyjnej. Z założenia janikowskie zakłady miały być największym producentem sody w Polsce wykorzystującym w procesie produkcji wyłącznie krajowe zasoby. Jednocześnie była to największa inwestycja w przemyśle chemicznym przewidziana w planie 6-letnim i jedna z pierwszych fabryk budowanych przy udziale strony radzieckiej.

Parametry całej inwestycji kształtowały się następująco:

1. Generalny wykonawca:

- Bydgoskie Przemysłowe Zjednoczenie Budowlane (48,3%)

2. Podwykonawcy:

- Poznańskie Zjednoczenie Montażu Konstrukcji i Urządzeń Przemysłowych „Mostostal” (22,1%)

- Zjednoczenie Montażu Elektrowni „Energomontaż – Północ” (7,2%)
- Łódzkie Zjednoczenie Elektromontażowe – Łódź (7,1%)
- Wrocławskie Przedsiębiorstwo Budowy Pieców Przemysłowych (4,1%)
- Zjednoczenie Budownictwa Inżynieryjno-Morskiego – Gdańsk (3,8%)
- Gdańskie Zjednoczenie Instalacji Przemysłowych (3,5%)
- pozostali wykonawcy podlegli Ministerstwu Budownictwa i Materiałów Budowlanych (3,9%)

3. Rozmiary budowy:

- kubatura budynków przemysłowych – 660.000 m³
- powierzchnia zabudowy – 90.000 m²
- wysokość budynków produkcyjnych – 40 - 64 m
- moc zainstalowanych silników elektrycznych – 5,3 MW

4. Masy wykonanych robót:

- ziemnych – 320.000 m³
- murowanych – 32.000 m³
- betonowych i żelbetowych – 66.000 m³
- tynkarskich – 100.000 m³
- montaż prefabrykatów żelbetowych – 3.500 t
- montaż konstrukcji stalowych – 8.000 t
- montaż maszyn i urządzeń – 11.000 t
- montaż rurociągów – 70.000 m
- ułożono kabli energetycznych – 150.000 m
- ułożono torów kolejowych – 7.500 m
- wybudowano dróg – 8.660 m²

5. Wartość całkowita dostaw i robót budowlano-montażowych:

827.000.000 zł (wartość przed denominacją)³⁰.

Wraz z zakładami „rosło” Janikowo. Do wsi zaczęły sprowadzać się liczne grupy pracowników – budowniczych oraz ich rodziny. Rozpoczęto budowę nowego osiedla nieopodal miejsca lokacji przyszłej fabryki. Wśród ówczesnych mieszkańców pojawił się podział na „Osiedle” (obecnie „Stare Janikowo”) i „Nowe Osiedle” (współczesne centrum miasta). Inwestycję w zapewnienie lokali mieszkalnych dla nowo przybyłych rozpoczęto od budowy ośmiu bloków przy dzisiejszych ulicach Głównej, Młodzieżowej, Wewnętrznej i Północnej. Pierwszym dzieckiem urodzonym na „Nowym Osiedlu” była Grażyna Wilk, która przysła na świat 16 czerwca 1953 roku.

Ciekawostką był fakt, że powstające budynki posiadały w piwnicach schrony przeciwlotnicze przeznaczone do ochrony mieszkańców, przerobione w późniejszym czasie na pomieszczenia użytkowe. Również pomiędzy zabudowaniami znajdował się schron podziemny z włazem ogólnodostępnym zlokalizowanym za blokiem przy ul. Wewnętrznej 4 (współcześnie właz zasypiano). W mieszkaniach znajdowały się piece kaflowe, ponieważ nie istniał system ogrzewania miejskiego. Początkowo niektóre lokale zaadaptowano na pomieszczenia biurowe należące do administracji zakładowej (biura w blokach mieściły się do roku 1961, gdy ukończono budowę biurowca).

Liczne inwestycje w zasoby mieszkaniowe, finansowane głównie ze środków Ministerstwa Przemysłu Chemicznego, spowodowały, że z działającej Cukrowni „Janikowo” pracownicy zaczęli odchodzić do nowo budowanego zakładu. Przez to cukrownia straciła licznych specjalistów i zaczęła mieć dość poważne problemy kadrowe. Wszystko za sprawą niskich zarobków i zaniedbań w rozbudowę przycukrowniczej infrastruktury

³⁰ Dane pochodzą z opisu znajdującego się w albumie pamiątkowym wydanym z okazji ukończenia budowy Janikowskich Zakładów Sodowych w 1957 roku.

mieszkaniowej oraz skupieniu się jedynie na unowocześnieniu produkcji (wybudowano pompownię i magazyn wysłodków). Dopiero w 1958 roku dyrekcja cukrowni podjęła decyzję o wybudowaniu bloku dla 16 rodzin pracowniczych (obecnie ul. Dworcowa 1).

Budowa kombinatu sodowego przebiegała bardzo sprawnie do czasu, gdy w marcu 1954 roku na szczęblu władzy centralnej zapadła decyzja o wstrzymaniu prac budowlanych nad janikowską fabryką. Powodem takiego obrotu spraw były ograniczenia finansowe oraz niedobory materiałów, z którymi borykała się ówczesna Polska. Za priorytetową inwestycję została uznana budowa fabryki opon, gdyż to właśnie na ten produkt zapotrzebowanie wzrastało w najszybszym tempie. Ukończenie budowy zakładów sodowych zostało odsunięte w czasie bez dookreślenia dokładnej daty. Na szczęście po wielu staraniach i bataliach na wszystkich szczeblach władzy z rządowym włącznie, po trzech miesiącach postoju wznowiono prace przy janikowskiej inwestycji.

Oprócz zapewnienia odpowiednich warunków mieszkaniowych dla nowych obywateli Janikowa w naszym społeczeństwie zaczęły kształtować się pierwsze organizacje partyjne, związkowe, wojskowe, kulturalne i sportowe. W latach 50-tych XX w. powołano do życia: Ludowe Zespoły Sportowe (1950 r.), przyzakładowe Koło Sportowe „Unia” (1954 r.), Bibliotekę Gromadzką z oddziałami (1954 r.), Zakładowe Koło Polskiego Związku Wędkarskiego (1955 r.), Zakładowy Oddział Samoobrony przy cukrowni (1955 r.), przyzakładowe ogródki działkowe „Stokrotka” (1956 r.), Klub Wodny „Kormoran” (1956 r.), Zakładowy Dom Kultury (1956 r.), zakładowe kino „Start” (1957 r.), Terenowa Obrona Przeciwlotnicza (1958 r.), zakładowy Klub Oficerów Rezerwy (1958 r.), orszak „Kozy” (1959 r.). Poza wyżej wymienionymi instytucjami przy cukrowni jak i przy budowanych zakładach sodowych działały struktury polskich partii politycznych.

Dynamiczny rozwój społeczno-gospodarczy Janikowa przyczynił się do zwiększenia znaczenia naszej miejscowości na mapie powiatu inowrocławskiego, a nawet województwa bydgoskiego. Coraz częściej gościli u nas promineneci powiatowych i wojewódzkich władz ludowych. Rosnące znaczenie Janikowa, jako miejscowości modelowej dla socjalizmu, wpłynęło również na rozwój lokalnych władz, którymi od 1954 roku kierował Florian Gotowicz wybrany na pierwszego Przewodniczącego Gromadzkiej Rady Narodowej w Janikowie. Funkcję Przewodniczącego Prezydium sprawował nieprzerwanie do dnia 19 kwietnia 1967 roku, gdy odszedł na zasłużoną emeryturę, a jego miejsce zajął Alfred Niedźwiecki.

W omawianym okresie na terenie Polski występował duży przyrost naturalny, co było normalnym zjawiskiem obserwowanym po wojnie. Liczba ludności stale rosła, co wymuszało na władzach inwestowanie coraz większych kwot m.in. w rozwój zaplecza oświatowego. Dzięki temu rozbudowano wszystkie istniejące szkoły: w Kołodziejewie (1951 r.), w Ludzisku (1956 r.), powstała filia szkoły podstawowej w Janikowie w baraku zakładowym na „Nowym Osiedlu” (1959 r.), w Kościelcu rozpoczęło działalność Technikum Rolnicze (1959 r.). Janikowo z wsi liczącej 1 790 mieszkańców w roku 1945 stało się osiedlem typu miejskiego zamieszkanym przez 3 240 obywateli w 1957 roku.

Dnia 12 lipca 1957 roku, z rocznym opóźnieniem, w uchwalonej przez Sejm ustawie o Planie Rozwoju Gospodarczego w latach 1956-1960 wpisano: „ukończyć budowę zakładów sodowych w Janikowie”. W chwili przyjęcia tego zapisu „nasze” zakłady były już prawie gotowe do rozpoczęcia produkcji, trwały bowiem ostatnie prace przy montażu maszyn. Rozruch zakładowej elektrociepłowni nastąpił 26 września 1957 r., a 2 października ruszył piec wapienny. Podniosłą chwilą było wyprodukowanie pierwszych kilogramów sody nad ranem w dniu 27 października 1957 roku. O tym historycznym dla Janikowa wydarzeniu informowały ukazujące się w tamtym czasie liczne artykuły prasowe.

Podniosła uroczystość przekazania fabryki gospodarce narodowej z udziałem przedstawiciela najwyższych władz państwowych - wicepremiera Zenona Nowaka, odbyła się w dnia 4 listopada 1957 roku. Tak to wydarzenie relacjonowano w „Gazecie Kujawskiej” wydanej w dniu 5 listopada 1957 roku w artykule pt. „Janikowo przekazane gospodarce narodowej”:

W poniedziałek 4 listopada Janikowskie Zakłady Sodowe przekazane zostały gospodarce narodowej. Na uroczystość przybyli przedstawiciele Partii i Rządu z wicepremierem Zenonem Nowakiem na czele. Udział w niej wzięli m.in. minister przemysłu chemicznego Antoni Radliński, wiceminister inż. Bronisław Taban, wiceminister budownictwa i materiałów budowlanych Stefan Ferjaszewski, radca ambasady ZSRR E. J. Babarin, Sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR tow. Feliks Baranowski oraz specjaliści radzieccy, którzy pomagali przy budowie zakładów. Przybyłych gości powitał naczelny dyrektor Janikowskich Zakładów Sodowych Leon Mischke. Uroczystego przecięcia wstęgi dokonał wicepremier Zenon Nowak.

Po zwiedzaniu nowo uruchomionego zakładu, w świetlicy Bydgoskiego Przemysłowego Zjednoczenia Budowlanego, odbyła się akademie, którą otworzył przewodniczący Rady Zakładowej mgr Leon Kowalski. Przemówienie okolicznościowe wygłosił dyrektor BPZB inż. Borsuk.

„Jeszcze kilka lat temu – powiedział m.in. inż. Borsuk – bogate zasoby mineralne Ziemi Kujawskiej nie były w pełni wykorzystane. W roku 1953, decyzją Partii i Rządu, rozpoczęto budowę kombinatu sodowego w oparciu o dokumentację radziecką. O oddaniu kombinatu do rozruchu zdecydowała przede wszystkim wzorcowa postawa robotników, którzy w ciężkich nieraz warunkach wykonywali powierzone im zadania”.

Kolejno przemawiali – naczelny dyrektor JZS inż. Mischke, radca ambasady ZSRR E. J. Babarin oraz wicepremier Zenon Nowak.

Towarzysz wicepremier na wyraźną prośbę tow. Władysława Gomułki przekazał całej załodze jego osobiste życzenia dalszej owocnej pracy oraz podziękowanie za dotychczas odniesione sukcesy.

Wicepremier Z. Nowak i minister przemysłu chemicznego A. Radliński udekorowali następnie zasłużonych budowniczych janikowskiego kombinatu wysokimi odznaczeniami państwowymi.

Po części oficjalnej odbył się wspólny obiad przeplatany licznymi toastami na cześć przedstawicieli Partii i Rządu oraz udekorowanych członków załogi.

Pomimo uroczystego otwarcia Janikowskich Zakładów Sodowych w roku 1957 nie wszystkie działy były wówczas ukończone. Nadal trwały prace nad kilkoma niedokończonymi inwestycjami, np. kolejką linową.

Dzięki zdobytemu doświadczeniu podczas budowy janikowskiej fabryki grupa pracowników z J.Z.S. wyjechała w 1959 roku do Brazylii pomagać w rozruchu nowowyprowadzonej fabryki sody. Grupę inżynierów, która poleciała do Ameryki Południowej tworzyli: Czesław Mocek, Antoni Rogoda, Stefan Jejte, Jan Fic i Bolesław Szolomicki.

Trudności w budowie zakładów występujące w latach 1954-1960 nie zatrzymywały rozpoczętych wówczas inwestycji infrastrukturalnych, które w miarę możliwości sprzętowych i materiałowych, kończono – oddano do użytku bloki przy ulicach: Głównej nr 2, 3, 4, 5, 7, 8 i 9, Północnej nr 2, Słonecznej nr 1, 2, 3, 4 i 5, Miłej nr 1 i 3, Klonowej nr 8 oraz Spacerowej nr 1 i 5.

W 1957 roku ukończono budowę budynku zakładowego domu kultury z salą kinową (obecnie w budynku tym mieści się Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury). W nawiązaniu do zbieżności dat rozpoczęcia produkcji w zakładach sodowych oraz uruchomienia zakładowego kina nadano mu nazwę „Start”. Operatorem, który 1 października 1957 roku wyświetlił pierwszy film był Henryk

Dankowski, a widzowie oglądali polską produkcję pt. „Wraki”. Dzięki tak szybkiej urbanizacji wsi 21 stycznia 1959 roku Janikowo uzyskało statut osiedla typu miejskiego i zajmowało obszar 944,88 ha.

Dopiero w 1960 roku uruchomiono kolejkę linową na liczącej 7,5 km trasie Janikowo-Piechcin, która w znacznym stopniu usprawniła dostarczania kamienia wapiennego do janikowskiej fabryki. Charakterystyczne wózki dostarczały zakładom ponad 2 tysiące ton kamienia wapiennego na dobę. Na całej długości przemieszczało się 180 wagoników.

Taki oto zapis, obrazujący wydarzenia z początków rozbudowy infrastruktury miejskiej w Janikowie, znajduje się w Kronice Szkoły Podstawowej nr 2:

Na wiosnę roku 1952 rozpoczęto prace wstępne - roboty ziemne na budowie Nowego Osiedla w Janikowie. Najpierw stanęły dwa domy jednopiętrowe przy drodze z Janikowa do Ostrowa. W roku 1952 i 1953 Przedsiębiorstwo Budowy Urządzeń Kolejowych z Poznania przebudowało i powiększyło liczbę torów kolejowych na stacji Janikowo. Zburzono stare stawidła a wzniesiono nowe. Drogę do Ostrowa tuż od przejazdu kolejowego w Janikowie przesunięto o 50 metrów dalej na północ. Przy budowie drogi usunięto przy pomocy ciągników gąsienicowych 50 letnie jesiony, wrywanie tak dużych drzew, tak niezwykłym sposobem budziło powszechne zainteresowanie mieszkańców Janikowa. W roku 1953 wyciągnięto bocznice kolejowa, jednotorowa od stacji Janikowo - przy północnym stawidle - na teren budowy Janikowskich Zakładów Sodowych. Jeszcze w tym roku Bydgoskie Przemysłowe Zjednoczenie Budowlane rozpoczęło dostawę materiałów budowlanych, gotowych elementów baraków –hotelu robotniczych. Tuż za stacją od strony północnej w latach 1953 - 1954 wyrosło tzw. „miasteczko”. Stanęło przeszło 30 baraków drewnianych i murowanych, które służyły do zakwaterowania

robotniczych brygad budowniczych fabryki sody i Nowego Osiedla. Na budowie pracowało ponad 2 tysiące ludzi z różnych stron kraju. Po lewej stronie drogi z Janikowa do Ostrowa stała cała dzielnica bloków mieszkalnych. Liczba ludności w Janikowie zaczęła gwałtownie wzrastać. Budowa fabryki ruszyła w szalonym tempie. Janikowskie Zakłady Sodowe stanęły szybko, a w październiku 1957 roku rozpoczęły produkcję. W związku z rozwojem środowiska, wzrostu liczby mieszkańców, dotychczasowe placówki gospodarcze, komunalne, kulturalne i oświatowe stały się niewystarczające dla potrzeb wzrosłej liczby mieszkańców.

Coraz szybciej rosnąca liczba mieszkańców była skutecznym motorem rozbudowy infrastruktury społecznej Janikowa. Praktycznie w każdym kolejnym roku oddawano do użytku nowe bloki mieszkalne. Pojawiły się liczne instytucje, które dotychczas nie funkcjonowały w naszym środowisku, np. kino i dom kultury. Społeczeństwo zyskało szereg możliwości spędzania wolnego czasu oraz rozwijania swoich zainteresowań w szeregach nowych organizacji sportowych i społecznych.

Na przestrzeni tych dziesięciu lat Janikowo ze średniej wielkości wsi stało się w 1959 roku rozwijającym osiedlem z nowoczesną jak na owe czasy infrastrukturą, która wciąż wzbogacała się o nowe obiekty. Wzrastająca stale liczba mieszkańców była również powodem wielu problemów dla lokalnych władz, które musiały szybko rozwiązywać pojawiające się utrudnienia w zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności (szczególnie w zakresie niewystarczającej liczby mieszkań, niewielu punktów handlowych i ich zaopatrzenia). Wszystko za sprawą zasad gospodarki centralnie planowanej, w której władze gromadzkie stały na najniższym szczeblu, przez co były zdane na wojewódzkie i powiatowe organy decyzyjne ustalające reglamentację poszczególnych artykułów.

Przebudowa ul. Przemysłowej na początku lat 50. XX w.
W tle widoczna budowa bloków przy ul. Wewnętrznej.

Widok na pierwsze w Janikowie osiedle bloków przy ul. Wewnętrznej.

Rozbudowa magistrali kolejowej w latach 50. XX w. W tle widoczne powstające osiedle baraków robotniczych przy ul. Przemysłowej.

Powstające osiedle baraków robotniczych przy ul. Przemysłowej w Janikowie na początku lat 50. XX w.

Barak, w którym mieściła się świetlica zakładowa z klubem – pierwszy ośrodek kultury

Budynek Zakładowego Domu Kultury z salą kinową wybudowany w 1957 roku.

Budowa Janikowskich Zakładów Sodowych w latach 1953-1957

Makieta wizualizacji zakładów przed budową.

Logo Janikowskich Zakładów Sodowych zaprojektowane przez Henryka Dankowskiego.

Panorama budowy zakładów sodowych.

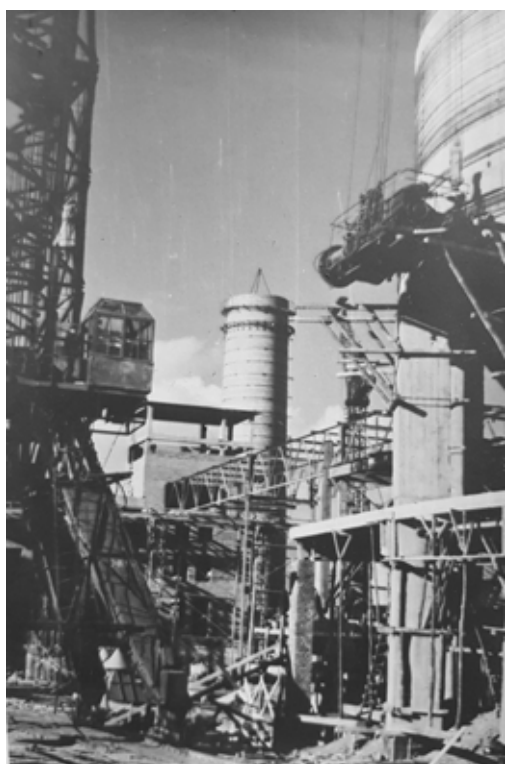

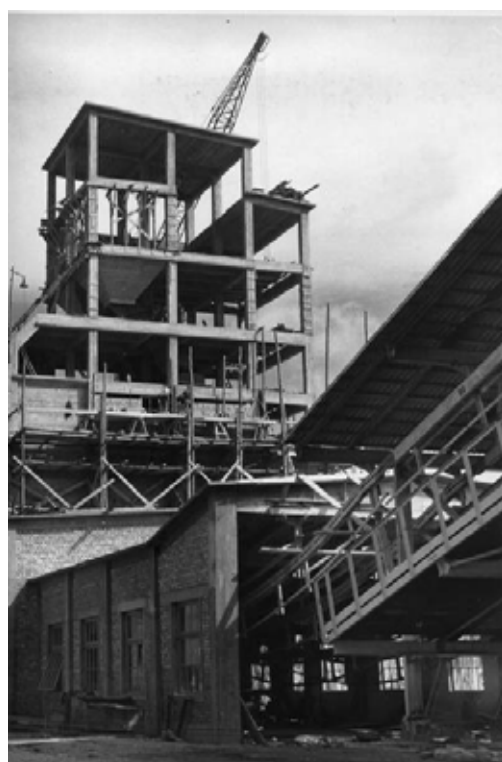

**Uroczyste rozpalenie zakładowych pieców przez dyrektora Leona Mischke,
21 października 1957 r.**

Przekazanie zakładów gospodarcze narodowej, 4 listopada 1957 r.

Dyrektor J.Z.S. - Leon Mischke, wita wicepremiera Zenona Nowaka.

Wicepremier – Zenon Nowak przecina wstęgę.

Wicepremier – Zenon Nowak, w towarzystwie Ministra Przemysłu Chemicznego Antoniego Radlińskiego zwiedzają zakład.

**Otwarcie przyzakładowego przedszkola przy ul. Północnej w Janikowie,
rok 1959.**

Uruchomienie kolejki linowej do J.Z.S., rok 1960.

Rozdział 4

Janikowo i okolice w latach 1961-1970

W nową dekadę Janikowo weszło jako prężnie rozwijające się osiedle typu miejskiego. Istniało już dość duże osiedle bloków. Jednak wciąż budowano nowe budynki, dzięki temu „Nowe Osiedle” było nieustającym placem budowy.

Na sesji Osiedlowej Rady Narodowej w dniu 26 maja 1961 r. zapadła decyzja o nadaniu nazw pierwszym ulicom. W uchwale nr II/10/61 czytamy, że ustanowiono następujące ulice: 1-go Maja, Szkolną, Powstańców Wielkopolskich, Jana Kasprowicza, Topolową, Ustronie, Wiejską, Połną, Przemysłową, Główną, Spacerową, Słoneczną, Młodzieżową, Północną i Wewnętrzną. Wykaz ten w przejrzysty sposób obrazuje nam zasięg ówczesnej urbanizacji Janikowa.

Dzięki prężnie działającym nowo powstałym zakładom sodowym do Janikowa wciąż przybywali nowi mieszkańcy. W znacznej części nowo przybywającymi były rodziny pracowników, którzy zamieszkiwali na osiedlu po otrzymaniu przydziału mieszkaniowego. Wciąż rozwijające się Janikowskie Zakłady Sodowe potrzebowały coraz liczniejszej załogi do obsługi kolejnych działów oferując, jak na ówczesne czasy, dość wysokie zarobki oraz zaplecze socjalne. Przyciągało to potencjalnych pracowników do sprowadzania się w nasze strony. Ruch migracyjny ze wsi do miast był obserwowany na obszarze całego kraju i stanowił powszechne zjawisko w okresie Polski Ludowej.

Przez lokację zakładów przemysłowych na obszarach wiejskich doprowadzono do powstania nowych miast i miasteczek, do których od 7 lipca 1962 roku zaliczyć należy Janikowo. To właśnie tego dnia ówczesny

Prezes Rady Ministrów Józef Cyrankiewicz podpisał rozporządzenie³¹ nadające naszej miejscowości prawa miejskie. Dla Janikowa było to wielkie wyróżnienie i docenienie ze strony władz centralnych. W niespełna 17 lat po zakończeniu wojny janikowska infrastruktura społeczna została rozbudowana do rangi miejskiej. W ciągu tych kilkunastu lat z niewielkiej wsi staliśmy się prężnie rozwijającym miasteczkiem, które stanowiło przykład socjalistycznej myśli urbanistycznej.

Tuż przed nadaniem praw miejskich, bo w czerwcu 1962 roku z roboczą wizytą w Janikowskich Zakładach Sodowych przebywał Przewodniczący Rady Państwa Aleksander Zawadzki. Przybył by sprawdzić stan przygotowań zakładu do realizacji zobowiązania „1000 ton na Tysiąclecie Państwa Polskiego”, które wyznaczyła sobie Rada Zakładowa. Wraz z Przewodniczącym do Janikowa zjechali: Minister Przemysłu Chemicznego Antoni Radliński, I Sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Bydgoszczy Marian Miśkiewicz oraz Przewodniczący Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej Aleksander Schmidt. Goście, po zwiedzaniu zakładu, spotkali się z załogą i pogratulowali podjęcia zobowiązania produkcji tysiąca ton sody dziennie.

Dla zapewnienia sobie odpowiednio wykształconej kadry zakłady przemysłowe inwestowały w powstawanie szkół podstawowych, zawodowych i techników. Tak też czyniły Janikowskie Zakłady Sodowe, które zmagaly się z niedoborem fachowców. W celu zapewnienia ciągłego napływu wykwalifikowanych pracowników, z inicjatywy Dyrektora J.Z.S. Leona Mischke, powstała w Janikowie najpierw szkoła podstawowa dla pracujących (1959 r.), następnie technikum elektryczno-mechaniczne (1961 r.) oraz zasadnicza szkoła zawodowa (1962 r.). Szkoły te zostały zlokalizowane w jednym z baraków na „Nowym Osiedlu” i kształciły młodzież w klasach o profilach chemicznym,

31 Chodzi o Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 7 lipca 1962 roku w sprawie utworzenia niektórych miast, Dz. U. 1962, nr 41, poz. 188

elektrycznym i mechanicznym. Za wyposażenie szkół w odpowiednie pomoce dydaktyczne i książki odpowiadały zakłady sodowe.

Stale rosnąca liczba mieszkańców stanowiła spore wyzwanie w zakresie organizacji pracy istniejącej szkoły podstawowej im. Ludwika Waryńskiego. Niedobory miejsc w klasach oraz niewystarczająca liczba nauczycieli wymusiła konieczność rozbudowy istniejącego budynku lub pobudowania nowej placówki.

Potrzebę powstania nowego budynku wysunął już w 1958 roku kierownik Bolesław Jaskólski motywując to rosnącą ilością dzieci, które w niedalekiej przyszłości trafią do Jego placówki. Przedstawione przez Niego argumenty przekonały Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy do wydania zgody na budowę nowego budynku szkoły na „Nowym Osiedlu” przy ulicy Głównej. Prace budowlane ruszyły wiosną 1962 roku.

Historia budowy szkoły podstawowej nr 2 w Janikowie opisana została w kronice szkolnej, w której czytamy (zapis oryginalny):

Na wiosnę w marcu 1958 roku w sali Cukrowni „Janikowo” z inicjatywy kierownika szkoły Bolesława Jaskólskiego zebrał się aktyw gromadzki celem analizy i postawienia wniosków w sprawie budowy nowej szkoły w Janikowie. Z ramienia Wydziału Oświaty był obecny na zebraniu podinspektor szkolny Alojzy Dolecki. Kierownik szkoły przedstawił stan i możliwości szkoły na najbliższe lata, z których wynikało, że szkoła nie jest w stanie nawet na trzy zmiany objąć obowiązkiem szkolnym w roku szkolnym 1961/62 wszystkich dzieci. Zachodzi konieczność rozbudowy starej szkoły lub postawienie nowej. Przedstawiciele Janikowskich Zakładów Sodowych byli zdania, żeby budować z kredytów państwowych nową szkołę.

Rozpoczęto gorączkowe starania w Wydziale Oświaty Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Inowrocławiu i w Kuratorium Okręgu Szkolnego Bydgoskiego w Toruniu. Sprawę budowy szkoły w Janikowie poruszano wielokrotnie na sesjach powiatowych i wojewódzkich Rad Narodowych.

W wyniku starań uzyskano zapewnienie, że budowa nowej szkoły w Janikowie rozpocznie się w 1960 roku. Zapewnienia te jednak nie sprawdziły się. W hierarchii potrzeb władze zaznaczyły, że pilniejsza jest potrzeba budowy drugiej szkoły w Pakości.

Dla przezwyciężenia kryzysu oświatowego, dzięki przychylnemu stanowisku Dyrekcji J.Z.S. - szczególnie p.o. dyrektora administracyjnego obywatela Czesława Gilunia, szkoła podstawowa uzyskała do użytku oświatowego barak. Było to wybitnie mądre i życzliwe stanowisko J.Z.S., które pozwoliło szkole prowadzić w znośniejszych warunkach naukę szkolną. Oddanie szkole baraku nastąpiło 7.IX.1959 w obecności przedstawicieli Wydziału Oświaty Prezydium Powiatowej Rady Narodowej, Dyrekcji i Rady Zakładowej Janikowskich Zakładów Sodowych. Naczelnny Dyrektor J.Z.S. Obywatel Leon Mischke wręczył kierownikowi obywatelowi B. Jaskólskiemu klucz od nowego nabytku życząc spokojnej i owocnej pracy. W nowym pomieszczeniu, jako punkcie filialnym szkoły, znalazły się od dnia 7.IX.1959 roku klasy: I b, I c, II b, II c, III b i IV b. (...)

W roku 1962 na wiosnę wprowadzono wykonawcę budowy nowej szkoły – mogileńskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Terenowego, na plac budowy przy ulicy Głównej. W marcu 1962 roku w Dyrekcji J.Z.S. odbyła się konferencja z udziałem kuratora O.S.B. obywatela Władysława Bachowskiego i kierownika szkoły, na której obywatel Kurator zreferował odstąpienie od projektu budowy 15 izbowej szkoły i przejście ze względów oszczędnościowych na projekt 9 izbowej.

Rozpoczęła się nowa kampania o budowę 15 izbowej szkoły z kredytów państwowych. Kierownictwo szkoły i grono nauczycielskie poparte przez dyrekcję J.Z.S. i Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Janikowie dokonało spisu dzieci z roczników 1957-1962. Spis wykazał, że w roku szkolnym 1966/67 będzie w rejonie budującej się szkoły 1072 dzieci. Takie dowody poparte

przez Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Komitet Powiatowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przekonały Kuratorium o konieczności kontynuacji budowy szkoły według założeń wyjściowego projektu.

Budynek nowej szkoły miał być gotowy i oddany do użytku na rozpoczęcie roku szkolnego 1963/64. Zima roku 1962/63 i wiosna 1963 roku, włącznie cały I kwartał roku z powodu mrozów był okresem stagnacji na budowie szkoły. Z tych powodów oddanie budynku do użytku ma nastąpić w listopadzie 1963 roku.

Burzliwe losy budowy i liczne zawirowania organizacyjne sprawiły, że wybrany 16 kwietnia 1963 roku na kierownika szkoły podstawowej nr 2 w Janikowie Władysław Berent z Inowrocławia miał sporo problemów, by zorganizować rok szkolny 1963/64. O ile współpraca z kierownikiem Jaskólskim przebiegała pozytywnie, to „sen z powiek” spędzał mu brak lokali, by przyjąć wszystkich uczniów z obwodu budowanej szkoły. Z pomocą ruszyło Prezydium Miasta, a także dyrekcje zasadniczej szkoły zawodowej oraz zakładów sodowych udostępniając swoje pomieszczenia dla 576 uczniów. Rok szkolny rozpoczął się 29 sierpnia 1963 roku.

Budowa nowego gmachu z dużą salą gimnastyczną wciąż się przeciągała i zakończyła się dopiero 30 grudnia 1963 roku. Wówczas janikowskie społeczeństwo zyskało piękny, nowoczesny i w pełni wyposażony budynek, do którego od stycznia 1964 roku zaczęto przenosić poszczególne klasy uczące się dotychczas w budynku barakowym.

W dniu 16 stycznia 1964 r. na nadzwyczajnej sesji Miejskiej Rady Narodowej z udziałem władz wojewódzkich i powiatowych odbyło się uroczyste otwarcie nowego budynku Szkoły Podstawowej nr 2 w Janikowie. Uroczystość poprzedziły występy artystyczne dzieci i młodzieży szkolnej zorganizowane w budynku zakładowego Domu Kultury. Na zakończenie Przewodniczący Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Inowrocławiu Marian Kalwasiński

dokonał przecięcia wstęgi i nastąpiło zwiedzanie obiektu przez zaproszonych gości.

Zasadnym jest wspomnienie, że budynek Szkoły Podstawowej nr 2 w Janikowie wybudowany został w ramach państwowej akcji budowy „1000 szkół na Tysiąclecie Państwa Polskiego” zapowiadanej przez Władysława Gomułkę w 1958 roku. Charakterystyczne szkoły-pomniki powstawały na terenie całego kraju w łącznej liczbie 1 417 obiektów, których konstrukcja opierała się na jednym z kilku wariantów projektowych zatwierdzonych przez ministerstwo i dostosowanych do lokalnych realiów.

„W związku z zimną wojną, trwającą wówczas pomiędzy krajami bloku wschodniego a krajami zachodnimi, część szkół posiadała schrony przeciwlotnicze. Przeznaczeniem tych budynków, uwzględnianym podczas projektowania, było również użycie ich w razie wojny w charakterze szpitali polowych. W pracach związanych z budową uczestniczyli także ochotnicy, a część środków finansowych pochodziła ze społecznych składek wpłacanych przez zakłady pracy, kopalnie i osoby prywatne. Do końca 1965 r. na specjalnym koncie zebrano 8,5 mld zł; wpłat dokonywała też Polonia – z jej składek zebrano 210 tys. dolarów”³².

Dnia 21 lipca 1964 roku w ramach uczczenia XX-lecia istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej odbyła się w sali Zakładowego Klubu ogólnomiejska akademii. Referat okolicznościowy wygłosił przewodniczący Komitetu Miejskiego Frontu Jedności Narodowej Franciszek Walawski. Z tej też okazji „dwudziestolatkom” urodzonym w lipcu 1944 roku - rówieśnikom Polski Ludowej, wręczono kwiaty, które otrzymały: Jadwiga Ochocka, Janina Czajkowska i Stanisława Malicka. Ponadto za aktywny udział w organizowaniu czynów społecznych dziewiętnastu obywateli otrzymało podziękowania i pamiątkowe dyplomy.

32 P. Semczuk, *Szkolne tysiąclatki*, [w:] „Newsweek Polska” z dnia 2009-05-10, Warszawa: Axel Springer Polska [dostęp 2020-03-03]

W kolejnym roku - 21 lipca 1965 r., odbyła się uroczystość 90-lecia istnienia Cukrowni „Janikowo”. Tą podniosłą uroczystością żyło całe janikowskie społeczeństwo, ponieważ cukrownia była miejscem pracy dla wielu pokoleń mieszkańców. Zakład ten był pierwszą fabryką w Janikowie, dzięki której nasza miejscowość zaczęła się rozwijać. Z osady liczącej w 1875 roku zaledwie 56 mieszkańców przekształciliśmy się w liczącą się i rozwijającą wieś. Lokacja cukrowni spowodowała przebranzowienie się lokalnych rolników na uprawę buraków cukrowych, dzięki czemu wykorzystano żyzność kujawskiej ziemi.

Równocześnie z obchodami 90-lecia istnienia Cukrowni „Janikowo” świętowano w zakładzie obchody XX-lecia Polski Ludowej. Połączenie tych dwóch jubileuszy miało na celu podsumowanie osiągnięć techniczno-ekonomicznych i społecznych załogi cukrowników. Najbardziej zasłużeni otrzymali odznaczenia państwowe za wkład w rozwój przemysłu cukrowniczego. W uroczystości tej udział wzięli przedstawiciele władz i działacze przemysłu cukrowniczego w osobach:

- Bolesław Rumiński – wiceminister przemysłu spożywczego i skupu,
- Alfons Mykaj - przewodniczący Wojewódzkiej Komisji Planowania Gospodarczego,
- Jan Leszczyński - dyrektor ekonomiczny Zjednoczenia Przemysłu Cukrowniczego,
- Maciej Rumiński – dyrektor obwodu Zjednoczenia Przemysłu Cukrowniczego w Toruniu,
- Władysław Kostecki – sekretarz Komitetu Powiatowego PZPR w Inowrocławiu,
- Ludwik Ratajczak – sekretarz Komitetu Miejskiego PZPR w Janikowie,

- Florian Gotowicz – przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Janikowie.

Trzy lata później (22 lipca 1968 r.) na terenie cukrowni odbyła się uroczystość z okazji 90-lecia działania Zakładowej Ochotniczej Straży Pożarnej (O.S.P.), do której w owym czasie należało 59 aktywnie działających członków. Niezależnie od pory dnia zawsze nieśli oni pomoc potrzebującym, nie tylko na terenie zakładu, ale na obszarze całej ówczesnej gromady. W uroczystości udział wzięły delegacje z wszystkich cukrowni z terenu województwa bydgoskiego wchodzące w skład Przedsiębiorstwa Państwowego „Cukrownie Kujawskie” w Toruniu oraz przedstawiciele władz powiatowych i gromadzkich. Z tej też okazji cukrownicza O.S.P. otrzymała swój sztandar, który odebrał Naczelnik Zakładowej O.S.P. Wacław Walkowski. Zasłużeni działacze zostali odznaczeni medalami „Za Zasługi Dla Pożarnictwa”.

Lata 60-te XX wieku zaowocowały wzbogaceniem janikowskiej infrastruktury społecznej nie tylko o budynek nowej szkoły. W okresie tym powstały takie obiekty jak: przychodnia zdrowia przy ul. Klonowej wraz z apteką (1966 r.) - budynek przychodni posiadał gabinety lekarskie, poradnię ogólną, poradnię dla dzieci zdrowych i chorych, gabinet stomatologiczny, rentgen oraz izbę porodową na 10 łóżek; nowy dworzec kolejowy (1966 r.), hotel robotniczy przy cukrowni (1966 r.) oraz przedszkole zakładowe przy ul. Miłej (1968 r.).

Budynki użyteczności publicznej powstawały również na terenach wiejskich tworzących dzisiejszą Gminę Janikowo. W Kołodziejewie (wówczas odrębna gromada) wybudowano ośrodek zdrowia (1964 r.), przedszkole (1969 r.) oraz nową salę gimnastyczną przy szkole podstawowej (1970 r.). Kościelec Kujawski (wówczas należał do gromady Janikowo) zyskał przedszkole (1964 r.) oraz rozbudowano budynek szkoły podstawowej (1965 r.). W Ludzisku (wówczas gromada Markowice) rozbudowano budynek szkoły podstawowej o 6 nowych klas (1966 r.).

Nie zapomniano również o inwestycjach w budownictwo mieszkaniowe. W Janikowie kolejno oddawano do użytku wybudowane z funduszy zakładowych bloki przy ulicach: Głównej nr 12 i Klonowej nr 6 (1962 r.), Głównej nr 14 i Klonowej nr 2 (1963 r.), Głównej nr 17, 21, 23, 25, 29 i 33 (1964 r.), a w Kołudzie Wielkiej wybudowano bloki przy ul. Głównej nr 2, 4, 5, 6 i 8 oraz ul. Kwiatowej nr 2, 4, 6, 8 i 9 (1968 r.). Wszystkie powyższe inwestycje były nadal niewystarczające dla zaspokojenia popytu na mieszkania wśród pracowników janikowskich zakładów pracy. Mieszkańców wciąż bowiem przybywało.

Ze względu na konieczność przesunięcia środków finansowych pierwotnie przeznaczonych na budownictwo mieszkaniowe, na bardziej potrzebną modernizację linii produkcyjnych Rady Zakładowe Janikowskich Zakładów Sodowych i Cukrowni „Janikowo” zaczęły poszukiwać innych możliwości zaspokojenia wysokiego zapotrzebowania na mieszkania wśród swoich pracowników. Pomocne okazało się spółdzielcze budownictwo mieszkaniowe bardzo pręźnie rozwijające się w owym czasie w Inowrocławiu. Rady Zakładowe w partnerstwie z Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Janikowie skontaktowały się z Kujawską Spółdzielnią Mieszkaniową w Inowrocławiu (K.S.M.) proponując współpracę w zakresie inwestycji mieszkaniowych. Na przełomie lat 1965 i 1966 wynegocjowano warunki budowy domów spółdzielczych w Janikowie i powstanie osiedla.

Janikowskie Zakłady Sodowe przekazały na rzecz Kujawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej rozpoczętą inwestycję budowlaną (blok przy dzisiejszej ul. Ogrodowej 2) oraz gwarancję zasiedlenia kolejnych 90 mieszkań przez pracowników janikowskich zakładów pracy w zamian za członkostwo w szeregach Spółdzielni. W ten sposób rozpoczęła się historia inwestycji spółdzielczych na terenie naszego miasta. Pierwsze wybudowane przez K.S.M. bloki oddano do użytku w 1967 roku (ul. Ogrodowa 2 i 4). Na wniosek

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w jednym z mieszkań przy ul. Ogrodowej 2 urządzono bibliotekę miejską. Ze względu na problemy z doprowadzeniem ciepła do kolejnych planowanych budynków Spółdzielnia wybudowała własną lokalną kotłownię, a kolejne bloki ze spółdzielczego osiedla oddano do użytku dopiero w 1970 roku (ul. Ogrodowa 6 i 8)³³.

Dnia 19 kwietnia 1967 roku dotychczasowy Przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej Florian Gotowicz po długoletniej służbie na rzecz janikowskiego społeczeństwa przeszedł na zasłużoną emeryturę. W związku z tym Miejska Rada Narodowa odwołała Go ze stanowiska jednocześnie powołując radnego Alfreda Niedźwieckiego na nowego Przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej.

Krótko później, 30 maja 1967 roku, Dyrekcja Janikowskich Zakładów Sodowych przekazała na rzecz Prezydium Miejskiej Rady Narodowej obiekty budowlane składające się na „Nowe Osiedle” budowane dotychczas ze środków resortu przemysłu chemicznego i funduszu zakładowego. Ogółem przekazano 41 budynków mieszkalnych, w skład których wchodziły 693 mieszkania. Wartość tych nieruchomości oszacowano na 68 mln 150 tys. 188 złotych (wartość przed denominacją).

Pomimo konfliktu Kościoła Katolickiego z władzami państwowymi kult religijny wśród mieszkańców naszego kraju był bardzo silny, a świątynie co niedziele wypełniały się wiernymi. Najbliższym kościołem parafialnym dla mieszkańców Janikowa była świątynia pw. św. Jana Chrzciciela w Ostrowie, której proboszczem w latach 1947-1964 był ks. Feliks Nowaczewski. W okresie późniejszym, od 1964 r. do 1972 r., ks. Stanisław Pohl. Nabożeństwa odprawiano również w kaplicy pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ponieważ większa część parafian miała dużo bliżej do kaplicy niż do kościoła, a sam kościół był zbyt mały by pomieścić wszystkich wiernych.

33 W. Kosztulski, *Kujawska Spółdzielnia Mieszkaniowa w Inowrocławiu 1920-1970*, Zakład Wydawnictw CRS, Warszawa 1970, s. 55-57

Od momentu wybudowania zakładów sodowych w Janikowie liczba parafian systematycznie wzrastała: w 1957 r. wynosiła 2 000 osób, w 1958 r. 2 900 osób, w 1959 r. 3 200 osób, 1961 r. 3 980 osób, w 1962 r. 4 406 osób, w 1963 r. 4 800 osób, w 1966 r. 5 380 osób, w 1968 r. 5 097 osób, w 1969 r. 5 156 osób. Spośród całej liczby parafian tylko nieco ponad 100 osób zamieszkiwało Ostrowo, a resztę stanowili mieszkańcy oddalonego o 2,5 km Janikowa. Dzieci (w 98%) uczęszczały na lekcje religii do kościoła w Ostrowie lub do kaplicy w Janikowie, ponieważ w szkole nie nauczano tego przedmiotu³⁴. Z racji znaczącego rozwoju janikowskiego osiedla w 1965 roku utworzono ośrodek duszpasterski przy kaplicy pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Janikowie, którego administratorem został ks. Jan Kątny zamieszkujący w wynajmowanym mieszkaniu przy ul. 1-go Maja znajdującego się nieopodal kaplicy. Ze względów na brak oficjalnej zgody władz wojewódzkich na utworzenie kościoła w Janikowie ośrodek przy kaplicy działał do 1978 roku.

Na wniosek Teodora Burszewskiego, ówczesnego Prezesa Koła Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (ZBoWiD) w Janikowie, zorganizowano 26 stycznia 1969 r. uroczyste obchody 50-lecia wybuchu Powstania Wielkopolskiego. W uroczystości udział wzięli przedstawiciele powiatowych oddziałów ZBoWiD, delegaci Ludowego Wojska Polskiego, władze Miejskiej Rady Narodowej oraz delegacje organizacji politycznych i społecznych z obszaru powiatu i miasta Janikowa.

Ze względu na szybki przyrost liczby mieszkańców Dyrekcja Janikowskich Zakładów Sodowych w roku 1968 wniosowała do Ministra Przemysłu Chemicznego o sfinansowanie budowy w Janikowie Domu Kultury, który będzie w stanie zaspokoić potrzeby kulturalne całego miejskiego społeczeństwa. Oszacowano, że koszt budowy nowego obiektu wyniesie 8 mln złotych, z czego Ministerstwo obiecało przekazać 5 mln, a resztę miały dołożyć

³⁴ Dane statystyczne zaczerpnięte z: K. Podczaska, *Historia parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Janikowie-Ostrowie*, Inowrocław 2013, s. 58-59

Zakłady. Nowy budynek miał składać się z hali widowiskowej (kinowej) wraz ze sceną o powierzchni 450 m², dostosowaną do możliwości wyświetlania filmów panoramicznych, pracowni zespołowych, biblioteki dla dzieci, młodzieży i dorosłych, kawiarni, świetlicy, sali gier i zabaw, pomieszczeń dla orkiestry oraz zapleczy. Prace budowlane ruszyły przy ulicy Głównej (obecnie mieszczą się tam budynki usługowe K.S.M.). Niestety ze względów finansowych roboty budowlane przerwano na etapie wykonania fundamentów, a następnie całość zasypano ziemią.

Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska Przedsiębiorstwa Państwowego Pracowni Konserwacji Zabytków oddział w Poznaniu w 1970 roku pod kierownictwem Tadeusza Makiewicza i Ewy Krakowskiej przeprowadziła badania ratownicze związane z piętrzeniem wody na Jeziorze Pakoskim. Obszar badawczy wynosił około 3 ha, z czego 320 m² stanowiły wykopy archeologiczne. Podczas prowadzonych prac natrafiono na kilka tysięcy skorup ceramicznych w stylu późnolateńskiego (tj. od połowy I w.p.n.e. do początku I w.n.e.) oraz pozostałości domostw kultury przeworskiej (tj. epoka żelaza między III w.p.n.e., a V w.n.e.). Budynki posiadały wyraźne zarysy oraz dobrze zachowane klepiska. Nieopodal pozostałości jednego z budynków (najprawdopodobniej świątyni) odkryto groby psów. Oprócz tego znaleziono pozostałości pieca garncarskiego, jedno kółko ażurowe z 6 otworami centrycznymi, 2 fragmenty ceramiki neolitycznej, grot krzemienny laurowaty oraz kilkanaście ułamków ceramiki wczesnośredniowiecznej³⁵.

Lata 60-te XX w. były bogate w różnego rodzaju uroczystości państwowe i lokalne. Na terenie naszego miasta uroczyście świętowano „Tysiąclecie Państwa Polskiego”, obchody „XX i XXV-lecia Polski Ludowej” oraz corocznie maszerowano w tzw. „pochodach pierwszomajowych”. Wszystkie te wydarzenia

35 Zob.: T. Makiewicz, *Z badań nad osadnictwem kultury przeworskiej na terenie zachodniej części Kujaw (rejon Jeziora Pakoskiego)*, [w:] *Slavia Antiqua*, tom XXV, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauki, Poznań 1978

ukazują nam obraz życia społecznego ówczesnych mieszkańców, którzy angażowani byli do udziału w powyższych wydarzeniach m.in. poprzez udział w pracach społecznych i akademiach okolicznościowych. Dzięki temu nasze miasteczko piękniało z roku na rok (zadrzewianie) oraz wzbogacało się o nowe obiekty – place zabaw, przyszkolne boiska, skwery i ogrody zieleni. Dekada kończy się decyzją o spiętrzeniu wody na Jeziorze Pakoskim, której konsekwencje dla Janikowa i okolic będą widoczne w kolejnych latach.

Panorama Janikowa z początku lat 60. XX w. (widok z zakładów sodowych)

Budownictwo mieszkaniowe na obszarze Janikowa w latach 60. XX w.

Widok na budynki przy ul. Miłej, w tle bloki przy ul. Spacerowej.

Bloki przy ul. Głównej.

Widok na ul. Klonową i ul. Spacerową, w tle widać bloki przy ul. Słonecznej.

Zabudowania przy ul. Klonowej, na dalszym planie budownictwo indywidualne przy ul. Słonecznej oraz widok na zakłady sodowe.

Domki jednorodzinne przy ul. Słonecznej wraz z miejskim lodowiskiem w miejscu, gdzie obecnie znajduje się publiczne przedszkole.

Budowa bloków K.S.M. przy ul. Ogrodowej, po prawej stronie Szkoła Podstawowa nr 2.

Ulica Główna.

Widok na bloki przy ul. Północnej i ul. Słonecznej.

**Wizyta Przewodniczącego Rady Państwa – Aleksandra Zawadzkiego
w Janikowskich Zakładach Sodowych, 4 czerwca 1962 r.**

Otwarcie budynku Szkoły Podstawowej nr 2, 16 stycznia 1964 r.

Budynek nowej szkoły przy ul. Głównej w Janikowie.

Góra od lewej strony – uroczysta sesja Miejskiej Rady Narodowej, występ artystyczny.
Dół od lewej strony – przemówienie i przecięcie wstęgi przez Przewodniczącego Powiatowej
Rady Narodowej Mariana Kalwasińskiego.

**Budowa i otwarcie przychodni zdrowia w Janikowie przy ul. Klonowej,
10 października 1966 r.**

Budowa przychodni zdrowia rozpoczęta w roku 1964.

Powyżej ukończony budynek nowej przychodni zdrowia.

Na dole od lewej: Przewodniczący PRN Marian Kalwasiński uroczyście przecina wstęgę;
dr Barbara Hoszowska (kierownik ośrodka) z zaproszonymi gośćmi.

**Obchody jubileuszu 90-lecia istnienia Zakładowej Ochotniczej Straży
Pożarnej przy Cukrowni „Janikowo”, 22 lipca 1968 r.**

Ogólny widok na odświeżoną elewację budynku hotelu cukrowniczego.

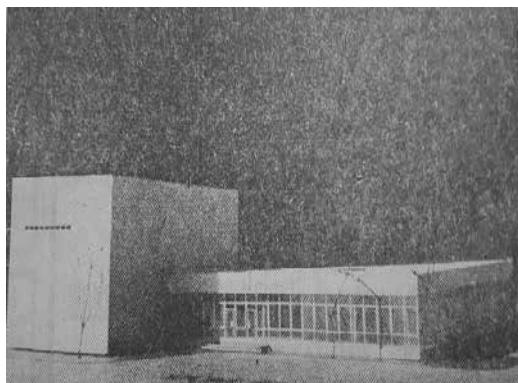

Po lewej – Naczelnik Zakładowej OSP przy Cukrowni Wacław Walkowski odbiera sztandar.
Po prawej – góra: delegacje strażackie, dół: poczty sztandarowe.

Budowa przedszkola zakładowego przy ul. Miłej w Janikowie, rok 1968.

**Rozpoczęcie budowy przy ul. Głównej w Janikowie nowego Domu Kultury,
rok 1969.**

Po lewej – góra: Antoni Burger nad projektem budowlanym; dół: wizualizacja Domu Kultury
Po prawej – prace przy kopaniu fundamentów.

**Wybuch dekantera solanki w Janikowskich Zakładach Sodowych,
rok 1970.**

Rozdział 5

5.1 Janikowo i okolice w latach 1971-1980

Z początkiem lat 70-tych XX w. przystąpiono do prac przygotowawczych przy spiętrzeniu wód Jeziora Pakoskiego i Jeziora Bronisławskiego w celu utworzenia w ich miejscu zbiornika retencyjnego. Rozpoczęto wycinkę drzew rosnących wzdłuż istniejącej linii brzegowej. W ramach programu piętrzenia jezior położonych w dolinie rzeki Noteci rozpoczęto prace przy budowie kilku zapór wodnych (np. tama w Pakości), które docelowo miały sprawić, że lustra wody na ww. jeziorach podniosą się o 4,5 m.

Piętrzenie miało na celu uregulowanie stosunków wodnych w dorzeczu Noteci, zaspokojenie rosnącego zapotrzebowania na wodę, zaopatrzenie w wodę okolicznego rolnictwa, ale przede wszystkim zabezpieczenie przeciwpowodziowe. Woda gromadzona w zbiorniku w czasie całego roku jest wykorzystywana do celów przemysłowych (głównie przez Janikowskie Zakłady Sodowe i zakłady sodowe w Inowrocławiu), a latem również do nawadniania pól i podwyższenia poziomu rzeki Noteci. Zakończenie prac przy spiętrzaniu wody nastąpiło w 1975 roku. Konsekwencją tego było powstanie jednego dużego jeziora o długości ok. 20 km i powierzchni 13 km², przedzielonego 3 groblami.

Prowadzone prace powodowały zalewanie terenów stanowiących dotychczasową linię brzegową obu jezior, na których znajdowały się m.in. różnego typu obiekty sportowo-rekreacyjne. Janikowska społeczność traciła przystań żeglarską, plażę oraz boisko sportowe.

Z powodu spiętrzania wód Jeziora Pakoskiego w Janikowie zaszła konieczność likwidacji boiska sportowego znajdującego się przy ulicy Powstańców Wielkopolskich. Władze gromadzkie zdecydowały, że obiekt ten

zostanie przeniesiony w inne miejsce. Dnia 11 marca 1971 roku powołano Społeczny Komitet Budowy Boiska Sportowego. Na czele Komitetu stanął Przewodniczący Prezydium Miejskiej Rady Narodowej Alfred Niedźwiecki. Zakładano, że nowy stadion powstanie w przeciągu 3 lat. Nowy obiekt budowano przy ulicy Przemysłowej i miał stać się zapleczem sportowym dla sportowców z Klubu Sportowego „Unia” (KS „Unia”). Plany inwestycyjne zakładały, że oprócz płyty stadionowej powstanie zaplecza sanitarnego oraz trybun na 2 000 miejsc (w tym 800 miejsc siedzących). Płytę stadionu oddano do użytku 21 lipca 1971 roku, by sportowcy KS „Unia” mieli możliwość rozgrywania swoich meczy. W inauguracyjnym spotkaniu na nowej płycie budowanego stadionu piłkarze „Unii” Janikowo pokonali „Kujawiaka” Włocławek wynikiem 6:3. Oficjalnie budowę nowego obiektu ukończono i oddano go do użytku w maju 1974 roku. Nowopowstały obiekt zyskał rangę „stadionu miejskiego”.

Z okazji obchodów XXX-lecia istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz X-lecia powstania Szkoły Podstawowej nr 2 w Janikowie połączonego z nadaniem szkole imienia Władysława Broniewskiego oraz sztandaru zorganizowano uroczysty apel. Dnia 4 czerwca 1974 roku na stadionie miejskim odbyła się uroczystość z udziałem przedstawicieli władz oświatowych, powiatowych i gromadzkich. Gościem honorowym tych uroczystości była Wanda Broniewska – wdowa po poecie, patronie szkoły, którą w ciepłych słowach powitał ówczesny dyrektor Szkoły Podstawowej nr 2 - Bernard Grzelak.

Po okolicznościowych przemówieniach nastąpiło wręczenie dyrektorowi szkoły sztandaru ufundowanego przez Komitet Rodzicielski i Janikowskie Zakłady Sodowe, na który to uczniowie złożyli ślubowanie:

*Przyrzekamy Tobie Ojczyzno – dobrą nauką i wzorowym postępowaniem służyć
sprawie pokoju i socjalizmu.*

*Przyrzekamy, że będziemy czerpać wzór prawdziwego patrioty
i internacjonalisty z naszego patrona - Władysława Broniewskiego.*

Po części oficjalnej odbyły się pokazy sportowe i występy artystyczne przygotowane przez młodzież szkolną. Całe widowisko podziwiali licznie zgromadzeni mieszkańcy oraz delegacje janikowskich zakładów pracy.

Lata 70-te XX wieku to czas kolejnej dużej inwestycji władz państwowych na terenie Janikowa. 27 lipca 1974 roku nastąpiło wmurowanie aktu erekcyjnego budowy warzelni soli na terenie Janikowskich Zakładów Sodowych. W uroczystości udział wziął wiceminister Przemysłu Chemicznego Stanisław Miernik. Zakładano, że budowa potrwa dwa lata.

Nowy zakład budowany był na licencji szwajcarskiej firmy „Escher Wyss” z Zurychu i miał być największym producentem soli w Polsce. Generalnym wykonawcą inwestycji było Biuro Studiów, Projektów i Realizacji Inwestycji Przemysłu Nieorganicznego „Biprokwas” z Gliwic.

Ukończenie prac nastąpiło w lipcu 1976 roku. Pierwsze kilogramy soli wyprodukowano w dniu 20 lipca 1976 roku. Tego też dnia odbyła się uroczystość przekazania zakładu do eksploatacji, w której udział wziął minister Przemysłu Chemicznego Maciej Wirowski oraz przedstawiciele władz wojewódzkich i gminnych. Moc produkcyjna warzelni wynosiła pół miliona ton soli rocznie.

W janikowskim zakładzie sól wytwarzało się metodą „mokrą” - przez odparowanie wody pod zmniejszonym ciśnieniem w wyparkach próżniowych, dzięki czemu miała ona bardzo wysoką zawartość chlorku sodu (NaCl) wynoszącą 99,9%. Janikowski produkt charakteryzował się niezwykle czystością, przez co spełniał najwyższe światowe standardy. Produkowana w janikowskich zakładach sól przeznaczona była na potrzeby m.in. przemysłu lekkiego, energetyki i przetwórstwa spożywczego dla krajowych i zagranicznych odbiorców.

Wraz z zapowiedzią budowy warzelni soli władze obiecały poczynić szereg inwestycji społecznych w naszym miasteczku. Zakładano budowę budynku zasadniczej szkoły zawodowej, basenu pływackiego oraz licznych

„wysokich” bloków dla nowych pracowników. Z obietnic tych jednak się nie wywiązano. Ponadto Zasadnicza Szkoła Zawodowa oraz Technikum działające w Janikowie zlikwidowano w roku 1976 przenosząc obie szkoły do nowopowstałego Zespołu Szkół Mechanicznych i Elektrycznych w Inowrocławiu.

W omawianym okresie zrealizowano jednak kilka innych ważnych inwestycji wzbogacających miejską infrastrukturę społeczną Janikowa: oddano do użytku cmentarz komunalny o powierzchni 1,3 ha przy ulicy Przyjeziernej (1974 r.), wybudowano 72 garaże przy ul. Spacerowej (1974 r.), J.Z.S. sfinansowały budowę oświetlenia ulicznego dla części „Nowego Osiedla” (wstawiono 107 lamp w 1974 r.), wybudowano szalet publiczny przy stadionie miejskim (1974 r.), wybudowano pawilon handlowy przy ul. Głównej (1976 r.), otwarto przychodnię międzyzakładową przy J.Z.S. z gabinetem zabiegowym, stomatologiem, salką pierwszej pomocy, gabinetem EKG i fizjoterapią (1977 r.), otwarto sklep typu „Sam” (1978 r.), oddano do użytku dom handlowo-usługowy z restauracją i kawiarnią „Marzenie” przy ul. Głównej (1978 r.), wybudowano żłobek na 75 miejsc (1979 r.), wybudowano Ośrodek Sportu i Rekreacji z przystanią, pomostem, hangarami na łódzie, kortami tenisowymi, restauracją oraz hotelem (1979 r.).

W zakresie budownictwa mieszkaniowego w latach 70-tych XX w. wybudowano z funduszy zakładowych lub gminnych bloki przy ulicach: Dworcowa nr 19 (1971 r.), Główna nr 31 (1973 r.), Wiejskiej nr 4 (1975 r.), Ogrodowa nr 14 (1977 r.), Główna nr 35, 37 i 39 (1978 r.) oraz Sportowa nr 5 (1978 r.). W tym samym okresie Kujawska Spółdzielnia Mieszkaniowa oddała do użytku bloki na osiedlu spółdzielczym przy ulicach: Ogrodowa nr 10 (1973 r.), Ogrodowa nr 12 (1976 r.) oraz Sportowa nr 1 i 3 (1978 r.).

W ramach rozwoju budownictwa indywidualnego Janikowskie Zakłady Sodowe dla swoich pracowników w 1975 roku udzieliły 20 preferencyjnych

kredytów budowlanych, z których wybudowano szereg domów jednorodzinnych przy ulicy Słonecznej.

Dla poprawy wyglądu i estetyki wsi Kołuda Wielka w 1977 roku Dyrekcja i Rada Zakładowa Zootechnicznego Zakładu Doświadczalnego zwróciła się z apelem do mieszkańców o wykonanie w czynie społecznym malowania elewacji i fasad budynków mieszkalnych, przedszkola, świetlicy, domu rencisty i sklepu. Materiały i sprzęt dostarczył Zakład, a prace wykonywali sami domownicy. Dnia 16 lipca 1977 roku Dyrektor ZZD zameldował I Sekretarzowi Komitetu Miejsko-Gminnego PZPR w Janikowie o wykonaniu przez mieszkańców czynu społecznego. Na fasadach pojawiły się elementy kultury kujawskiej. Czyn ten stał się godnym do naśladowania przykładem dla całego gminnego społeczeństwa, a wygląd wsi zachwycił wszystkich odwiedzających ją gości.

Dnia 12 maja 1975 roku Miejska Rada Narodowa w Janikowie uchwaliła herb dla miasta Janikowo. W uzasadnieniu do podjętej wówczas uchwały nr VII-22/75 czytamy:

Jako jedno z najmłodszych miast w Polsce swój dynamiczny rozwój zawdzięcza rozbudowującemu się przemysłowi sodowemu i cukrowniczemu, co równocześnie wiąże się ze wzrostem ilości mieszkańców i zapleczem usługowo-handlowym. Zgodnie z tradycją każde miasto powinno posiadać swój herb. Jest zatem pełne uzasadnienie, aby Janikowo o 13-letnim stażu miejskim, wykazując się dynamicznym rozwojem i stałym przyrostem liczby mieszkańców, posiadało swój herb.

W związku z powyższym już w 1974 roku rozpisany został konkurs wśród młodzieży szkolnej i mieszkańców miasta na projekt herbu. Wpłynęło ponad 180 prac, z których Komisja Konkursowa wyróżniła łącznie siedem.

Na bazie tychże projektów powstał ostateczny zarys herbu miasta. Wśród nagrodzonych znaleźli się uczniowie: Andrzej Urbański (I miejsce), Maria Nowakowska (II miejsce), Izabela Kwiatkowska (III miejsce); wyróżnienia otrzymali: Małgorzata Walczak, Leszek Wesołowski, Karol Dombek i Bożena Lewicka. Wszyscy otrzymali nagrody pieniężne.

Opis wyglądu herbu miasta Janikowo wygląda następująco:

Herb ma kształt prostokąta, zaokrąglony od strony mniejszego boku, przedstawia: na tle czerwono-ceglastym w górnej środkowej jego części widziane jest godło „orla białego” na czerwonym tle w ramce o brzegach żółtych oraz główny element herbu – dwa kominy fabryczne przedzielone trójkątem przedstawiającym stylizowany nasyp sody i cukru w kolorze białym, a kominy z zakreskowaniem przedstawiające cegielki. Niżej widziany podwójny kłos w kolorze żółto-złotym oraz napis „Janikowo” w kolorze białym. Obrzeże herbu wykonane jest w kolorze żółto-złocistym³⁶.

Od tego momentu herb stał się nowym znakiem rozpoznawczym naszego miasta i znajdował się na wszystkich dokumentach urzędowych oraz w budynkach miejskich.

Wraz z rozwojem miejskiej infrastruktury oraz nowym podziałem administracyjnym Polski pojawił się problem dostępności do usług bankowych. Coraz liczniejsza janikowska społeczność nie posiadała bowiem odpowiedniego miejsca, w którym mogłaby przechowywać swoje oszczędności.

„Mieszkańcy Janikowa i okolic korzystali z usług placówek Banku Spółdzielczego w Mogilnie, który posiadał filię w Kołodziejewie. Rolnicy z miejscowości Ludzisko, Balice, Ołdrzychowo, Góry i Skalmierowice posiadali konta w Banku Spółdzielczym w Strzelnie. Część osób korzystała również z usług Bank Spółdzielczego w Pakości. (...)”

³⁶ Opis herbu pochodzi z uchwały nr VII-22/75 Miejskiej Rady Narodowej w Janikowie z dnia 12 maja 1975 roku.

Konieczność powstania banku w Janikowie podyktowana była także konsekwencjami wynikającymi z nowego podziału administracyjnego kraju. W miejsce dotychczasowych siedemnastu województw wprowadzono ich czterdzieści dziewięć. Dotychczasowe cztery tysiące trzysta piętnaście gromad zamieniono na większe obszary gminy, których utworzono połowę mniej. Gminę Janikowo terytorialnie wyodrębniono 2 lipca 1976 roku.

Instytucję bankową, Spółdzielnię Oszczędnościowo-Pożyczkową pod nazwą - Bank Spółdzielczy w Janikowie, uruchomiono 1 października 1976 roku. Nowy bank spółdzielczy powstał na bazie klientów zamieszkałych na terenie nowoutworzonej gminy, a dotychczas obsługiwanych przez banki w Mogilnie, Pakości i Strzelnie. Banki te przekazały na rzecz nowopowstałego banku depozyty i kredyty tych klientów. Poza tym proporcjonalnie przekazano również fundusz udziałowy i zasobowy, co pozwoliło na uruchomienie działalności. Filia mogileńskiego banku w Kołodziejewie, miejscowości administracyjnie włączonej w strukturę gminy Janikowo, przejęta została przez Bank Spółdzielczy w Janikowie.

Zwieńczyło to wcześniejsze wspólne starania I Sekretarza Miejsko-Gminnego Komitetu PZPR Jacka Tutlewskiego oraz Naczelnika Janikowa Alfreda Niedźwieckiego, poparte przez Włodzimierza Kowalskiego – dyrektora utworzonego niedawno Wojewódzkiego Oddziału Banku Gospodarki Żywnościowej. (...)

Prezes BGŻ w Warszawie wystawił wymagane prawem zaświadczenie o celowości powołania w mieście banku spółdzielczego. Kilka miesięcy wcześniej, 6 kwietnia 1976 roku, z inicjatywy rolników zamieszkujących Gminę Janikowo, przy wsparciu władz miasta i gminy oraz istotnych wówczas czynników partyjnych, zorganizowano zebranie założycielskie. (...)

Na Walne Zebranie Założycielskie zaproszono szesnastu delegatów reprezentujących miasto Janikowo oraz okoliczne miejscowości: Balice,

Broniewice, Dębina, Dobieszewice, Góry, Kołodziejewo, Kołuda Mała, Ludzisko, Pałuczyna, Skalmierowice i Wierzejewice”³⁷.

Tak wyglądały początki istnienia Banku Spółdzielczego w Janikowie, który działalność rozpoczął 1 października 1976 roku w dzierżawionych pomieszczeniach piwnicznych Hotelu Cukrowniczego przy ulicy Topolowej 15 w Janikowie. Pierwszym dyrektorem placówki został Jan Kawalerski.

W 1975 roku odbyła się doniosła uroczystość 100-lecia działania Cukrowni Janikowo. Ten najstarszy na Kujawach zakład produkujący cukier świętował swe „urodziny” 1 lipca z udziałem przedstawicieli władz i działaczy przemysłu spożywczego. Podczas uroczystej akademii referat prezentujący dokonania i rozwój zakładu wygłosił ówczesny dyrektor Czesław Kalka. Następnie przedstawiciel Związku Branżowego Mieczysław Nogaj przekazał ufundowany z tej okazji dla załogi sztandar. Na koniec zasłużeni pracownicy odebrali odznaki resortowe, związkowe, przodowników pracy socjalistycznej oraz nagrody jubileuszowe. Po oficjalnych uroczystościach odbyła się zabawa taneczna połączona z festynem.

Tożsamy jubileusz świętowała Zakładowa Ochotnicza Straż Pożarna przy Cukrowni „Janikowo” w 1978 roku. Podczas uroczystości, która odbyła się w dniu 27 maja, przewodniczący Zarządu Wojewódzkiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych Antoni Majdziński udekorował sztandar janikowskich strażaków złotym „Znakiem Związku OSP”, na który to sztandar złożyli ślubowanie przedstawiciele wszystkich generacji i służb straży. W owym czasie Zakładowa OSP przy Cukrowni „Janikowo” liczyła 89 członków i 28 członków wpierających, a jej naczelnikiem był Wacław Walkowski. Gospodarzem imprezy był ówczesny dyrektor Cukrowni Saturnin Rybowicz.

Dnia 5 września 1976 roku na stadionie miejskim zorganizowano obchody „Święta Plonów”. Była to pierwsza tego typu impreza na terenie naszej

³⁷ A. Leśniewski, *Bankowość spółdzielcza społeczności lokalnej Gniewkowa, Trzemeszna, Janikowa 1864-2014*, Janikowo 2014, s. 200-202

nowopowstałej gminy. Starościną Dożynek została Emilia Krakowska, a Starostą Antoni Kłos. Gospodarzem imprezy był I Sekretarz Komitetu Miasta i Gminy Janikowo Bogdan Łakomski. Biorący udział w tym wydarzeniu przedstawiciele wszystkich gminnych sołectw przygotowali wieńce dożynkowe, które zaprezentowali w uroczystym pochodzie. Najlepszym rolnikom osiągającym wysoką produkcję w zakresie hodowli i uzyskującym wysokie plony wręczono odznaczenia państwowe i dyplomy uznania. W trakcie imprezy czynna była loteria fantowa oraz odbywały się liczne zawody sportowo-rekreacyjne dla całych rodzin.

Z chwilą ustanowienia gminnego święta pt. „Dni Janikowa”, które zorganizowano pierwszy raz we wrześniu 1979 roku, obchody „Dożynek Gminnych” połączono z imprezą „urodzinową” miasta.

W dniu 2 lutego 1978 roku została erygowana parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Janikowie³⁸. Tym samym zasięg parafii pw. św. Jana Chrzciciela został ograniczony do ul. Łącznej, Przyjeziernej i Przemysłowej nr 28 i 49 oraz wsi Giebnia. Pozostała część Janikowa weszła w obszar nowoutworzonej parafii. Było to bardzo doniosłe wydarzenie wśród mieszkańców naszego miasta, ponieważ równocześnie oddano do użytku rozbudowaną w 1977 roku kaplicę, którą wyniesiono do rangi kościoła parafialnego. Siedzibą proboszcza stał się wybudowany przy kościele dom parafialny. Pierwszym proboszczem został dotychczasowy administrator ks. Jan Kątny.

Dnia 30 grudnia 1978 roku nastąpił niezwykle ostry atak zimy połączony z silnymi opadami śniegu. Sytuacja ta spowodowała zakłócenia w pracy zakładów produkcyjnych oraz w ruchu drogowym i kolejowym. Większość dróg stała się nieprzejezdna. Wystąpiły braki w dostępie do niektórych artykułów

38 Dekret nr 435/78/PR w sprawie utworzenia Parafii Rzymskokatolickiej pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Janikowie z dnia 2 lutego 1978 roku wydany przez Prymasa Polski Kardynała Stefana Wyszyńskiego

żywności, ponieważ dostawcy nie mogli dojechać do sklepów. Wojewoda bydgoski wydał zarządzenie porządkowe wprowadzające na terenie naszego województwa stan klęski żywiołowej.

Do udziału w likwidacji skutków zimy stanęła ludność miasta i załogi zakładów pracy. W okresie od 1 do 8 stycznia 1979 roku w akcji odśnieżania brało udział ogółem 2 631 mieszkańców, w tym 882 członków Terenowego Oddziału Obrony Cywilnej. Spokój nie trwał zbyt długo, ponieważ w lutym zima uderzyła drugi raz i ponownie zasypała całą okolicę tworząc kilkumetrowe zaspę. Podczas kolejnego etapu walki z żywiołem przystąpiono raz jeszcze do odśnieżania dróg, bocznic kolejowych, torów oraz wyładunku zmarzniętego węgla z wagonów. Z pomocą ruszyło wojsko, które helikopterem dostarczało do Janikowa zaopatrzenie. Ogółem na terenie gminy udział w walce z „zimą stulecia” brało 6 621 osób używając do tego własnego sprzętu.

5.2 VI Igrzyska Olimpijskie Sportowców Wiejskich

Na zorganizowanym we wrześniu 1976 roku specjalnym posiedzeniu Komisji złożonej z przedstawicieli Komitetu Wojewódzkiego PZPR, Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki Urzędu Wojewódzkiego, Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia Ludowych Zespołów Sportowych w Bydgoszczy oraz redakcji „Dziennika Wieczornego” rozpatrzono wnioski o przydzielenie roli gospodarza VI Igrzysk Olimpijskich Sportowców Wiejskich, które planowano zorganizować w roku 1980. Głównym celem imprezy było krzewienie idei olimpijskich wśród młodzieży województwa bydgoskiego. Zgłoszenia nadesłało pięć miast z województwa bydgoskiego – Janikowo, Janowiec, Koronowo, Łabiszyn oraz Szubin.

Po wnikliwej analizie możliwości organizacyjnych kandydatów Komisja zdecydowała, że Olimpiada odbędzie się w Janikowie o czym poinformowano

janikowskie władze partyjno-administracyjne i działacze sportowych. Ustalono również hasło imprezy: „Bez wiz i dewiz na olimpiadę”. Decyzja o przyznaniu Janikowu prawa do organizacji imprezy podyktowana była faktem, że w tym samym roku Igrzyska Olimpijskie rozegrane zostaną w Moskwie, przez co Komisja dostrzegła piękny symbol współpracy ZSRR z Polską, ponieważ to dzięki wsparciu specjalistów ze Związku Radzieckiego powstały Janikowskie Zakłady Sodowe, a tym samym rozwinęło się całe miasto. Wybudowana we współpracy fabryka była trwałym pomnikiem przyjaźni i socjalistycznej współpracy między naszymi bratnimi narodami – tak bynajmniej brzmiała oficjalna retoryka.

Z racji przyznania Janikowu prawa do organizacji tak dużej imprezy dnia 25 stycznia 1977 roku w świetlicy Cukrowni „Janikowo” odbyła się uroczystość powołania Komitetu Organizacyjnego VI Igrzysk Olimpijskich Sportowców Wiejskich „Moskwa-80”. Z tej okazji do Janikowa przybył m.in. radca ambasady Związku Radzieckiego – Mikołaj Jackiawiczus, sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR – Maria Ewert, przewodniczący Zarządu Wojewódzkiego ZSMP – Stanisław Seklecki, dyrektor Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki (KFiT) Urzędu Wojewódzkiego – Andrzej Graczyk, prezes Wojewódzkiej Federacji Sportu – Henryk Hofman. Komitet uzupełniali przedstawiciele władz gminnych. Łącznie tworzyło go 36 działaczy politycznych, gospodarczych i sportowych z Janikowa i Bydgoszczy. Na przewodniczącego Komitetu wybrano I Sekretarza KMiG PZPR w Janikowie, przewodniczącego Rady Narodowej Miasta i Gminy w Janikowie – Bogdana Łakomskiego. W dalszej części ustalono harmonogram działań, które należy zrealizować przed Olimpiadą, by wywiązać się ze wszystkich obietnic.

Gospodarze już wcześniej przystąpili do realizacji przyjętych zadań bowiem w 1976 roku rozpoczęto budowę ośrodka sportowo-rekreacyjnego z przystanią, kawiarnią i hotelem nad jeziorem. W najbliższych latach

w pobliżu ośrodka wodnego zlokalizowany zostanie stadion z urządzeniami lekkoatletycznymi, boiskami do gier zespołowych, wybudowany zostanie pawilon sportowy z biurami i szatniami. Prace budowlane prowadził Samodzielny Oddział Wykonawstwa Indywidualnego przy „Janikosodzie”. Przy robotach udział brali również mieszkańcy, którzy w ramach czynu partyjnego pomagali w budowie poszczególnych obiektów (m.in. płyta stadionu, budowa bieżni, budowa trybun). Docelowo powstały kompleks sportowy będzie bazą do utworzenia Ośrodka Sportu i Rekreacji im. „35-lecia PRL” w Janikowie.

Plany budowlane kompleksu sportowego przewidywały również uzupełnienie budowanego centrum o takie obiekty jak: amfiteatr, strzelnicę, pełnowymiarowy basen na świeżym powietrzu i krytą pływalnię. Ze względów oszczędnościowych nie przystąpiono do ww. inwestycji i postanowiono odsunąć je w czasie na „niedaleką przyszłość”.

Jako pierwsze ukończono i oddano do użytku obiekty tworzące Ośrodek Sportów Wodnych – przystań żaglową, pomost, hangary, warsztaty, restaurację z tarasem, korty tenisowe oraz hotel. Część „wodną” budowanego kompleksu sportowego otwarto 16 czerwca 1979 roku. Pozostałe obiekty mające stać się areną walki sportowców oddano do użytku w przeddzień Alertu Olimpijskiego, tj. w czerwcu 1980 roku. Ukończono wówczas – boisko z bieżnią na 400 m, trybuny na 3 000 miejsc, wieżę spikerów, halę sportową typu „Pilawa IV” (budynek był nagrodą od Rady Głównej LZS dla władz miejskich za organizację imprezy, spłonął w 2002 r.), pomieszczenia socjalne, boisko pomocnicze oraz boisko do gier.

Na obiektach tworzących „Moskwę-80” impreza główna odbyła się w dniach 21-22 czerwca 1980 roku. Przy tej okazji zorganizowano również olimpijski zlot turystyczny, który przyciągnął liczną grupę sympatyków sportowych zmagani. Samą Olimpiadę poprzedzały liczne imprezy plenerowe i festyny towarzyszące, które odbywały się nie tylko w samym Janikowie.

W Teatrze Miejskim w Inowrocławiu zorganizowano ogólnopolskie spotkanie aktywu sportowego Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, w którym udział wzięli przedstawiciele centralnych władz Związku na czele z Sekretarzem Kazimierzem Fortuną oraz działaczami powiatowymi – przemawiał m.in. I Sekretarz Komitetu Miejskiego PZPR w Inowrocławiu Jan Urbański. Na spotkaniu omówiono wszystkie inicjatywy młodzieżowe podejmowane przez związkowców w okresie przygotowawczym przed VI-mi Igrzyskami Olimpijskimi Sportowców Wiejskich.

Z relacji dziennikarzy oraz z licznych artykułów prasowych wiemy, że uroczystość otwarcia Olimpiady miała okazały i uroczysty przebieg zgodny z olimpijskim obyczajem. Przed trybuną honorową, na której zasiadali promineneci władz wojewódzkich i lokalnych w towarzystwie radcy ambasady ZSRR w Warszawie Olega Brykina i konsula generalnego ZSRR w Warszawie Lwa Wachramiejewa, przedefilowały reprezentacje z 54 miast i gmin województwa bydgoskiego oraz przedstawiciele 48 pozostałych województw. Łącznie ponad 2 000 sportowców. Zebranych powitał Roman Bąk – przewodniczący Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia LZS gratulując organizatorom pięknej imprezy oraz życząc sukcesów wszystkim uczestnikom. Następnie I Sekretarz Komitetu Miasta i Gminy PZPR w Janikowie, przewodniczący Komitetu Organizacyjnego Marian Kras dokonał oficjalnego otwarcia Igrzysk.

Nastąpiło przekazanie flagi olimpijskiej przez gospodarzy poprzedniej Olimpiady – ekipę z Mogilna. Po wciągnięciu flagi na maszt przedstawiciele Międzyzakładowego Ludowego Klubu Sportowego „Unia” (MLKS „Unia”) - Mirosława Karaszewska oraz Artur Jakubiak, członkowie ostatniej zmiany sztafety, która niosła ogień olimpijski z „Mysiej Wieży” w Kruszwicy, zapalili główny znicz olimpijski nad stadionem w Janikowie. W górę wleciały gołębie, rozległ się sygnał Olimpijskiego Alertu Młodzieży. Uroczystość otwarcia zakończyło złożenie ślubowania olimpijskiego, które wygłosili: w imieniu

sportowców – Michał Bodziany z Trłąga, a w imieniu sędziów – Czesław Zienowicz.

Program zawodów przewidywał konkurowanie w takich dyscyplinach jak m.in.: kolarstwo, podnoszenie ciężarów, łucznictwo, strzelectwo, lekkoatletyka, tenis stołowy, piłka nożna, siatkówka, piłka ręczna, żeglarstwo i zapasy. Reprezentacja Janikowa, którą tworzyli członkowie MLKS „Unia”, zaprezentowali się bardzo dobrze. Złote medale zdobyli janikowscy piłkarze (w finale pokonali „Pogoń” Mogilno wynikiem 3:2); na najwyższym podium stanęli również: Urszula Dekañska i Janusz Dekañski (strzelectwo), Krzysztof Grzegorek, Mieczysław Woźniak (ciężary); srebro wywalczyli: Stanisław Paździor i Jacek Cajmer (ciężary); brąz przypadł Waldemarowi Rugowskiemu (ciężary). Medale zdobyły również drużyny męskie i damskie janikowskich szczypiornistów. Punktowane miejsca, ale poza podium, zajęli ponadto: Grzegorz Czerwiński, Andrzej Grobelny i Maciej Pankowski (ciężary).

W punktacji generalnej miast-gmin zwyciężyła ekipa z Tucholi zdobywając ogółem 564 pkt – otrzymali puchar ufundowany przez Polski Komitet Olimpijski. Drugie miejsce zajęło Mogilno z 563 pkt i zdobyli puchar ufundowany przez Komitet Wojewódzki PZPR w Bydgoszczy. Trzecie miejsce zajęli reprezentanci Janikowa zdobywając 530,5 pkt i wywalczyli puchar ufundowany przez Wojewodę bydgoskiego. Kolejne miejsca zajęły ekipy z Szubina (495 pkt), Koronowa (325 pkt) i Kruszwicy (322 pkt).

W klasyfikacji zespołowej gmin pierwsze miejsce wywalczyli reprezentanci Kęsowa (836 pkt) zdobywając puchar ufundowany przez Ministra Rolnictwa. Drugie miejsce zajęła gmina Chojnice (536 pkt) zdobywając puchar ufundowany przez Wojewódzki Komitet ZLS w Bydgoszczy, a na trzecim miejscu uplasowali się przedstawiciele Inowrocławia (462 pkt) zdobywając puchar ufundowany przez WZKR w Bydgoszczy. Kolejne miejsca zdobyli: Osielsko (456 pkt), Dobrcz (348 pkt) oraz Jeżewo (258 pkt). Ze względu

na załamanie pogody zakończenie i podsumowanie imprezy oraz wręczenie poszczególnym reprezentacjom proporców i pucharów odbyło się na sali sportowej przy stadionie bez udziału publiczności, która bardzo licznie gromadziła się na wcześniejszych wydarzeniach związanych z zawodami.

Po zakończeniu Igrzysk i wygaszeniu olimpijskiego znicza wszystkie obiekty zostały udostępnione dla działających w szeregach Międzyzakładowego Ludowego Klubu Sportowego „Unia” sekcji: piłki nożnej, podnoszenia ciężarów, piłki ręcznej, żeglarskiej i tenisa stołowego. Kompleks Sportów Wodnych z brodzikiem, kawiarnią i plażą udostępniono janikowskiemu społeczeństwu dla powszechnej rekreacji.

Lata 70-te XX w. to dekada kolejnych wielkich przemian społecznych i gospodarczych dla Janikowa. Poczyniono wielkie inwestycje w budowę największej w Polsce warzelni soli. Wciąż rozwijające się Janikowskie Zakłady Sodowe przyciągały nowych mieszkańców, dla których z zakładowych funduszy wzbogacano miejską infrastrukturę w budownictwo mieszkaniowe i obiekty sportowe. Jedynym mankamentem inwestycji poczynionych nad brzegami jeziora był fakt, że woda była tak zanieczyszczona, że nie nadawała się do kąpieli.

Wielkim echem odbiła się zorganizowana w Janikowie Olimpiada Sportowców Wiejskich „Moskwa-80”. Dzięki wsparciu zakładów powstały liczne budynki, które do dnia dzisiejszego służą mieszkańcom. W okresie poprzedzającym samą imprezę wykonano w mieście liczne prace upiększające wizerunek całego miasta, m.in. odnowiono elewacje bloków i wykonano nawierzchnie asfaltowe na miejskich i gminnych drogach.

Przemiany społeczne dokonujące się w polskim społeczeństwie pod koniec lat 70-tych XX w. miały również swoje odbicie w janikowskich realiach. W roku 1980 w obu lokalnych zakładach pracy powołano zakładowe oddziały

NSZZ „Solidarność”. Dochodziło również do strajków załóg w janikowskich zakładach pracy w ramach solidarności z innymi zakładami przemysłowymi naszego kraju. Narastała atmosfera zmian, która burzyła dotychczasowy układ sił politycznych Polski Ludowej.

Podnoszenie poziomu wody Jeziora Pakoskiego w latach 1971-1975

Zalaniu ulegają zabudowania przystani żeglarskiej.

**Nadanie Szkole Podstawowej nr 2 w Janikowie imienia
Władysława Broniewskiego, 4 czerwca 1974 r.**

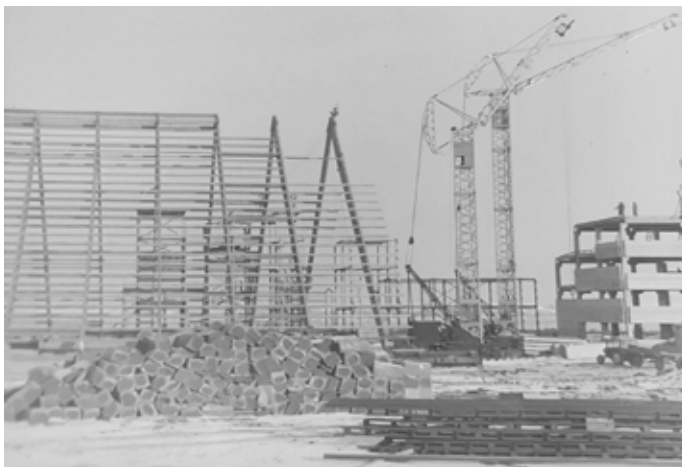

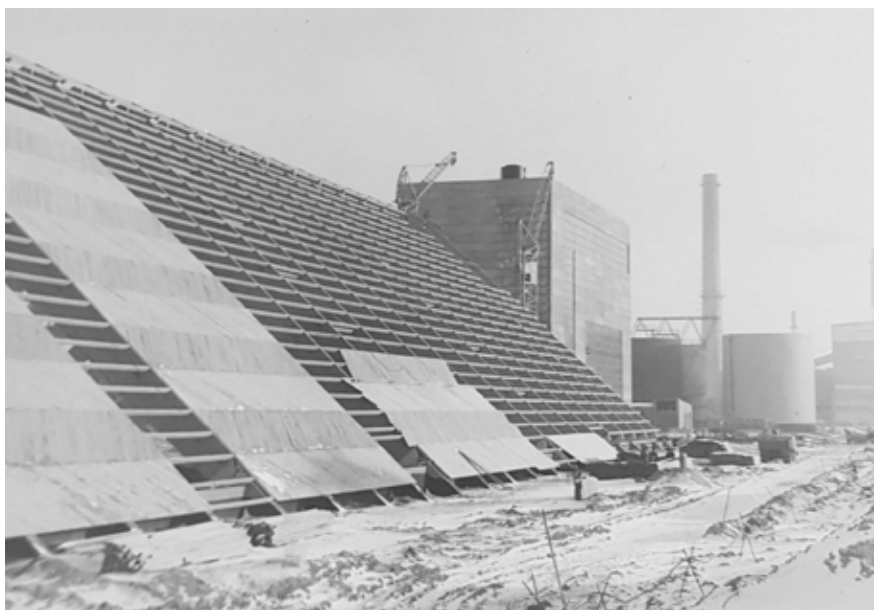
Młodzież szkolna z wizytą w Warszawie u Wandy Broniewskiej - wdowy po poecie, rok 1974.

Budowa i otwarcie warzelni soli, lata 1974-1976

Góra: Minister Przemysłu Chemicznego M. Wirowski przecina wstęgę; I Sekretarz KW PZPR J. Majchrzak uruchamia warzelnię soli

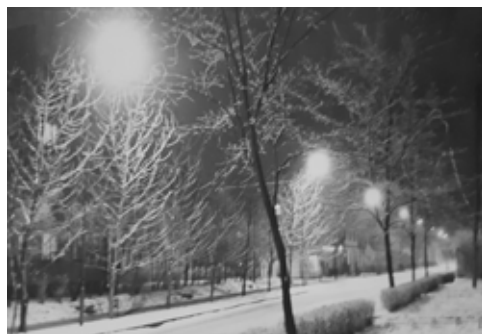
Inwestycje w janikowską infrastrukturę społeczną w latach 70. XX w.

Cmentarz komunalny, rok 1974.

Garaże przy ul. Spacerowej, rok 1974.

Oświetlenie ulic, rok 1976.

Pawilon handlowy przy ul. Głównej, rok 1976

Budowa żłobka przy ul. Słonecznej, rok 1975

Ukończony budynek żłobka, rok 1979

Otwarcie sklepu typu „Sam”, rok 1978

Wnętrze sklepu „Sam”

Budowa i otwarcie domu handlowo-usługowego z restauracją „Marzenie”, lata 1974-1978

Budowa i otwarcie Ośrodka Sportów Wodnych, lata 1976-1979

Rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie Janikowa w latach 70. XX w.

Budownictwo indywidualne przy ul. Słonecznej

Budownictwo spółdzielcze przy ul. Ogrodowej

Budowa ul. Sportowej

Budowa ul. Dworcowej

**Obchody jubileuszu 100-lecia istnienia Cukrowni „Janikowo”,
21 lipca 1975 r.**

**Obchody jubileuszu 100-lecia działalności OSP przy Cukrowni „Janikowo”,
27 maja 1978 r.**

**Malowanie fasad budynków – czyn społeczny mieszkańców Kołudy Wielkiej,
rok 1977**

Rozbudowa kaplicy pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Janikowie, lata 1976-1978

Od lewej: budowa wieży kościelnej; prawa góra: bp. Jan Czerniak, ks. J. Kątny i pan S. Kula dokonują wmurowania kamienia węgielnego pod rozbudowę kaplicy.

„Zima stulecia” na terenie Gminy Janikowo, przełom roku 1978/79

Pochody pierwszomajowe i czyny społeczna z okresu PRL w Janikowie

**VI Igrzyska Olimpijskie Sportowców Wiejskich „Moskwa-80” w Janikowie,
21-22 czerwca 1980 r.**

Wieża spikerska, w tle budowa hali sportowej typu „Pilawa IV”, rok 1979

Budowa trybun na stadionie, rok 1979

Otwarcie stadionu „Moskwa-80”, 20 czerwca 1980 r.

**Ceremonia otwarcia VI Igrzysk Olimpijskich Sportowców Wiejskich
„Moskwa-80” w Janikowie, 21 czerwca 1980 r.**

Konkurencje olimpijskie

Zestaw olimpijskich medali

Rozdział 6

Janikowo i okolice w latach 1981-1989

Początek lat 80-tych XX w. to burzliwy czas przemian społecznych i związanych z tym protestów w licznych zakładach pracy na terenie całego naszego kraju. Do głosu dochodzili, popierani przez szerokie masy społeczne, działacze N.S.Z.Z. „Solidarność” z Lechem Wałęsą na czele, którego oddziały tworzone w licznych przedsiębiorstwach. Burzyło to dotychczasowy układ sił partyjnych stworzony przez ugrupowania komunistyczne i obowiązujący w Polsce od 35 lat.

Fala niezadowolenia społecznego rosła i coraz częściej dochodziło do strajków robotników w licznych państwowych zakładach przemysłowych, co znacząco utrudniało ich funkcjonowanie. Społeczeństwo domagało się większej demokratyzacji w różnych sektorach życia, wyższych wynagrodzeń oraz otwarcie się na „Zachód”. Również załogi Janikowskich Zakładów Sodowych oraz Cukrowni „Janikowo” przyłączały się do strajków, jednak nigdy nie zatrzymano w nich całej produkcji – protest polegał na solidaryzowaniu się związkowców z innymi zakładami pracy w Polsce, które podjęły strajk poprzez nie podejmowanie napraw, nie wykonywano poleceń brygadzystów, nie ładowano i nie rozładowywano transportów, ect.

Wszelkie działania niezależnych działaczy związkowych powodowały pojawienie się w polskim społeczeństwie nadziei na wyzwolenie spod wpływów radzieckich, co niepokoiło władze centralne. W konsekwencji narastało ryzyko interwencji wojsk Układu Warszawskiego w naszym kraju, by stłumić protesty.

W związku z powyższym Rada Państwa postanowiła wprowadzić na obszarze całego kraju stan wojenny. Dnia 13 grudnia 1981 roku o godzinie

6.00 Polskie Radio nadało przemówienie generała Jaruzelskiego informujące o wprowadzeniu stanu nadzwyczajnego. Przemówienie to, w nieco zmodyfikowanej wersji, wyemitowała również Telewizja Polska.

Dla społeczeństwa oznaczało to wprowadzenie licznych nieudogodnień, m.in.: Ministerstwo Obrony zmobilizowało dziesiątki tysięcy rezerwistów; zmilitaryzowano szereg instytucji państwowych, do których skierowano 8 000 komisarzy wojskowych; część strategicznych sektorów gospodarki, takich jak komunikacja, telekomunikacja, energetyka, górnictwo i porty morskie oraz 129 najważniejszych fabryk również podlegało zarządowi wojskowemu; zakazano strajków, zgromadzeń, działalności związkowej i społecznej; sądy zaczęły działać w trybie doraźnym – wydawano nawet kary śmierci; wyłączono komunikację telefoniczną, wprowadzono cenzurę korespondencji, którą w późniejszym czasie przywrócono, ale łączność telefoniczna podlegała kontroli i cenzurze - w słuchawkach telefonicznych informował o tym powtarzający się automatyczny komunikat: „rozmowa kontrolowana, rozmowa kontrolowana”; ograniczono możliwość przemieszczania się wprowadzając godzinę milicyjną (w początkowym okresie od 19:00, następnie od 22:00 do 6:00), jednocześnie zakazano zmiany miejsca pobytu bez uprzedniego zawiadomienia władz administracyjnych; wstrzymano wydawanie prasy oraz zakazano wyjazdów zagranicznych.

W wielu zakładach pracy 14 grudnia 1981 rozpoczęły się strajki okupacyjne oraz akcje protestacyjne. Symbolem oporu stał się oznaczający zwycięstwo znak V (Victoria). Stan wojenny przyniósł izolację działaczy niezależnych związków zawodowych (głównie NSZZ „Solidarność”) w obozach internowania, uwięzienie i pozbawienie pracy. W czasie stanu wojennego internowano ponad 10 tys. osób. Według szacunków Instytutu Pamięci Narodowej, w okresie od 13 grudnia 1981 do 22 lipca 1983 śmierć podczas strajków i manifestacji poniosło 56 osób.

Wśród mieszkańców naszej Gminy prócz wymienionych wyżej ograniczeń nie wystąpiły żadne inne utrudnienia związane z wprowadzeniem stanu wojennego. Na szczęście nie doszło do zatrzymań gminnych działaczy „Solidarności”, którzy jedynie dostali wezwanie stawienia się na komisariacie milicyjnym w celu przeprowadzenia „wywiadu”. Dnia 22 lipca 1983 roku, po 586 dniach, zniesiono stan wojenny i rozpoczęto negocjacje władz ze związkowcami w celu spełnienia części ich postulatów. Życie społeczne zaczęło powoli wracać do normy.

Po gorącym okresie przygotowań do Olimpiady prowadzonych pod koniec lat 70-tych XX w. nastał czas uniezależniania się miejskich instytucji od wpływów zewnętrznych. Pierwszym tego przejawem było powstanie dnia 1 kwietnia 1982 r. w Janikowie Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. Nowopowstała spółdzielnia zarządzała sklepami spożywczymi oraz hurtownią materiałów budowlanych. Utworzono ją na bazie filii G.S. w Pakości. Prezesem Spółdzielni został mianowany Józef Myśliński. Głównym zadaniem, które postawiono przed nową instytucją było wybudowanie w naszym mieście piekarni, by uniezależnić się od dostaw pieczywa z okolicznych miejscowości. Jeszcze w tym samym roku przystąpiono do prac budowlanych, które prowadzono przy ul. Wiejskiej w Janikowie. Zakładano, że nowy zakład osiągnie zdolność produkcyjną wynoszącą 10t pieczywa dziennie. W ramach inwestycji postawiono również wiatę magazynową przeznaczoną na składowanie materiałów budowlanych dla zaopatrywania w nie mieszkańców gminy. W trakcie prowadzonych prac napotkano na trudności finansowe, które spowodowały spore opóźnienie w realizacji całej inwestycji. Zakończenie budowy i uroczyste otwarcie piekarni nastąpiło 1 grudnia 1986 roku.

Rok 1982 przyniósł zmiany w szeregach władz gminnych. Po 15 latach z urzędem pożegnał się Alfred Niedźwiecki. Początkowo był on działaczem sportowym Zakładowego Klubu Sportowego „Unia”, z którym związany był

od samego początku powstania klubowej sekcji piłki nożnej, tj. od roku 1957. Dzięki oddanej pracy na rzecz rozwoju sportu w Janikowie zyskał wielkie uznanie lokalnej społeczności. Przygodę z janikowską polityką zaczął od objęcia stanowiska radnego Miejskiej Rady Narodowej w Janikowie. W przeciągu zaledwie kilku lat swej politycznej działalności, bo w 1967 roku, został wybrany na Przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej. Następnie od 1973 roku piastował stanowisko Naczelnika Miasta. Ze względu na otrzymanie partyjnego przeniesienia do urzędu wojewódzkiego 16 października 1982 roku został odwołany ze stanowiska Naczelnika Miasta, a na Jego miejsce powołano Stanisława Lenca, który dotychczas pełnił funkcję sekretarza Prezydium.

„Ważnym tematem było omawianie budowy nowej siedziby Banku. Zebranie Przedstawicieli Banku Spółdzielczego w Janikowie odbyło 20 marca 1980 roku. Terenem przy ulicy Przemysłowej pod planowaną budowę banku dysponowano już we wrześniu 1980 roku. Zagadnienia wokół pozyskiwania koniecznych materiałów budowlanych i omawianie postępu robót dominowały podczas kolejnych Zebrań Przedstawicieli, 9 kwietnia 1981 roku i 10 maja 1982 roku. Pewne oszczędności i przyspieszenie koniecznych procedur uzyskano adaptując dokumentację typowego rozwiązania projektowego. Pierwsze prace ziemne prowadzono od marca 1981 roku. Po wylaniu ławy fundamentów, w czerwcu 1981 roku, zwieziono betonowe półfabrykaty, z których stawiano ściany. W maju 1982 roku budynek wybudowano w stanie surowym, natomiast w sierpniu tego roku wprawiono już okna. Od października 1982 roku prowadzono prace wykończeniowe.

Jesienią 1982 roku konieczne przenosiny z pomieszczeń piwnicznych, zajmowanych przy ulicy Topolowej 1, do nowego obiektu usługowo-bankowego przy ulicy Przemysłowej 10a (numeracja budynku obowiązywała do 1996 roku) prowadzono cyklicznie dzięki czemu uniknięto zakłóceń w pracy bankowej”³⁹.

39 A. Leśniewski, *Bankowość spółdzielcza społeczności lokalnej Gniewkowa, Trzemeszna, Janikowa 1864-2014*, Janikowo 2014, s. 213-215

Uroczystości związane z otwarciem nowej siedziby Banku odbyły się 20 listopada 1982 roku przy udziale władz gminnych. Dzięki przenosinom Bank usprawnił obsługę klientów i zyskał możliwość rozwinięcia swojej działalności. Przejawem rosnącego znaczenia Banku w życiu janikowskiej społeczności było udzielenie przez Bank Spółdzielczy w Janikowie kredytu Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” z Janikowa, która w 1985 roku miała duże problemy z ukończeniem budowy piekarni. Dzięki udzielonemu wsparciu finansowemu rozpoczęta w 1981 roku inwestycja mogła zostać ukończona.

W latach 80-tych XX w. wykonano szereg inwestycji, które wzbogaciły janikowską infrastrukturę społeczną w następujące obiekty: utwardzono nawierzchnię ulicy Kasprowicza (1982 r.), rozbudowano budynek szkoły podstawowej nr 1 w Janikowie (1982 r.), wykonano podłączenie domków jednorodzinnych przy ul. Słonecznej do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (1983 r.), wykonano nawierzchnię asfaltową na ul. Ogrodowej (1983 r.), powstał pawilon handlowo-usługowy przy ul. Przemysłowej, w którym mieściły się stoiska: meblowe, surowców wtórnych, z art. do produkcji rolnej, składnica jaj oraz ośrodek „nowoczesnej gospodyni” (1983 r.), wybudowano piekarnię (1986 r.), kujawska Spółdzielnia Mieszkaniowa oddała do użytku budynki handlowo-usługowe przy ul. Dworcowej, w których mieściły się stanowiska: fryzjerskie, szewskie, zegarmistrzowskie, fotograficzne, tapicerskie, urząd pocztowo-telekomunikacyjny, biblioteka miejska oraz klub spółdzielczy (1986 r.), wybudowano ratusz miejski wraz z komisariatem Milicji Obywatelskiej (1988 r.), zakończono proces ucieplwienia miasta energią ciepłą pochodzącą z zakładów sodowych i wybudowano budynek Zakładu Energetyki Ciepłej w Janikowie – dzięki temu wygaszono zanieczyszczające środowisko kotłownie osiedlowe opalane węglem (1988 r.), przebudowano most nad Notecią na drodze Janikowo-Ludzisko-Tupadły (1988 r.).

Ponadto na terenie Gminy w opisywanej dekadzie wykonano następujące prace: we wsi Kołuda Mała dnia 12 sierpnia 1983 roku oddano do użytku kładkę dla pieszych wybudowaną przez żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego; w Dębinie w 1983 roku pobudowano pierwszy we wsi sklep handlowy; w roku 1984 rozpoczęto budowę wodociągu w wsi Wierzejewice, a w Broniewicach utworzono Świetlicę Wiejską, wybudowano również drogę łączącą Sielec z Kołudą Wielką (1984 r.); w roku 1987 wybudowano sklep i świetlicę we wsi Ołdrzychowo; podłączono wsie Ołdrzychowo, Skalmierowice, Góry i Balice do wodociągu (1987 r.); w Kołodziejewie wybudowano w czynie społecznym remizę strażacką (1989 r.).

Z powodu napiętej sytuacji społecznej oraz ze względów oszczędnościowych na terenie Janikowa spowolnieniu uległo budownictwo mieszkaniowe. W omawianym okresie do użytku oddano następujące bloki mieszkalne: ul. Sportowa 9 (wybudowany przez K.S.M. w 1981 r.), ul. Sportowa 7 (wybudowany przez Cukrownię w 1981 r.), ul. Ogrodowa 20 (wybudowany przez K.S.M. w 1982 r.), ul. Ogrodowa nr 16 i 18 (inwestycja gmina z 1984 r.), ul. Dworcowa 13 (wybudowany przez K.S.M. w 1988 r.), ul. Wilkońskiego 1 (inwestycja gminna z 1988 r.), ul. Wilkońskiego nr 10 i 11 (wybudowane przez K.S.M. w 1989 r.) oraz ul. Wilkońskiego nr 13 i 14 (wybudowane z funduszy Cukrowni w 1989 r.).

Duże znaczenie w życiu lokalnej społeczności odgrywała szkoła. Mieszkańcy ochoczo wspierali organizację szkolnych akademii i licznie uczestniczyli w życiu szkoły. Wraz z przyrostem liczby mieszkańców gminne placówki oświatowe zapełniały się nowymi uczniami. Od samego początku istnienia poszczególnych szkół uczące w nich grono pedagogiczne angażowało się w życie społeczne mieszkańców organizując uroczyste akademie, konkursy, przedstawienia teatralne, wycieczki, kolonie i zajęcia pozalekcyjne. Młodzież miała zapewnione warunki do spędzania czynnie wolnego czasu, m.in.

w świetlicach, modelarniach, kółkach sportowych, czy angażując się w harcerstwo, którego centrum w owym czasie stanowiły szkoły. Nie dziwi zatem fakt, że nauczyciele wybierani byli na stanowiska polityczne oraz zostawali radnymi. Każde szkolne wydarzenie przyciągało liczne grono mieszkańców żywo interesujących się życiem ich szkół.

Dnia 11 maja 1985 roku na stadionie „Moskwa-80” przy ul. Głównej odbyło się uroczyste wręczenie Szkole Podstawowej nr 1 im. Ludwika Waryńskiego w Janikowie sztandaru. Został on ufundowany przez zakład patronacki szkoły – Cukrownię „Janikowo”. Tego dnia stadion wypełnił się liczną widownią. Kolejnym istotnym wydarzeniem w życiu Szkoły Podstawowej nr 1 w Janikowie było wmurowanie kamienia węgielnego pod budowę sali gimnastycznej, o którą od lat wnioskowała ówczesna dyrektor szkoły Gabriela Stempowska. Uroczystość z udziałem przedstawicieli władz wojewódzkich i gminnych odbyła się dnia 21 lipca 1987 roku. Budynek sali gimnastycznej oddano do użytku w 1992 roku.

W Janikowie działały dwie szkoły podstawowe – nr 1 i nr 2, które wraz ze wzrostem liczby mieszkańców stawały się przepełnione. Rozpoczęto starania o budowę nowej szkoły, która odciąży janikowskie placówki. Zgoda Wydziału Oświaty na budowę nowej placówki nadeszła w 1988 roku. Tego samego roku, w miesiącu kwietniu, rozpoczęto prace budowlane prowadzone przy ulicy Sportowej. Budynek ukończono i oddano do użytku w 1993 roku.

Centrum życia społecznego stanowiły również szkoły wiejskie. W latach 80-tych XX w. na terenie Gminy Janikowo działały szkoły we wsiach: Broniewice, Góry, Kołodziejewo, Kołuda Wielka, Ludzisko i Trłąg. W placówkach tych działały biblioteki i koła zainteresowań zrzeszające uczniów i ich rodziców. Organizowano obchody świąt okolicznościowych, wyjeżdżano na wycieczki, organizowano kolonie letnie i zimowe, uczestniczono w licznych konkursach i zawodach sportowych oraz wystawiano spektakle teatralne.

Ważnym wydarzeniem było nadanie sztandaru i imienia Janusza Kusocińskiego szkole podstawowej w Kołodziejewie. Z tego powodu odnowiono elewację budynku szkoły, przeprowadzono remont sal lekcyjnych i korytarzy oraz podłączono budynek do kanalizacji. Dla uczczenia pamięci o nowym patronie zorganizowano bieg sztafetowy z Palmir, miejsca pochówku olimpijczyka, do Kołodziejewa (ok. 250 km). W biegu udział wzięli: Krzysztof Dobrychłop, Henryk Pade, Edmund Sikorski, Marian i Waldemar Śmigielscy (ojciec i syn), Romuald Ostrowski, Ryszard Fredyk oraz Adam Lewandowski⁴⁰. Każdy uczestnik sztafety do przebiegnięcia miał 30 km, a ostatnie 10 km wszyscy przebiegli wspólnie. Na ostatnie 2 km do sztafety dołączyła młodzież szkolna. Uczestnicy sztafety nieśli z sobą płomień zapalony na grobie sportowca, który następnie przekazali ówczesnemu dyrektorowi szkoły – Ryszardowi Krzemińskiemu. Następnie przekazano ufundowany przez Radę Rodziców sztandar, na który uczniowie złożyli ślubowanie. Akt nadania szkole imienia Janusza Kusocińskiego odczytał Kurator Oświaty i Wychowania – Jan Kuberski. Uroczystość z udziałem przedstawicieli władz gminnych i oświatowych odbyła się w Kołodziejewie dnia 9 maja 1987 roku.

Wraz z rozwojem gospodarczym Janikowa w mieście systematycznie przybywało nowych mieszkańców. W latach 80-tych XX w. w mieście zamieszkiwało ponad 8 000 osób. Parafią dedykowaną dla wiernych zamieszkujących „Nowe Osiedle” wciąż pozostawał kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa mieszczący się za torami – w „Starym Janikowie”. Świątynia ta nie była w stanie pomieścić tak wielu wiernych. Ówczesny proboszcz, ks. Andrzej Stawicki, w lipcu 1987 roku otrzymał do pomocy wikariusza ks. Ireneusza Doroszewskiego, który dostał polecenie przygotowania podstaw do utworzenia w Janikowie nowej parafii. Zezwolenie władz wojewódzkich na wybudowanie nowej świątyni uzyskano we wrześniu roku 1987. W związku

⁴⁰ Wykaz uczestników biegu za: H. Bogdan, *Zasoby kultury wsi Kołodziejewo 1378-2018*, Kołodziejewo 2019, s. 94

z tym Prymas Polski kard. Józef Glemp 1 października 1987 roku erygował parafię pw. bł. bp Michała Kozala w Janikowie.

Nowa parafia swym zasięgiem obejmowała cały obszar „Nowego Osiedla” z ponad 6 000 wiernych, z wyłączeniem ul. Kasprowicza i ul. B. Prusa w Janikowie. Początkowo msze odprawiano przy ołtarzu polowym ustawionym na placu, na którym miał stanąć nowy kościół. Za świątynię od lipca 1988 roku służył postawiony w tym celu przy ul. Dworcowej blaszany barak (nazywany „Betlejemką”), wzniesiony w czynie społecznym przez mieszkańców miasta. Pełnił on rolę świątyni parafialnej do czasu ukończenia budowy kaplicy mieszczącej się w domu parafialnym, którego budowę rozpoczęto w lipcu 1989 roku.

Pierwszym proboszczem parafii pw. bł. bp Michała Kozala w Janikowie został mianowany ks. Ireneusz Doroszewski, który odpowiadał również za nadzorowanie budowy nowej świątyni (budowę kościoła rozpoczęto w 1994 r.). Od tego czasu obszar naszego miasta podzielony jest między trzy parafie.

Dnia 30 kwietnia 1988 roku dokonano wmurowania aktu erekcyjnego pod budowę janikowskiej filii Zakładów Odzieżowych „Próchnik” z Łodzi. Tymczasowo za siedzibę powstających zakładów służyć miały baraki, w których dotychczas mieścił się urząd miejski przeniesiony do nowowybudowanego ratusza. W budynkach powstało centrum kształcenia nowych pracowników mających docelowo trafić do zakładu budowanego przy ul. Przemysłowej. Budowa zakładu odzieżowego była ważnym wydarzeniem dla mieszkańców Janikowa i okolic, ponieważ pracę w nim miało dostać docelowo kilkaset kobiet.

Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Janikowie zostało utworzone w dniu 1 stycznia 1989 r. - zarządzeniem nr 6/88 Naczelnika Miasta i Gminy w Janikowie z dnia 31 grudnia 1988 r. Podstawą do jego utworzenia był art. 9 ust.1 pkt 2 Ustawy z dnia 25 września 1981 roku

o przedsiębiorstwach państwowych (Dz. U. z 1987 r. Nr 35, poz. 201) w związku z zarządzeniem nr 50 Prezesa Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1988 roku w sprawie podziału niektórych przedsiębiorstw państwowych. W ten sposób podziałowi uległo Przedsiębiorstwo Państwowe – Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Inowrocławiu, które zarządzało janikowską infrastrukturą komunalną i mieszkaniową. W wyniku podziału utworzono Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w: Gniewkowie, Janikowie i Kruszwicy. Nowo utworzone przedsiębiorstwa zastąpiły funkcjonujące wówczas Rejony Obsługi Mieszkańców. W tamtym czasie przedsiębiorstwo było podporządkowane Radzie Narodowej Miasta i Gminy w Janikowie, a nadzór nad nim sprawował Naczelnik Miasta i Gminy, jako jego organ założycielski. Pierwszym dyrektorem przedsiębiorstwa został Andrzej Brzeziński, powołany na to stanowisko przez Naczelnika Miasta i Gminy w Janikowie – Stanisława Lenca, z dniem 15 lutego 1989 roku⁴¹.

Życie społeczne w czasach Polski Ludowej nie należało do łatwych i przyjemnych. Ustrój komunistyczny wprowadzony oficjalnie konstytucją z roku 1952 uzależnił nasz kraj od Związku Radzieckiego.

„Polacy wielokrotnie przeciwstawiali się komunizmowi. Masowe protesty z lat 1956, 1968, 1970 i 1976 nie przynosiły jednak rezultatu, poza taktycznymi ustępstwami kolejnych liderów Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Opór społeczeństwa sprawił jednak, że Polsce jako jedynym kraju bloku sowieckiego nie udało się skolektywizować rolnictwa, a Kościół katolicki zachował względną niezależność.

W połowie lat 70. narastał kryzys gospodarczy, braki podstawowych produktów powoli stawały się codziennością. Sytuacja ta doprowadziła do ożywienia środowisk opozycyjnych. W takiej sytuacji latem 1980 r. wybuchła bezprecedensowa fala strajków, w których wzięły udział setki tysięcy ludzi.

41 Dane z oficjalnej strony PGKiM w Janikowie: <http://www.pgkim-janikowo.pl/index.php/o-firmie/historia> (dostęp dnia 24.03.20 r.)

Władze musiały podjąć negocjacje z komitetami strajkowymi. W efekcie porozumień zawartych w Szczecinie, Gdańsku i Jastrzębiu powstał Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”. Na jego czele stanął Lech Wałęsa. Wkrótce należało do niego blisko 10 milionów Polaków.

Taka sytuacja była nie do pogodzenia z dalszym trwaniem systemu komunistycznego. Nowe kierownictwo PZPR (we wrześniu 1980 r. Edwarda Gierka zastąpił Stanisław Kania, który rok później ustąpił miejsca Wojciechowi Jaruzelskiemu) praktycznie od razu podjęło przygotowania do siłowego rozwiązania kryzysu.

Dnia 13 grudnia 1981 r. generał Wojciech Jaruzelski ogłosił wprowadzenie stanu wojennego. Władzę przejęła Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego. Zawieszono działalność wszystkich organizacji z wyjątkiem partii komunistycznej, część z nich następnie zlikwidowano (w tym „Solidarność”). Zakazano organizowania strajków i manifestacji, wprowadzono godzinę milicyjną i zakaz opuszczania miejsca zamieszkania bez zgody władz. Wyłączono telefony, korespondencję objęto jawną cenzurą. Tysiące osób internowano w specjalnych obozach, tysiące dalszych aresztowano i skazano na kary więzienia. Kilkadziesiąt osób zginęło w trakcie pacyfikacji strajków i demonstracji lub zostało zamordowanych przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa.

Wszystkie te represje nie były jednak w stanie złamać oporu społeczeństwa. Powstawały konspiracyjne struktury związkowe, wydawano setki tytułów podziemnej prasy, od wiosny 1982 r. nadawano niezależne audycje radiowe. Powszechnym zjawiskiem stała się kultura niezależna, której głównym mecenasem był Kościół Katolicki. Nadzieję podtrzymywały dwie kolejne pielgrzymki papieża Jana Pawła II, w 1983 i 1987 roku.

Impulsem dla zainicjowania reform stały się dwie fale strajków w 1988 roku. Pierwsza, mająca miejsce na przełomie kwietnia i maja, została

przerwana po brutalnej pacyfikacji jednego z zakładów. W sierpniu wybuchły kolejne strajki, o dużo szerszym zasięgu. W tej sytuacji władze złożyły propozycję podjęcia rozmów przy „okrągłym stole” w zamian za przerwanie protestu.

Dnia 6 lutego 1989 r. rozpoczęły się rozmowy „okrągłego stołu”. Poza ich uroczystym otwarciem i zakończeniem, odbywały się one w grupach roboczych, które wypracowywały kompromis w poszczególnych kwestiach. Negocjacje zakończono dnia 5 kwietnia 1989 r. Do podstawowych ustaleń należały relegalizacja większości postulatów wnoszonych przez „Solidarność”, ustanowienie urzędu prezydenta, powołanie izby wyższej parlamentu (Senatu), wreszcie przeprowadzenie częściowo (w 35%) wolnych wyborów do Sejmu i całkowicie wolnych do Senatu.

Pierwsza tura wyborów odbyła się 4 VI 1989 r. Społeczeństwo potraktowało wybory jak plebiscyt, skreślając wszystkich kandydatów obozu władzy. W efekcie kandydaci opozycji objęli już pierwszej turze większość miejsc przeznaczonych do wolnych wyborów, pulę przeznaczoną dla komunistów i ich sojuszników obsadzono dopiero w drugiej turze. 4 czerwca przepadła także tak zwana „lista krajowa”, na której znajdowały się nazwiska czołowych działaczy partyjnych i państwowych. Ostatecznie przedstawiciele opozycji obsadzili wszystkie miejsca dostępne w ramach wolnych wyborów w Sejmie oraz 99 na 100 miejsc w Senacie.

W lipcu 1989 roku działaczom komunistycznym udało się wybrać na stanowisko prezydenta gen. Jaruzelskiego (zaledwie jednym głosem przewagi), jednakże misja powołania nowego rządu, powierzona gen. Czesławowi Kiszczakowi skończyła już niepowodzeniem. Coraz większym poparciem cieszyła się idea ogłoszona w słynnym artykule Adama Michnika „Wasz prezydent, nasz premier”. Ostatecznie nowym premierem został reprezentant „Solidarności” Tadeusz Mazowiecki, który sformował rząd oparty

o koalicję wszystkich sił parlamentarnych. Podstawowym zadaniem rządu stało się przygotowanie pakietu radykalnych reform gospodarczych, które weszły w życie na początku lat 90. XX wieku.

Pod koniec 1989 r. przywrócono tradycyjną nazwę państwa (Rzeczpospolita Polska) oraz godło (orła w koronie). Stopniowo reformowano państwo, aczkolwiek zdaniem wielu przedstawicieli opozycji czyniono to zbyt wolno, zwłaszcza w obliczu upadku komunizmu w całym regionie. Dopiero w kwietniu 1990 r. zniesiono cenzurę, a w maju rozwiązano Służbę Bezpieczeństwa. W tym samym czasie przeprowadzono wybory do samorządów lokalnych.

W listopadzie 1990 r. rozpisano powszechne wybory prezydenckie, w których zwyciężył Lech Wałęsa. Wolne wybory parlamentarne odbyły się dopiero w październiku 1991 r. Proces odzyskiwania niepodległości i odbudowy demokracji symbolicznie zakończyło wycofanie w 1993 r. ostatnich jednostek armii rosyjskiej z terytorium Polski⁴².

Przemiany polityczne drugiej połowy lat 80. XX w., których istotnym przejawem były obrady tzw. „okrągłego stołu”, zorganizowane 4 czerwca 1989 roku, doprowadziły do bardzo wielu zmian w Polsce dotyczących sfery politycznej, gospodarczej i społecznej. Rok 1989 stał się swoistym symbolem upadku systemu komunistycznego w naszym kraju. W Polsce rozpoczął się okres transformacji ustrojowej, gospodarczej i społecznej, której efekty odczuwamy dziś żyjąc w demokratycznym i wolnym kraju.

42 Opis wydarzeń z 1989 roku za: <https://rok1989.pl/r89/polska/historia/8594,PRL-Polska-Rzeczpospolita-Ludowa.html> (dostęp dnia 24.03.20 r.)

**Budowa i otwarcie nowej siedziby Banku Spółdzielczego w Janikowie,
od marca 1981 r. do 20 listopada 1982 r.**

Inwestycje infrastrukturalne z lat 80. XX w.

Budowa ul. Ogrodowej w Janikowie, rok 1983

Sklep i świetlica w Oldrzychowie, rok 1987

Pawilony handlowe K.S.M. przy ul. Dworcowej w Janikowie, lata 1983-1986

Budowa ciepłociągu i kanalizacji w Janikowie, lata 1984-1988

Budowa siedziby Zakładu Energetyki Ciepłej w Janikowie, lata 1987-1988

Budowa remizy strażackiej w Kołodziejewie, lata 1986-1988

Rozpoczęcie budowy sali gimnastycznej przy SP nr 1
21 lipca 1987

Rozpoczęcie budowy SP nr 3, rok 1988

Budowa i otwarcie piekarni G.S. w Janikowie, lata 1982-1986

**Nadanie Szkole Podstawowej w Kołodziejewie
imienia Janusza Kusocińskiego, 9 maja 1987 r.**

Budowa osiedla przy ul. Wilkońskiego w Janikowie, lata 80. XX w.

Początki parafii pw. bł. M. Kozala w Janikowie, lata 1987-1989

Budowa tymczasowej świątyni, rok 1988.

Budowa domu parafialnego z kaplicą, rok 1989

**Budowa i otwarcie budynku Prezydium oraz nadanie sztandaru
dla Miasta Janikowa, 30 kwietnia 1988 r.**

Baraki będące siedzibą Urzędu przed budową ratusza.

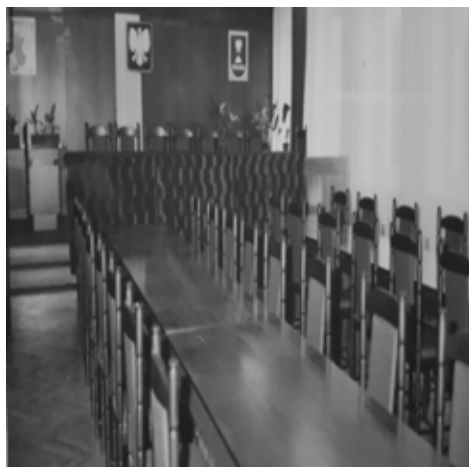
Stan budowy w 1985 roku.

Budynek ratusza w stanie surowym, rok 1987.

Ukończony gmach Prezydium w 1988 r.

Przewodniczący WRN – L. Maciejewski, dokonuje uroczystego otwarcia Ratusza.

Uroczystość nadanie sztandaru dla Miasta Janikowa.

Rady Narodowe w latach 1954-1989

Władze Gromadzkiej Rady Narodowej

Rok 1954:

Florian Gotowicz – Przewodniczący

Władysław Zygmąński – Zastępca Przewodniczącego

Barbara Nowak – Sekretarz Prezydium

Antoni Łukasik – Członek Prezydium

Bolesław Jaskólski – Członek Prezydium

Danuta Ciszewska – Członek Prezydium

Władze Osiedlowej Rady Narodowej

Od 2 października 1959 roku:

Florian Gotowicz – Przewodniczący

Czesław Giluń – Zastępca Przewodniczącego

Łucja Krysztofiak – Sekretarz Osiedla (do 01.05.1960 roku)

Jan Mądry – Sekretarz Osiedla (od 01.05.1960 roku)

Antoni Łukasik – Członek Prezydium

Władysław Plewa – Członek Prezydium

Bolesław Kuflewicz – Członek Prezydium

Od 16 kwietnia 1961 roku:

Florian Gotowicz – Przewodniczący

Tadeusz Pracki – Zastępca Przewodniczącego

Jan Mądry – Sekretarz Prezydium (od 29.06.1961 roku)

Marian Kubiak – Członek Prezydium

Józef Owedyk – Członek Prezydium

Mieczysław Smul – Członek Prezydium

Władze Miejskiej Rady Narodowej

Od 7 lipca 1962 roku:

Florian Gotowicz – Przewodniczący

Tadeusz Pracki – Zastępca Przewodniczącego

Jan Mądry – Sekretarz Prezydium

Marian Kubiak – Członek Prezydium

Józef Owedyk – Członek Prezydium

Mieczysław Smul – Członek Prezydium

Od 9 czerwca 1965 roku:

Florian Gotowicz – Przewodniczący (do 19.04.1967 roku)

Alfred Niedźwiecki – Przewodniczący (od 19.04.1967 roku)

Czesław Giluń – Zastępca Przewodniczącego (do 26.06.1968 roku)

Mieczysław Smul – Członek Prezydium, Zastępca Przewodniczącego (od
26.06.1968 roku)

Jan Mądry – Sekretarz Prezydium

Witold Padoł – Członek Prezydium

Kazimierz Kaczorowski – Członek Prezydium

Od 11 czerwca 1969 roku:

Alfred Niedźwiecki – Przewodniczący

Antoni Burger – Zastępca Przewodniczącego

Jan Mądry – Sekretarz Prezydium (do 01.07.1973 roku)

Ryszard Jóźwiak – Sekretarz Prezydium (od 01.07.1973 roku)

Witold Padoł – Członek Prezydium

Mieczysław Smul – Członek Prezydium

Zbigniew Torgowski – Członek Prezydium

Od 19 grudnia 1973 roku:

Alfred Niedźwiecki – Naczelnik Miasta

Mieczysław Smul – Przewodniczący, I Sekretarz KM PZPR (do 12.05.1975 r.)

Bogdan Łakomski – I Sekretarz KM PZPR (od 12.05.1975 roku)

Antoni Burger – Zastępca Przewodniczącego

Jan Nawrocki – Zastępca Przewodniczącego

Wacław Izdebski – Członek Prezydium

Władysław Piotrowski – Członek Prezydium

Stanisław Wesołowski – Członek Prezydium

Jan Pomykała – Członek Prezydium (do 12.05.1975 roku)

Władze Miasta i Gminy Janikowo

Od 26 stycznia 1976 roku:

Alfred Niedźwiecki – Naczelnik Miasta i Gminy (do 16.10.1982 roku)

Stanisław Lenc -Naczelnik Miasta i Gminy (od 16.10.1982 roku)

Stanisław Lenc – Sekretarz Prezydium (do 16.10.1982 roku)

Bogdan Łakomski – I Sekretarz K M-G PZPR (do 15.09.1977 roku)

Marian Kras – I Sekretarz K M-G PZPR (od 15.09.1977 r. do 29.05.1981 roku)

Jacek Tutlewski – I Sekretarz K M-G PZPR (od 29.05.1981 roku)

Jan Nawrocki – Przewodniczący Rady Narodowej M i G (od 29.10.1981 roku)

Od 25 listopada 1983 roku:

Jacek Tutlewski – I Sekretarz K M-G PZPR (do 8.10.1987 roku)

Gabriela Stempowska – I Sekretarz K M-G PZPR (od 8.10.1987 roku)

Ryszard Józwiak – Sekretarz Organizacyjny K M-G PZPR

Jerzy Bugajny – Sekretarz Ekonomiczny K M-G PZPR

Włodzimierz Hoffmann – Sekretarz Rolny K M-G PZPR

Jan Nawrocki – Przewodniczący Rady Narodowej Miasta i Gminy

Dyrektorzy Cukrowni „Janikowo” w latach 1945-1989

1. 1945 r. – Tadeusz Romel
2. 1945 r. – Henryk Mamrot
3. 1947 r. – Bolesław Petryk
4. 15 kwietnia 1949 r. – Leon Orliński
5. 1 maja 1954 r. – Edward Wąsiel
6. 1 kwietnia 1956 r. – Franciszek Walawski
7. kwiecień 1967 r. – Czesław Kalka
8. 2 lutego 1977 r. – Saturnin Rybowicz
9. październik 1983 r. – Adam Stempowski (do 1998 roku)

Dyrektorzy Janikowskich Zakładów Sodowych w latach 1950-1989

1. lipiec 1950 r. – Leon Mischke (do 1957 r. jako Dyrektor J.Z.S. w budowie)
2. 21 marca 1963 r. - Mieczysław Łada
3. 11 maja 1970 r. - Eugeniusz Foss
4. 10 października 1980 r. – Stanisław Białecki
5. 20 maja 1982 r. - Henryk Kalka

KALENDARIUM JANIKOWA I OKOLIC

Rok 1945

- wieś Janikowo wchodzi w skład gminy Inowrocław-Zachód, liczba mieszkańców wynosi 1760 osób
- sołtysem Janikowa był Jan Bilski senior, kierownikiem Milicji Obywatelskiej był Jan Bilski junior
- 4 marca kościół poewangelicki w Kołodziejewie został przekazany wspólnocie katolickiej
- 5 marca wznowiono naukę w szkole podstawowej w Janikowie, przy szkole działalność wznowia również szczerp Związku Harcerstwa Polskiego, kierownikiem szkoły był Bolesław Jaskólski
- dyrektorem cukrowni był Tadeusz Romel, którego po krótkim czasie zastępuje Henryk Mamrot
- 9 maja odbywa się wielki wiec, na którym zostaje ogłoszona bezwarunkowa kapitulacja Niemiec i zakończenie wojny
- ziemie obszarncze na skutek reformy rolnej zostają oddane na własność robotnikom rolnym i małorolnym chłopom (wszystkie majątki dworskie przechodzą na własność Skarbu Państwa)

Rok 1946

- z majątku Brodnickich w Kołodzie Wielkiej utworzono zakład doświadczalny
- Powstały Ludowe Zespoły Sportowe działające we wsiach na terenie ówczesnej gminy
- 1 grudnia dokonano uroczystego odsłonięcia tablicy pamiątkowej ku czci zamordowanego przez hitlerowców kierownika szkoły w Janikowie Jana Wojciechowskiego

Rok 1947

- 19 stycznia odbywają się pierwsze po wojnie wybory do Sejmu, lokal wyborczy mieścił się w budynku szkoły
- 13 sierpnia z inicjatywy społeczeństwa przystąpiono do prac nad budową nowego budynku szkoły podstawowej (przy obecnej ulicy Szkolnej)
- w Kołodziejewie powstała pierwsza w ówczesnym powiecie mogileńskim biblioteka gminna
- dyrektorem cukrowni zostaje Bolesław Petryk

Rok 1948

- 10 kwietnia pałac w Broniewicach zostaje przejęty przez gminę Pakość i utworzono w nim szkołę podstawową
- Walenty Woźniak dokonuje rejestracji Związku Bojowników o Wolność i Demokrację oddział Janikowo

Rok 1949

- 15 kwietnia Leon Orliński został dyrektorem Cukrowni Janikowo
- rozpoczęto prace przy rozbudowie budynku szkoły w Kołodziejewie (wówczas gmina Mogilno-Wschód)
- 27 czerwca w Moskwie podpisano umowę „o wykonanie projektu zakładów sodowych o zdolności produkcyjnej 230 tys. ton sody kalcynowanej rocznie i do 40 tys. ton sody kaustycznej” - na mocy tego dokumenty rozpoczęto prace projektowe zakładów sodowych w Janikowie
- utworzono Komitet Opiekuńczy Szkoły podstawowej w Janikowie przez Cukrownię Kujawy

Rok 1950

- dnia 21 lipca uchwalono ustawę o 6-letnim planie rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu na lata 1950-55 (Dz. U. 1950, nr 37, poz. 344) – plan zakładał budowę fabryki sody w rejonie Pakości w woj. bydgoskim
- z inicjatywy Bronisława Żurawskiego i Edmunda Jagielskiego utworzono w Janikowie oddział Ludowego Zespołu Sportowego
- utworzono dyrekcję zakładów sodowych w budowie w Gliwicach, na czele z inż. Leonem Mischke
- Krakowskie Biuro Projektów „Biptrochem” rozpoczęła prace nad adaptacją radzieckiego projektu fabryki sody do warunków regionu Janikowa
- w nawiązaniu do instrukcji programowej wydanej przez Ministerstwo Edukacji ze szkoły podstawowej w Janikowie wycofano nauczanie religii
- 5 września oddano do użytku nowy budynek powszechnej szkoły podstawowej w Janikowie (obecna ul. Szkolna)

Rok 1951

- 1 stycznia roku zakład doświadczalny w Kołudzie Wielkiej został włączony w strukturę Instytutu Zootechniki w Krakowie
- rozpoczęto budowę 8 bloków dla pracowników z funduszy na budowę fabryki (obecna ulica Młodzieżowa, Wewnętrzna, Północna i Główna)
- 1 września uroczyście otwarto rozbudowaną szkołę w Kołodziejewie (wówczas gmina Mogilno-Wschód)

Rok 1952

- w marcu przyjeżdżają pierwsi pracownicy nowej fabryki – geodeta Zdzisław Czajkowski i inspektor nadzoru technicznego Mieczysław Fabiszewski
- utworzono pierwszą organizację partyjną, a na I Sekretarza wybrano Mieczysława Fabiszewskiego
- 1 lipca powstała Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Zgoda”, która liczy 29 członków, a jej obszar gruntów wynosił 203,27 ha
- w lipcu przeniesiona zostaje dyrekcja zakładów z Gliwic do Janikowa
- rozpoczęto prace nad rozbudową bocznicy kolejowej w Janikowie w kierunku przyszłych zakładów
- na cmentarzu parafialnym przy kościele pw. św. Jana Chrzciciela postawiono pamiątkowy pomnik upamiętniający ofiary zbrodni hitlerowskich, w tym pochowanych w zbiorowej mogile Żydów z janikowskiego obozu pracy
- przewodniczącą Rady Zakładowej Związków Zawodowych w Janikowskich Zakładach Sodowych zostaje wybrana Alina Neuman

Rok 1953

- rozpoczęto budowę fabryki sody w okolicy wsi Janikowo, na ziemiach wsi Ostrowo – o lokalacji przeważało dogodne położenie geograficzne przy zbiorniku wodnym, niedaleko soli w Inowrocławiu i kamienia wapiennego w Piechcinie (materiały niezbędne do produkcji sody),
- przed rozpoczęciem budowy fabryki zaczęto budowę zaplecza noclegowego dla pracowników w Janikowie – wybudowano szereg baraków przy obecnej ul. Przemysłowej na obszarze, gdzie obecnie znajdują się bloki przy ul. Wilkońskiego

- ukończono budowę pierwszych bloków przy ulicy Głównej 1 (8 mieszkań), Młodzieżowej 1, 2 (po 15 mieszkań), Wewnętrznej 1, 2 i 3 (po 8 mieszkań), 4 (35 mieszkań) – w niektórych blokach mieściły się zakładowe biura administracyjne
- w październiku powstaje zakładowa organizacja Związku Młodzieży Polskiej z przewodniczącym Eugeniuszem Woźniakiem

Rok 1954

- w marcu Rząd podjął decyzję o przekierowaniu wszystkich środków na uprzemysłowienie kraju na przyśpieszenie budowy fabryki opon czego skutkiem było wstrzymanie na trzy miesiące prac na budowie janikowskiej fabryki
- przy Radzie Zakładowej powstaje Koło Sportowe „Unia” z prezesem Alfredem Łożkiem, pierwszą działającą sekcją była siatkówka, którą kierował Alfred Niedźwiedzki
- 1 maja dyrektorem cukrowni zostaje Edward Wąsiel
- wybudowano bloki przy ul. Głównej 3 (30 mieszkań), Słonecznej 2 (23 mieszkania)
- Kołodziejewo zostało wsią gromadzką na mocy uchwały nr 24/9 WRN w Bydgoszczy z dnia 5 października w skład jednostki weszły obszary dotychczasowych gromad Kołodziejewo, Dębowo i Głogówek ze zniesionej gminy Mogilno-Wschód
- utworzono Gromadę Broniewice z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Broniewicach w powiecie mogileńskim w woj. bydgoskim, na mocy uchwały nr 24/9 WRN w Bydgoszczy z dnia 5 października w skład jednostki weszły obszary dotychczasowych gromad Broniewice i Dobieszewice ze zniesionej gminy Pakość oraz obszar dotychczasowej gromady Trląg ze zniesionej gminy Mogilno-Wschód

- na mocy uchwały nr 24/7 WRN w Bydgoszczy z dnia 5 października w skład gromady Janikowo weszły obszary dotychczasowych gromad Giebnia, Janikowo, Kołuda Mała, Kołuda Wielka, Ostrowo, Sielec i Węgierce ze zniesionej gminy Inowrocław-Zachód, siedziba Rady mieściła się w budynku szkoły przy obecnej ul. Szkolnej w Janikowie
- w budynkach szkół utworzono punkty biblioteczne w Kołudzie Wielkiej, Sielcu, Ostrowie, Węgiercach i Kościelcu Kujawskim oraz Bibliotekę Gromadzką w szkole w Janikowie
- 5 grudnia odbyły się pierwsze powszechne wybory do Gromadzkiej Rady Narodowej, której pierwszym przewodniczącym został wybrany Florian Gotowicz

Rok 1955

- 1 stycznia rozpoczęła działalność Gromada Janikowo
- w cukrowni powołany zostaje Zakładowy Oddział Samoobrony z komendantem Władysławem Kuźniackim
- w powstających zakładach sodowych powstaje Zakładowe Koło Polskiego Związku Wędkarskiego z członkami Józefem Burym, Tadeuszem Dylewskim i Stanisławem Rosłońem

Rok 1956

- założono przyzakładowy ogród działkowy „Stokrotka” z inicjatywy Zdzisława Czajkowskiego i Stefana Furtaka (pierwsze ogrody powstały przy dzisiejszej ul. Północnej)
- w kwietniu dyrektorem cukrowni zostaje Franciszek Walewski
- podjęto decyzję o rozbudowie budynku szkoły podstawowej w Ludzisku (wówczas gromada Markowice)

- we wrześniu powstaje Klub Wodny „Kormoran” z kierownikiem Stanisławem Królakiem
- w listopadzie w jednym z baraków (obecnie mieści się w nim drogeria przy ul. Wilkońskiego) powstał Klub Zakładowy (Dom Kultury) z kierownikiem Stanisławem Morowiczem, powstała wówczas sekcja muzyczno-wokalna i teatralna
- powstaje biblioteka przy Klubie Zakładowym, której kierownikiem została Irena Burger

Rok 1957

- w Kościelcu Kujawskim, Kołudzie Wielkiej i Gorzanach powstały pierwsze sklepy wiejskie oraz koła rolnicze
- oddano do użytku bloki przy ul. Głównej 2, 4, 5, 7, 8, 9 (każdy blok na 23 mieszkania – budynki te początkowo były hotelami robotniczymi), Północnej 2 (35 mieszkań)
- 12 lipca uchwalono ustawę o Planie Rozwoju Gospodarczego w latach 1956-1960, w której widniał zapis: „ukończyć budowę zakładów sodowych w Janikowie”
- 26 września w zakładach sodowych uruchomiono pierwszy kocioł elektrociepłowni
- w konkursie na logo Zakładów Sodowych zwyciężył projekt Henryka Dankowskiego, charakterystyczny trójkąt przez lata był symbolem janikowskiej fabryki
- 1 października rozpoczyna działalność kino związkowe „Start” (działało w obecnym budynku Domu Kultury), jako pierwszy wyświetlono film „Wraki”
- 2 października ruszył piec wapienny w Janikowskich Zakładach Sodowych

- przy Janikowskich Zakładach Sodowych powołano Zawodową Straż Pożarną, która działała do końca 1967 roku
- 27 października wyprodukowano pierwsze kilogramy sody
- 4 listopada nastąpiło uroczyste przekazanie zakładów sodowych gospodarce narodowej z udziałem wicepremiera Zenona Nowaka i ministra przemysłu chemicznego Antoniego Radlińskiego

Rok 1958

- w Kościelecu Kujawskim i w Gorzanach powstała Spółdzielnia Produkcyjna
- w zakładach sodowych powołano oddział Terenowej Obrony Przeciwlotniczej na czele sztabu stanął Zbigniew Torgowski
- wybudowano blok przy dzisiejszej ul. Słonecznej 1 (29 mieszkań), 3 (28 mieszkań) i 5 (19 mieszkań)
- w JZS powstaje zakładowy Klub Oficerów Rezerwy z prezesem Tadeuszem Powalowskim
- przy zakładach sodowych wznowia działalność Związek Młodzieży Socjalistycznej z sekretarzem Alojzym Wesołowskim
- Ochotnicza Straż Pożarna przy cukrowni otrzymuje przerobiony na wóz strażacki samochód ciężarowy
- w cukrowni rozpoczęto budowę biologicznej oczyszczalni ścieków przemysłowych
- z funduszy cukrowni wybudowano blok przy dzisiejszej ulicy Dworcowej 1 (16 mieszkań)

Rok 1959

- 1 stycznia z gromady Janikowo wyłączono wsie Janikowo, Michalinowo i Ostrowo oraz części wsi Giebnia, Węgierce, Kołuda Wielka i Kołuda Mała, tworząc z nich osiedle Janikowo z liczbą mieszkańców wynoszącą 3240 osób
- w lutym, z inicjatywy Franciszka Świątko, rozpoczyna działalność orszak „Kozy”
- oddano do użytku blok przy obecnej ulicy Słonecznej 4 (35 mieszkań)
- w dawnym zakładowym baraku socjalnym utworzone zostaje przedszkole (obecnie budynek Środowiskowego Domu Samopomocy przy ul. Północnej)
- we wrześniu w Kościelcu Kujawskim rozpoczęło działalność Technikum Rolnicze
- 7 września rozpoczęła działalność filia szkoły podstawowej w Janikowie w budynku barakowym mieszczącym się przy obecnej ul. Przemysłowej
- we wrześniu rusza Szkoła Podstawowa dla Pracujących w Janikowie, której siedzibą zostaje jeden z baraków zakładowych
- 2 października na pierwszym posiedzeniu Osiedlowej Rady Narodowej wybrano Floriana Gotowicza na Przewodniczącego
- rozwija się budownictwo indywidualne (domy jednorodzinne) przy obecnej ul. Słonecznej

Rok 1960

- uruchomiono kolejkę linową na liczącej 7,5 km trasie Janikowo-Piechcin, która dostarczała 2 tys. ton kamienia wapiennego na dobę, transportowanego przez 180 wagoników

- powstaje zakładowy Klub Techniki i Racjonalizacji na czele z Kazimierzem Piaseckim
- wybudowano bloki przy dzisiejszej ul. Klonowej 8 (18 mieszkań), Miłej 1, 3 (27 mieszkań), i Spacerowej 1, 5 (po 18 mieszkań)
- w Dziarnowie i w Węgiercach uruchomiono pierwsze sklepy

Rok 1961

- przy cukrowni powstaje koło Polskiego Związku Wędkarskiego z prezesem Władysławem Kuźniackim
- w JZS powstaje zakładowa jednostka ORMO z komendantem Józefem Ziółkowskim
- 16 kwietnia Florian Gotowicz ponownie został wybrany Przewodniczącym Prezydium
- 26 maja uchwałą nr II/10/61 Osiedlowa Rada Narodowa nadała pierwsze nazwy ulicom: 1-go Maja, Szkolna, Powstańców Wlkp., Jana Kasprowicza, Topolowa, Ustronie, Wiejska, Polna, Przemysłowa, Główna, Spacerowa, Słoneczna, Młodzieżowa, Północna i Wewnętrzna
- przy zakładach sodowych zostają oddane do użytku budynek stołówki i biurowiec administracyjny
- w ramach czynu społecznego i przy wsparciu Cukrowni urządzono plac gier i zabaw dla dzieci i młodzieży przy szkole podstawowej w Janikowie
- we wrześniu rozpoczęło działalność przyzakładowe Technikum Elektryczno-Mechaniczne, dyrektorem została Halina Wiercińska, siedzibą szkoły był jeden z baraków przy ul. Przemysłowej
- 31 grudnia do gromady Janikowo włączono wsie Gorzany, Kościelec, Dziarnowo i Leszczyce ze zniesionej gromady Kościelec
- 31 grudnia do gromady Kołodziejewo włączono obszar zniesionej gromady Broniewice

Rok 1962

- 24 stycznia powstaje Zakład Gospodarki Komunalnej w Janikowie (uchwała Osiedlowej Rady Narodowej nr 2/1/62)
- zakład doświadczalny w Kołudzie Wielkiej zaczął specjalizować się w hodowli gęsi
- Edward Łyk zostaje wybrany nowym I Sekretarzem KZ PZPR w Janikowskich Zakładach Sodowych
- wybudowano blok przy ul. Głównej 12 i Klonowej 6 (po 27 mieszkań)
- w Kołodziejewie rozpoczęto budowę ośrodka zdrowia
- 4 czerwca do Janikowa przybył Przewodniczący Rady Państwa Aleksander Zawadzki (wizyta związana była z przygotowaniem zakładów sodowych do zobowiązania „1000 ton na tysiąclecie”)
- 7 lipca Janikowo uzyskuje prawa miejskie z liczbą ludności wynoszącą 4300 osób
- 1 września rozpoczęła działalność Zasadnicza Szkoła Zawodowa, dyrektorem została Halina Wiercińska

Rok 1963

- 21 marca dyrektorem Janikowskich Zakładów Sodowych został Mieczysław Łada
- w dniach 25-26 marca odbywają się wybory do Komitetów Blokowych
- rusza budowa nowej szkoły w Janikowie (ul. Główna), która ma mieć 15 izb
- wybudowano bloki przy ul. Głównej 14 i Klonowej 2 (po 27 mieszkań)
- 13 listopada powstało Koło Polskiego Czerwonego Krzyża przy Cukrowni Janikowo z prezesem Florianem Ładą

Rok 1964

- 16 stycznia otworzono budynek nowej szkoły podstawowej nr 2 w Janikowie, dyrektorem został Władysław Berent
- w szkole podstawowej nr 2 rozpoczyna działalność Związek Harcerstwa Polskiego, za który odpowiadali Elżbieta Zaleta (drużyna dziewcząt) i Władysław Piotrowski (drużyna chłopców)
- w kwietniu Zarząd Główny Związku Zawodowego Chemików zdecydował, że pierwsza niedziela czerwca każdego roku obchodzona będzie jako „Dzień Chemika”, który w Janikowskich Zakładach Sodowych po raz pierwszy zorganizowano 6 czerwca
- zlikwidowano ośrodek zdrowia wraz z izbą porodową działający w pałacu przy ul. Kasprowicza i przeniesiono go do budynku przy dzisiejszej ul. Miłej 8 (ośrodek działał tam do czasu budowy nowego budynku przy ul. Klonowej)
- otwarto przedszkole w Kościelcu Kujawskim
- oddano do użytku bloki przy ul. Głównej 17, 21, 23, 25, 29, 33 (każdy blok ma 18 mieszkań)
- ukończono budowę budynku ośrodka zdrowia w Kołodziejewie
- w lipcu rozpoczęto budowę nowego dworca kolejowego (wyburzono budynek spalony przez hitlerowców)
- w październiku rozpoczęto budowę nowego ośrodka zdrowia i apteki (dzisiejsza ul. Klonowa)
- w dniach od 14 października do 30 grudnia odbywały się wybory do poszczególnych Komitetów Blokowych
- OSP przy cukrowni otrzymuje pierwszy, nowy wóz strażacki z radiotelefonem

Rok 1965

- na posiedzeniu 9 czerwca nowowybrana Miejska Rada Narodowa wybrała Floriana Gotowicza na Przewodniczącego Prezydium
- w parafii pw. św. Jana Chrzciciela wydzielono ośrodek duszpasterski pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, rolę świątyni pełniła wówczas kaplica pod tym samym wezwaniem (formalnie parafia zaczęła działać od roku 1978, ponieważ dopiero wówczas władze wojewódzkie wydały zgodę na powstanie nowej świątyni w Janikowie)
- 21 lipca odbyła się uroczystość jubileuszu 90-lecia istnienia Cukrowni Janikowo z udziałem m.in. wiceministra przemysłu spożywczego i skupu Bolesława Rumińskiego
- 12 października przy Zakładowym Domu Kultury powstaje modelarnia Ligi Obrony Kraju z instruktorem Florianem Lewandowskim, gdzie młodzież skleja modele lotnicze i skutnicze, początkowo działali w baraku Zasadniczej Szkoły Zawodowej
- I Sekretarzem KZ PZPR w zakładach sodowych został wybrany Konrad Kowalczyk
- ukończono rozbudowę szkoły podstawowej w Kościelcu Kujawskim
- 29 września utworzono jednostkę Zakładowej Ochotniczej Straży Pożarnej w Janikowskich Zakładach Sodowych z prezesem Witoldem Padołem, a pierwszym komendantem został Piotr Sasak
- w październiku w zakładach sodowych z inicjatywy lekarza Andrzeja Hoszowskiego powstał Klub Honorowych Dawców Krwi z prezesem Janem Mikołajewskim

Rok 1966

- z inicjatywy sekretarza Rady Zakładowej Alfreda Niedźwieckiego w zakładach sodowych powstaje oddział PTTK z prezesem Januszem Łażewskim
- 27 stycznia gości w Janikowie delegacja z obwodu czerkaskiego
- 15 lutego oddano do użytku nowy budynek dworca PKP w Janikowie
- oddano do użytku drogę o długości 2 km z Kołudy Małej do Kołudy Wielkiej
- rozpoczęto budowę przedszkola w Kołodziejewie
- 22 marca w Janikowie gości delegacja z NRD
- 20 lipca oddano do użytku budynek nowej apteki (dzisiejsza ul. Klonowa)
- 10 października oddano do użytku budynek nowej przychodni zdrowia, kierownikiem była dr Barbara Hoszowska (budynek posiadał: gabinety lekarskie, poradnię ogólną, poradnię dla dzieci chorych i zdrowych, gabinet stomatologiczny, rentgen oraz izbę porodową na 10 łóżek)
- w październiku w zakładach sodowych gościła delegacja z Jugosławii i z Iranu
- 20 listopada w szkole w Ludzisku (ówczesna gromada Markowice) otwarto nowy pawilon liczący 6 sal lekcyjnych
- rozpoczęto budowę nowego budynku przyzakładowego przedszkola (ul. Miła)
- oddano do użytku trzypiętrowy hotel robotniczy przy cukrowni, w którym zakwaterowanie mogło znaleźć 300 osób, w budynku tym mieściła się również świetlica pracownicza

Rok 1967

- 19 kwietnia, po odejściu Floriana Gotowicza na emeryturę, wybrano Alfreda Niedźwiedzkiego na nowego Przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Janikowie
- 30 maja zakłady sodowe przekazują na rzecz Prezydium 41 budynków mieszkalnych (693 mieszkania) wybudowanych ze środków resortu przemysłu chemicznego i z funduszu zakładowego
- 17 lipca wprowadzają się pierwsi mieszkańcy do bloku wybudowanego przez Kujawską Spółdzielnię Mieszkaniową (ul. Ogrodowa 2), jedno z mieszkań przeznaczono na siedzibę biblioteki
- utworzono świetlicę wiejską w Sielcu
- 11 listopada oddano do użytku drugi budynek spółdzielczy (ul. Ogrodowa 4)
- powstała droga bitumiczna o długości 6 km Janikowo-Kołuda Mała-Kołuda Wielka
- rozbudowano remizę strażacką OSP w Sielcu
- dyrektorem cukrowni został Czesław Kalka

Rok 1968

- 13 kwietnia odbyła się uroczysta przysięga kompanii inowrocławskiego Batalionu Obrony Terytorialnej Kraju stacjonującej w Janikowie
- 22 lipca świętowano 90-lecie istnienia Zakładowej Ochotniczej Straży Pożarnej przy Cukrowni Janikowo
- 30 września oddano do użytku budynek przedszkola przy ul. Miłej (obecnie siedziba Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej)
- w Kołudzie Wielkiej wybudowano bloki przy obecnej ulicy Głównej 2, 4, 5, 6, 8, Kwiatowej 2, 4, 6, 8, 9

- w czynie społecznym utworzono boisko szkolne przy szkole podstawowej nr 2 w Janikowie

Rok 1969

- 26 stycznia odbyły się uroczyste obchody 50-lecia Powstania Wielkopolskiego zorganizowane przez janikowski oddział Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (ówczesnym prezesem był Teodor Burszewski) z udziałem delegacji Ludowego Wojska Polskiego
- 30 kwietnia działający przy szkole podstawowej nr 2 w Janikowie szczerp ZHP otrzymał sztandar i imię XXV-lecia PRL
- 11 czerwca Miejska Rada Narodowa wybrała na pierwszej sesji Alfreda Niedźwiedzkiego na Przewodniczącego Prezydium
- rozpoczęto prace przy budowie Domu Kultury w Janikowie finansowanego ze środków Ministerstwa Przemysłu Chemicznego (budynek miał powstać przy ul. Głównej – w miejscu obecnych „blaszaków”, prace zakończono na etapie wymurowania fundamentów)
- 21 lipca dochodzi do pierwszego poważnego pożaru na terenie zakładów sodowych – awarii ulega budynek elektrociepłowni, w akcji biorą udział 24 jednostki ratunkowe
- oddano do użytku budynek przedszkola w Kołodziejewie
- w Kołudzie Wielkiej wybudowano blok przy ulicy Wesołej 3 (4 mieszkania)
- Władysław Jonatowski zostaje kierownikiem szkoły podstawowej nr 1 w Janikowie, funkcję tę pełni do roku 1984
- dochodzi do bardzo poważnego pożaru w owczarni należącej do RSP „Zgoda” w Janikowie, spaleniu uległo 200 sztuk owiec
- w PGR w Głogówcu dochodzi do pożaru obory, w której ginie 40 sztuk bydła

- 26 listopada przy OSP w JZS powołano młodzieżową sekcję żeńską zrzeszającą 12 kobiet, naczelnikiem sekcji został Benedykt Wegner
- 11 grudnia w odległości 2 kilometrów od Janikowa (w Giebni) rozbił się wojskowy samolot Il28 z Wojskowego Portu Lotniczego w Powidzu, zginęło 3 członków załogi
- 15 grudnia powołano Terenowy Oddział Samoobrony

Rok 1970

- w styczniu w szkole podstawowej nr 2 w Janikowie odbywa się Harcerska Konferencja Pokojowa pod hasłem „O pokój dla Wietnamu”, w której udział wziął przedstawiciel dyplomatyczny ambasady Demokratycznej Republiki Wietnamu pan Vu-Bach-Mai
- 11 maja dyrektorem Janikowskich Zakładów Sodowych został dr Eugeniusz Foss
- na terenie Janikowa prowadzono badania archeologiczne pod kierownictwem Tadeusza Makiewicza i Ewy Krakowskiej, podczas wykopalsk odkryto ślady osadnictwa neolitycznego oraz liczną ceramikę (po spiętrzeniu wody na jeziorze stanowiska zostały częściowo zalane)
- 1 lipca utworzony zostaje Kombinat Sodowo-Solny, który tworzą Inowrocławskie Zakłady Sodowe, Inowrocławskie Kopalnie Soli oraz Janikowskie Zakłady Sodowe
- w lipcu na terenie zakładów sodowych dochodzi do kolejnej poważnej awarii dekantera solanki, który wybuchł z powodu zerwania pierścieni strunowych
- w sierpniu rozpoczęto budowę zbiornika retencyjnego na J. Pakoskim
- z powodu rozpoczęcia spiętrzania wody na Jeziorze Pakoskim zlikwidowano boisko sportowe przy ul. Powstańców Wielkopolskich i rozpoczęto prace nad budową nowego boiska przy ul. Przemysłowej

- w szkole podstawowej w Kołodziejewie (wówczas gromada Kołodziejewo w pow. mogileńskim) otworzono nową salę gimnastyczną
- oddano do użytku bloki spółdzielcze przy ulicy Ogrodowej 6 i 8 (po 60 mieszkań każdy)

Rok 1971

- 11 marca 1971 roku powołano Społeczny Komitet Budowy Boiska Sportowego w Janikowie na czele z Przewodniczącym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej Alfredem Niedźwieckim
- W czerwcu na Jeziorze Pakoskim powołano Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, którego pierwszymi członkami zostali: Florian Lewandowski, Jan Żukowski, Seweryn Głazewski, Zenon Popiołek, Przemysław Frydrych, Marek Michalski i Henryk Świątkowski
- 21 lipca oddano do użytku płytę budowanego stadionu przy ul. Przemysłowej w Janikowie
- parafia pw. św. Jana Chrzciciela zostaje włączona w granice kościoła filialnego pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Janikowie
- wybudowano blok przy ul. Dworcowej 19 (60 mieszkań)

Rok 1972

- 1 stycznia gromadę Janikowo połączono z gromadą Pakość, co de facto oznaczało likwidację gromady Janikowo
- w cukrowni powstaje Klub Honorowych Dawców Krwi z prezesem Henrykiem Kalką, był to pierwszy tego typu klub w zakładach przemysłu spożywczego w powiecie inowrocławskim
- 11 czerwca zawiązano Koło Pszczelarzy w Janikowie, którego pierwszym prezesem został Władysław Kędzierski (Koło zrzeszało 25 hodowców z terenu ówczesnej gromady)

- 25 listopada Klub Honorowych Dawców Krwi działający w Janikowskich Zakładach Sodowych otrzymał sztandar

Rok 1973

- 27 czerwca dokonano podziału miasta na obwody głosowania do samorządu mieszkańców (utworzono dwa obwody i przeprowadzono wybory)
- wybudowano blok spółdzielczy przy ul. Ogrodowej 10 (60 mieszkań)
- wybudowano blok przy ul. Głównej 31 (75 mieszkań)
- zlikwidowano filię szkoły podstawowej w Ostrowie
- w lipcu pracownicy JZS – Jerzy Czerwiński, Zbigniew Łukomski, Włodzimierz Kalita, Szczepan Kędzierski i Władysław Szymczak, podjęli się wykonania skomplikowanych prac przy skonstruowaniu pompy do sztucznej nerki dla Akademii Medycznej w Gdańsku
- 30 września w ramach czynu partyjnego wykonano prace nad budową boiska przy ul. Przemysłowej, m.in. zamontowano trybuny
- w Kołudzie Wielkiej otwarto Wiejski Dom Kultury
- 19 grudnia na I sesji nowo wybranej Miejskiej Rady Narodowej na stanowisko przewodniczącego MRN wybrano Mieczysława Smulę
- Naczelnikiem Miasta Janikowo został wybrany Alfred Niedźwiedzki

Rok 1974

- w maju oddano do użytku wybudowany w czynie społecznym stadion piłkarski KS „Unia” przy ulicy Przemysłowej (ukończono budowę szatni, trybun i zaplecza), obiekt stał się „stadionem miejskim”
- 4 czerwca na stadionie miejskim odbywa się uroczystość nadania szkole podstawowej nr 2 w Janikowie imienia poety Władysława Broniewskiego

oraz wręczenie sztandaru, udział w uroczystości bierze żona poety Wanda Broniewska

- wybudowano szalek publiczny przy skwerze między ul. Przemysławą i Główną
- 27 lipca odbyło się uroczyste wmurowanie aktu erekcyjnego budowy warzelni soli
- 31 lipca oddano do użytku cmentarz komunalny wraz z domem pogrzebowym (powierzchnia cmentarza wynosiła 1,3 ha)
- wybudowano 72 garaże przy ulicy Spacerowej
- w październiku rozpoczęto prace ziemne pod fundamenty budynku handlowo-gastronomicznego przy ul. Główniej (dom towarowy z restauracją i kawiarnią – dziś w budynku mieści się restauracja „Marzenie” oraz sklep „Biedronka”)
- zakończono budowę boiska sportowego przy ul. Przemysłowej wraz z szatniami i trybuną na 2 000 miejsc
- w grudniu Zakłady Sodowe sfinansowały budowę oświetlenia ulic Główniej, Miłej, Klonowej, Północnej, Słonecznej, Młodzieżowej i Wewnętrznej (wstawiono 107 lamp rtęciowych)

Rok 1975

- 12 maja Miejska Rada Narodowa w Janikowie uchwałą nr VII-24/75 ustaliła herb dla miasta
- na podstawie ustawy z dnia 28 maja o dwustopniowym podziale administracyjnym Polski oraz o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. 1975 nr 16 poz. 91) zlikwidowano powiaty i utworzono 49 województw – obszar Janikowa przydzielono do województwa bydgoskiego

- nastąpiło ostateczne spiętrzenie wody w Jeziorze Pakoskim i utworzono zbiornik retencyjny
- wzniesiono 20 domów jednorodzinnych przy ul. Słonecznej z pomocą JZS (udzielono preferencyjnych kredytów)
- 21 lipca świętowano obchody XXX-lecia PRL i 100-lecia istnienia Cukrowni Janikowo z udziałem wiceministra przemysłu spożywczego i skupu Bolesława Rumińskiego
- wybudowano budynek przy obecnej ulicy Wiejskiej 4 (3 mieszkania)
- w pałacu w Kołudzie Małej zlikwidowano Oddział Szpitala dla Płucnochorych z Inowrocławia, który utworzono w latach pięćdziesiątych
- we wrześniu w pałacu w Kołudzie Małej otwarto Dom Pomocy Społecznej dla 140 osób, dyrektorem został Edmund Walter (Dom Pomocy funkcjonował do roku 2005)

Rok 1976

- 15 stycznia utworzono Miasto i Gminę Janikowo, w skład której wchodziły sołectwa Broniewice, Dobieszewice, Kołodziejewo, Sosnowiec, Trłąg, Wierzejewice, Kołuda Mała, Sielec, Ludzisko i Ołdrzychowo; gmina zajmuje 8850 ha i zamieszkuje ją 12 tysięcy mieszkańców
- 26 stycznia I Sekretarzem KMiG Janikowo został Bogdan Łakomski, a Naczelnikiem Miasta i Gminy wybrano Alfreda Niedźwieckiego
- w związku z utworzeniem Gminy Janikowo i zmianami granic administracyjnych Koło Pszczelarzy przyjmuje nową nazwę: Miejsko-Gminne Koło Pszczelarzy w Janikowie
- 6 kwietnia odbyło się zebranie założycielskie Spółdzielni Oszczędnościowo-Pożyczkowej pod nazwą Bank Spółdzielczy w Janikowie, który działalność swą rozpoczął 1 października,

a pierwszym dyrektorem został wybrany Jan Kawalerski (siedziba banku mieściła się w piwnicach hotelu cukrowniczego)

- wiosną rozpoczęto prace przy budowie zakładowego ośrodka sportu i rekreacji nad brzegami jeziora
- 6 maja utworzono Radę Gminną Ludowych Zespołów Sportowych z przewodniczącym Stanisławem Lencem
- 14 maja utworzono Zarząd Gminny Ochotniczych Straży Pożarnych z Prezesem A. Niedźwieckim
- 16 czerwca powołano Zarząd Miejsko-Gminny Ligi Obrony Kraju z Prezesem Ryszardem Jóźwiakiem
- w lipcu z inicjatywy Kazimierza Olszewskiego w Sędowie rozpoczęto hodowlę 26 sztuk trzody chlewnej na potrzeby stołówek zakładów sodowych
- 20 lipca następuje uruchomienie warzelni soli, w uroczystości otwarcia udział wziął m.in. Minister Przemysłu Chemicznego Maciej Wirowski
- 21 lipca oddano do użytku pawilon sprzedaży detalicznej w Trługu
- rozpoczęto prace budowlane przy rozbudowie kaplicy pod wezwaniem Najświętszego Serca Pana Jezusa
- Kujawska Spółdzielnia Mieszkaniowa oddaje do użytku blok przy ul. Ogrodowej 12 (60 mieszkań)
- 5 września na stadionie przy ul. Przemysłowej w Janikowie odbyły się I-sze Dożynki Gminne („Święto Plonów”)
- rozpoczęto budowę żłobka na 75 dzieci przy ul. Słonecznej
- Komitet Wojewódzki w Bydgoszczy zdecydował, że VI Igrzyska Olimpijskie Sportowców Wiejskich w roku 1980 zostaną zorganizowane w Janikowie
- 20 grudnia oddano do użytku pawilon handlowy przy ul. Głównej - znajdowały się w nim stoiska: ogólnospożywcze, drogeryjne,

garmazeryjne, winno-cukiernicze, monopolowe, nabiałowe i piekarnicze, tym samym zlikwidowano kilka sklepów działających jeszcze w barakach przy ul. Przemysłowej

- wybudowano dom socjalny dla pracowników zakładów sodowych z izbą tradycji i salą konferencyjną
- zakończono działalność Technikum i Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Janikowie, które to szkoły zostały przeniesione do Zespołu Szkół Mechanicznych i Elektrycznych w Inowrocławiu

Rok 1977

- 20 stycznia oddana do użytku została zelektryfikowana magistrała kolejowa relacji Poznań-Inowrocław
- 25 stycznia powołano Komitet Organizacyjny VI Igrzysk Olimpijskich Sportowców Wiejskich „Moskwa-80”, przewodniczącym liczącego 36 działaczy komitetu został wybrany Przewodniczący Rady Narodowej Miasta i Gminy Janikowo - Bogdan Łakomski
- 1 lutego dyrektorem cukrowni został Saturnin Rybowicz
- w kwietniu przystąpiono do inwestycji komunalnych – budowa wodociągu od ujęcia przy ul. Ustronie oraz do uzbrojenia terenu pod budowę ul. Dworcowej, rozpoczęto prace nad budową drogi do Ośrodka Rekreacji i Wypoczynku budowanego nad brzegami jeziora
- w Kołudzie Wielkiej mieszkańcy podejmują czyn społeczny i malują fasady domów oraz budynek świetlicy wiejskiej i przedszkola we wzory kujawskie, co znacznie poprawia wygląd estetyczny wsi
- w domu socjalnym na terenie zakładów sodowych otworzono Międzyzakładową Przychodnię Zdrowia
- 7 sierpnia zwodowano pierwszy jacht typu „Giga” wybudowany w czynie społecznym przez członka sekcji żeglarskiej KS „Unia” Dionizego Malaka

- odremontowano zabytkowy pałac przy ul. Łącznej będący siedzibą Rolniczej Spółdzielni Przemysłowej „Zgoda” w Janikowie
- oddano do użytku blok przy ul. Ogrodowej 14 (60 mieszkań)

Rok 1978

- w styczniu oddano do użytku dom handlowo-usługowy z restauracją i kawiarnią „Marzenie” przy ul. Głównej, którego inwestorem była Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” z Pakości
- 2 lutego została erygowana parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa przez prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego (dekret nr 435/78/PR)
- janikowskie parafie nawiedza, wędrująca po całej Polsce, kopia obrazu Matki Bożej Częstochowskiej
- 3 maja został otwarty Klub KSM „Pod Kominkiem”, który mieścił się w piwnicy bloku przy ul. Ogrodowej 10
- Kujawska Spółdzielnia Mieszkaniowa oddaje do użytku bloki przy ul. Sportowej 1 i 3 (po 50 mieszkań w każdym)
- powstały gminne bloki przy ul. Głównej 35 (20 mieszkań), 37 i 39 (każdy 40 mieszkań) oraz Sportowej 5 (po 50 mieszkań)
- rozpoczęto budowę na terenie zakładów sodowych centralnego oddziału filtracji bikarbonatu i stawów odpadowych
- 20 kwietnia w zakładach sodowych rozpoczął działalność oddział sody ciężkiej
- w ramach czynu partyjnego rozpoczęto budowę obiektów sportowych pod nazwą „Moskwa -80” - stadion główny z bieżnią i trybunami, kort tenisowy, boisko do gier małych, boisko treningowe, budynek wielofunkcyjny oraz drogi dojazdowej z osiedla
- świętowano obchody 100-lecia Zakładowej Ochotniczej Straży Pożarnej działającej przy cukrowni w Janikowie

- dokonano uroczystego otwarcia pierwszego w Janikowie sklepu typu „Sam”
- 30 grudnia ogłoszono na terenie województwa bydgoskiego stan klęski żywiołowej ze względu na obfite opady śniegu („zima stulecia”), z powodu niedojechania pociągu z węglem wygaszono piec w elektrociepłowni przez co doszło do licznych awarii sieci ciepłowniczej

Rok 1979

- 25 stycznia otwarto żłobek w Janikowie przy ul. Słonecznej
- w lutym następuje drugi „atak” zimy, który po raz kolejny paraliżuje życie w naszej gminie
- założono ogródki działkowe „Buraczek” przy ul. Szkolnej
- I Sekretarzem KZ PZPR został Jacek Tutlewski
- 16 czerwca nastąpiło otwarcie Ośrodka Sportów Wodnych w powstającym nad Jeziolem Pakoskim Ośrodka Sportu i Rekreacji im. „35-lecia PRL” - powstała przystań, pomost, hangary, warsztaty z modelarnią, kort tenisowy, klub na 60 miejsc, taras wypoczynkowy i hotel na 57 miejsc
- 1 września odsłonięto obelisk pamiątkowy ku czci ofiar bombardowania cukrowni w roku 1939
- rozpoczęto prace przy budowie wodociągu dla 20 domów jednorodzinnych przy ul. Jana Kasprowicza
- w dniach od 7 do 9 września obchodzono pierwsze „Dni Janikowa” z festynami, dożynkami, pokazami lotniczymi oraz licznymi występami artystycznymi
- Klub Sportowy „Unia” działający przy J.Z.S. staje się Międzyzakładowym Ludowym Klubem Sportowym „Unia”

Rok 1980

- 10 października dyrektorem Janikowskich Zakładów Sodowych został Stanisław Białecki
- w czerwcu przekazano ukończone obiekty sportowe „Moskwa-80” w Ośrodku Sportu i Rekreacji im. 35-lecia PRL – boisko z bieżnią żużlową o długości 400 m, trybunę na 3000 miejsc, hala sportowa typu „Pilawa IV”, pomieszczenia socjalne, boiska pomocnicze, wieża spikera i znicz olimpijski
- w dniach 21 i 22 czerwca odbywa się Olimpiada Sportowców Wiejskich, w klasyfikacji końcowej drużyna Janikowa zajęła III miejsce
- w obiektach poolimpijskich zostają utworzone sekcje sportowe MLKS „Unia” – piłki nożnej, tenisa stołowego, podnoszenia ciężarów i piłki ręcznej
- Założono Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” przy Cukrowni Janikowo, pierwszym przewodniczącym związku został Jerzy Sobczak
- 28 października ukonstytuował się w Janikowskich Zakładach Sodowych Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność”, którego przewodniczącym został wybrany Bolesław Maniakowski

Rok 1981

- w zakładach sodowych rozpoczęto produkcję proszku do prania „Jantron” (produkcję zakończono w 1983 roku)
- w marcu rozpoczęto prace ziemne przy budowie nowej siedziby Banku Spółdzielczego w Janikowie przy ul. Przemysłowej
- powstał blok przy ul. Sportowej 9 (50 mieszkań) wybudowany przez KSM
- cukrownia finansuje budowę bloku przy ul. Sportowej 7 (50 mieszkań)

- 29 października Jan Nawrocki został wybrany nowym przewodniczącym Rady Narodowej Miasta i Gminy Janikowo
- w listopadzie ukończono remont sali kinowej – wymieniono oświetlenie, dokonano przewyższenia sali oraz wstawiono nowe fotele
- 13 grudnia zostaje wprowadzony stan wojenny na obszarze całej PRL wskutek czego została wprowadzona godzinna milicyjna (od 22.00 do 6.00) oraz zdelegalizowano wszystkie wolne związki zawodowe

Rok 1982

- 1 kwietnia powstała w Janikowie Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”, której prezesem został wybrany Józef Myśliński
- 19 maja dyrektorem Janikowskich Zakładów Sodowych został Henryk Kalka
- KSM oddaje blok przy ul. Ogrodowej 20 (50 mieszkań)
- rozbudowano budynek szkoły podstawowej przy ul. Szkolnej (dobudowano 4 klasy i kotłownię)
- 16 października Stanisław Lenc został wybrany Naczelnikiem Miasta i Gminy
- 29 października uroczyste obchodzono rocznicę 25-lecie istnienia Janikowskich Zakładów Sodowych, z tej okazji Ministerstwo Przemysłu Chemicznego i Lekkiego nadało zakładom sztandar
- pod koniec jesieni nastąpiło przeniesienie centrali Banku Spółdzielczego z ul. Topolowej do nowo wybudowanego budynku przy ul. Przemysłowej

Rok 1983

- 18 lutego pociąg pospieszny relacji Wrocław Główny – Gdynia Główna najechał na wysokim nasypie, przed stacją Janikowo, na stojące na szlaku wagony towarowe, które pozostawił tam ruszający wcześniej

spod semafora wjazdowego pociąg towarowy. Lokomotywa po najechaniu na wagony towarowe została wyrzucona z torów, pociąg uległ rozerwaniu, lokomotywa wpadła do Jeziora Pakoskiego, a wagony wykoleiły się, ale nie spadły z nasypu. W wypadku zginęły 3 osoby oraz 19 zostało rannych

- wykonano nawierzchnię asfaltową przy ul. Ogrodowej w Janikowie
- oddano do użytku pawilon handlowy przy ul. Przemysłowej (budynek obok ZEC-u), w którym mieściły się stoiska: meblowe, artykuły do produkcji rolnej, surowców wtórnych, składnica jaj oraz ośrodek nowoczesnej gospodyni
- wybudowano sklep handlowy we wsi Dębina
- rozpoczęto prace budowlane przy budowie piekarni przy ul. Wiejskiej oraz budynku usługowego przy ul. Dworcowej w Janikowie
- utwardzono zajazd przy przystanku PKS w Janikowie
- 22 lipca zniesiono stan wojenny na obszarze całej PRL
- 18 sierpnia oddano do użytku kładkę dla pieszych na kanale noteckim we wsi Kołuda Mała
- dyrektorem cukrowni został Adam Stempowski
- 25 listopada I Sekretarzem Komitetu Miasta i Gminy Janikowo został wybrany Jacek Tutlewski
- przy kościele pw. św. Jana Chrzciciela w Janikowie utworzono Ośrodek Rekolekcyjny Ruch „Światło-Życie” (Oaza), którego nadzorcą został ówczesny proboszcz parafii ks. Andrzej Jaskuła

Rok 1984

- w ramach uciepłowienia miasta zostają wykonane ławy fundamentowe z zakładów sodowych do wysokości bloku przy ul. Klonowej 2
- powstają bloki przy ul. Ogrodowej 16 i 18 (40 i 30 mieszkań)

- 17 czerwca Jan Nawrocki został ponownie wybrany Przewodniczącym Rady Narodowej Miasta i Gminy w Janikowie
- rozpoczęto prace nad adaptacją budynku pałacu w Ludzisku do potrzeb utworzenia w nim państwowego domu pomocy społecznej
- rozpoczęto budowę wodociągu dla sołectwa Wierzejewice
- w budynku niegdyś należącym do Państwowego Funduszu Ziemi utworzono świetlicę wiejską w Broniewicach
- oddano do użytku drogę łączącą wsie Sielec z Kołudą Wielką
- 20 lipca podpisano akt erekcyjny budowy nowego budynku prezydium wraz z komisariatem Milicji Obywatelskiej oraz rozpoczęto prace budowlane przy ul. Przemysłowej

Rok 1985

- 11 maja Cukrownia Janikowo, jako zakład patronacki, funduje sztandar dla Szkoły Podstawowej im. Ludwika Waryńskiego w Janikowie, z tej okazji odbyła się uroczystość na stadionie „Moskwa-80” z udziałem władz lokalnych, wojewódzkich oraz licznie przybyłych mieszkańców
- 26 czerwca utworzono Miejsko-Gminną Spółdzielczą Komisję Współpracy, której celem było współdziałanie: w sferze produkcyjnej oraz wspólnych inwestycji w dziedzinie kultury i umacnianiu tradycji ruchu spółdzielczego, w polityce socjalnej oraz szeroko pojętym działaniu na rzecz janikowskiego środowiska. Komisję Współpracy tworzyły: Bank Spółdzielczy w Janikowie, Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Janikowie, Rolnicza Spółdzielnia Kółek Rolniczych, Szkolna Spółdzielnia Uczniowska, Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Zgoda” w Janikowie oraz „Orzeł” w Trługu

Rok 1986

- zostają oddane do użytku budynki usługowe przy ulicy Dworcowej 1 wybudowane przez Kujawską Spółdzielnię Mieszkaniową, do nowego budynku zostaje przeniesiony Klub Osiedlowy, poczta i biblioteka
- rozpoczęto budowę wymiennikowni ciepła przy powstającym osiedlu na ul. Wilkońskiego
- rozpoczęto budowę budynku OSP w Kołodziejewie
- w październiku z „Wizytą przyjaźni” gości w Cukrowni delegacja cukrowników z Czerska na Ukrainie, jest to początek współpracy i wymiany doświadczeń
- 1 grudnia otwarto piekarnię przy ul. Wiejskiej w Janikowie

Rok 1987

- 26 lutego Rada Narodowa Miasta i Gminy w Janikowie uchwałą nr XIV-87/87 nadała nazwy ulicom na osiedlu domków jednorodzinnych wyznaczając ulice: Wiśniową, Kwiatową, Zachodnią i Zacisze
- 19 marca utworzono Drużynę Młodzieżową przy Zakładowej Ochotniczej Straży Pożarnej w JZS, na stadionie miejskim ślubowanie złożyło 8 młodych druhów, a opiekę nad nimi objął Andrzej Łaganowski i Krzysztof Rogowski
- 9 maja szkole w Kołodziejewie nadano imię Janusza Kusocińskiego, z tej okazji zorganizowano bieg sztafetowy spod grobu patrona do szkoły (około 250 km)
- 27 maja decyzją ministra przemysłu chemicznego zostaje zmieniona nazwa zakładów na Janikowskie Zakłady Sodowe im. Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
- 20 lipca uruchomiono oddział kredy kosmetycznej w Janikowskich Zakładach Sodowych

- 21 lipca nastąpiło uroczyste wmurowanie kamienia węgielnego pod budowę sali gimnastycznej przy szkole podstawowej nr 1 w Janikowie (otwarcia sali gimnastycznej dokonano w roku 1992)
- wybudowano sklep i świetlicę wiejską w Ołdrzychowie
- rozpoczęto prace nad podłączeniem wsi Ołdrzychowo, Skalmierowice, Góry i Balice do wodociągu
- 1 października przez prymasa Polski kard. Józefa Glempa została erygowana parafia pw. bł Michała Kozala, początkowo za świątynię służył budynek barakowy
- 8 października Gabriela Stempowska została wybrana na stanowisko I Sekretarza Komitetu Miasta i Gminy w Janikowie
- 1 listopada oddano do użytku budynek Domu Pomocy Społecznej w Ludzisku, którego dyrektorem został Jan Borowiak (umieszczonych zostało w nim 70 pensjonariuszy)

Rok 1988

- w kwietniu rozpoczęto prace przy budowie budynku Szkoły Podstawowej nr 3 w Janikowie
- 30 kwietnia uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy miasto Janikowo otrzymało sztandar
- 30 kwietnia nastąpiło uroczyste otwarcie nowego budynku ratusza miejskiego
- KSM oddaje blok przy ul. Dworcowej 13 (40 mieszkań)
- powstał blok gminny przy ul. Wilkońskiego 1 (75 mieszkań)
- rozpoczęto przekształcanie baraków urzędowych na Zakład Przemysłu Odzieżowego „Pruchnik” filia w Janikowie (obecnie opuszczone baraki przy ul. Wilkońskiego)

- 19 czerwca po raz kolejny Przewodniczącym Rady Narodowej Miasta i Gminy w Janikowie został Jan Nawrocki
- podczas obchodów Dnia Chemika gościł w Janikowskich Zakładach Sodowych minister edukacji narodowej Henryk Bednarski, który wręczył zasłużonym odznaczenia państwowe
- rozpoczęto prace nad kanalizacją ściekową, deszczową i wodną w Janikowie
- wygaszono 6 kotłowni osiedlowych i zakończono budowę ciepłociągu dla miasta Janikowo wraz z budynkiem ZEC przy ul. Wilkońskiego

Rok 1989

- 1 stycznia utworzono na mocy zarządzenia nr 6/88 Naczelnika Miasta i Gminy Janikowo z dnia 31 grudnia 1988 roku Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Janikowie, pierwszym dyrektorem został Andrzej Brzeziński
- 6 lutego rozpoczęły się w warszawskim Pałacu Namiestnikowskim Obrady Okrągłego Stołu, które zakończyły się 5 kwietnia podpisaniem porozumienia o przeprowadzeniu częściowo wolnych wyborów do Sejmu i Senatu, które zostają przeprowadzone w całym kraju 4 czerwca – data ta jest uznawana za formalny upadek komunizmu w Polsce
- 22 lipca ukończono budowę strażnicy w Kołodziejewie, budynek został wzniesiony przez mieszkańców w ramach czynu społecznego
- powstają bloki spółdzielcze przy ul. Wilkońskiego 10 i 11 (40 i 20 mieszkań)
- cukrownia finansuje budowę dwóch bloków przy ul. Wilkońskiego 13 i 14 (20 i 30 mieszkań)

Podziękowania

Niniejsza publikacja powstała w oparciu o analizy licznych kronik zakładów pracy, gminnych instytucji, organizacji społecznych oraz z rozmów ze świadkami tamtych wydarzeń. W tym miejscu pragniemy podziękować wszystkim, którzy poświęcili nam swój czas i znaleźli chwilę na rozmowę oraz przekazali nam posiadane materiały i zdjęcia, by zapisy zawarte w naszej książce były zgodne z prawdą historyczną. Na szczególne podziękowania zasłużyli:

- Hanna Czarniak
- ks. Ireneusz Doroszewski – proboszcz parafii pw. bł. M. Kozala w Janikowie
- Jacek Duma – Wiceburmistrz Janikowa
- Irena i Ryszard Fabiszewscy
- Anna Kaczmarek – Prezes Piastowskiego Banku Spółdzielczego w Janikowie
- Irena Kośmider
- Stanisław Kula
- Bolesław Maniakowski
- Marek Pietrasik - Kierownik Administracji Osiedli Rejonowych K.S.M.
- ks. Marek Siwka – proboszcz parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Janikowie
- Jacek Sobieralski
- Jerzy Tojek
- Elżbieta Zaleta
- Piotr Zaleta
- Mirosław Zielazny

Bibliografia

1. Bański J., Czapiewski K. Ł., *Ekspertyza. Identyfikacja i ocena czynników sukcesu społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich*, PAN, Warszawa, 2008
2. Bogdan H., *Zasoby kultury wsi Kołodziejewo 1378-2018*, Kołodziejewo 2019
3. Chwalba A. (red.), *Dzieje Polski. Kalendarium*, Basista J., Wydawnictwo Literackie, Kraków 2000
4. Ciesielski S., *PRL od lipca 44 do grudnia 70” – cz. „Polska 1944-1949. Powrót do życia*, Bellona 2010
5. Dekąński J. (pod red.), *Janikowskie Zakłady Sodowe im. Przyjaźni polsko-radzieckiej 1957-1987*, Janikowo 1987
6. Grabowski M., *Ze Stalinem w tle. Życie codzienne w powojennej Polsce*, [w:] Nasze Historie z dnia 26.01.2017 r.
7. Hausner J., *Zarządzanie publiczne*, Scholar, Warszawa 2008
8. Kosztulski W., *Kujawska Spółdzielnia Mieszkaniowa w Inowrocławiu 1920-1970*, Zakład Wydawnictw CRS, Warszawa 1970
9. Kronika Miasta Janikowo
10. Kronika Zakładów Sodowych w Janikowie
11. Kronika Szkoły Podstawowej nr 1 w Janikowie
12. Kronika Szkoły Podstawowej nr 2 w Janikowie
13. Kronika Cukrowni „Janikowo”
14. Kronika Warzelni Soli w Janikowie
15. Kronika Zakładowego Domu Kultury w Janikowie
16. Kronika parafii pw. bł. Michała Kozala w Janikowie
17. Kronika Ochotniczej Straży Pożarnej przy J.Z.S. w Janikowie
18. Kronika Koła P.C.K. Przy Cukrowni „Janikowo”

19. Leśniewski A., *Bankowość spółdzielcza społeczności lokalnej Gniewkowa, Trzemeszna, Janikowa 1864-2014*, Janikowo 2014
20. Makiewicz T., *Z badań nad osadnictwem kultury przeworskiej na terenie zachodniej części Kujaw (rejon Jeziora Pakoskiego)*, [w:] Slavia Antiqua, tom XXV, Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauki, Poznań 1978
21. Mędrzecki W., Rudnicki Sz., Żarnowski J., *Spółeczeństwo polskie w XX wieku*, Warszawa 2003
22. Podczaska K., *Historia parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Janikowie-Ostrowie*, Inowrocław 2013
23. Semczuk P., *Szkolne tysiąclatki*, [w:] „Newsweek Polska” z dnia 2009-05-10, Warszawa: Axel Springer Polska
24. Służewski J., *Terenowe organy administracji i rady narodowe po reformie*, Warszawa 1977
25. Witkowski W., *Historia administracji w Polsce 1764-1989*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012

Zdjęcia wykorzystane w niniejszej publikacji pochodzą z materiałów otrzymanych od osób wymienionych w podziękowaniach, które wyrazili zgodę na ich wydruk. Fotografia wykorzystana do stworzenia okładki pochodzi z oficjalnej strony internetowej Urzędu Miejskiego w Janikowie.

Niniejsza publikacja powstała dzięki wsparciu finansowemu

- Konkursy dla uczniów gminnych szkół;
- Wykłady naukowe;
- Publikacje na temat historii Janikowa;
- Promocja lokalnych artystów;
- Dbanie o miejsca pamięci;
- Upamiętnianie ważnych wydarzeń historycznych;
- Aktywizacja lokalnej społeczności.

Działamy lokalnie - myślimy globalnie!

10%

Dzięki Twojemu wsparciu Towarzystwo Przyjaciół Janikowa będzie mogło skutecznie promować naszą małą ojczyznę.

Wystarczy w formularzu PIT wpisać nr

KRS 0000230605

